

5/4331

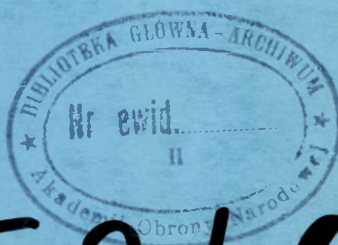

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON 5205/2000

Mjr dypl. mgr Mirosław MARCINIAK
Mjr dypl. nawig. Ryszard NIEDŹWIECKI

PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE ĆWICZEŃ W SIŁACH POWIETRZNYCH NATO

52493

WARSZAWA

2000

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LOTNICZYCH I OBRONY POWIETRZNEJ

AON 5205/2000

Mjr dypl. mgr Mirosław MARCINIAK

Mjr dypl. nawig. Ryszard NIEDŹWIECKI

PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE ĆWICZEŃ W SIŁACH POWIETRZNYCH NATO

Powielenie i oprawa:
Akademicki Wydział
Zam. nr 767/99

Wydawniczy

Wstęp

Wejście do struktur sojuszniczych NATO oraz konstytucyjny wymóg obrony niepodległości, nienaruszalności terytorium RP i bezpieczeństwa obywateli postawiła przed siłami zbrojnymi nowe cele i zadania. Do najistotniejszych z nich – w układzie międzynarodowym – należy zaliczyć zapewnienie możliwości współdziałania wybranych komponentów lub całości SZ RP w układzie koalicyjnym (osiągnięcie interoperacyjności) poprzez dostosowanie struktur organizacyjnych, zapewnienie kompatybilności uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz odpowiednie przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk przy jednoczesnym zachowaniu narodowego charakteru sił zbrojnych.

W układzie wewnętrznym są to przede wszystkim cele i zadania wynikające z miejsca i roli sił zbrojnych w systemie obronności kraju, zapewnienie niezbędnego poziomu współdziałania z organami administracji państwowej i samorządowej oraz układem pozamilitarnym, gotowość do samodzielnego zażegnania konfliktów lokalnych, jak również zapewnienie bezpieczeństwa obywateli w okresie pokoju w przypadku katastrof, klęsk żywiołowych i awarii technicznych.

Utrzymanie stałej gotowości i zdolności do realizacji tych zadań, której szkolenie jest jednym z ważniejszych elementów, stanowi istotę działalności sił zbrojnych.

Niniejszy materiał dydaktyczny rozpatruje ten proces pod kątem osiągania założonych celów przygotowania kadry i żołnierzy oraz jednostek wojskowych poprzez bieżącą realizację zadań szkoleniowych.

Doceniając rolę i znaczenie nowoczesnego uzbrojenia i sprzętu wojskowego, autorzy kładą główny nacisk na aspekty przygotowania żołnierzy do działań zbrojnych poprzez nauczanie i doskonalenie efektywnych metod pracy dowództw, wykorzystanie walorów techniczno – bojowych sprzętu oraz kształtowanie pożądanych cech osobowych.

Współczesne pole walki wymaga ścisłego współdziałania wszystkich rodzajów sił zbrojnych i elementów ugrupowania bojowego (operacyjnego) oraz wojsk operacyjnych z innymi podmiotami systemu obronności kraju i wojsk obrony terytorialnej (OT), niemniej

jednak jego specyfika powodować będzie konieczność wykazywania przez żołnierzy i dowódców inicjatywy i przyjmowania na siebie odpowiedzialności.

Przygotowanie do aktywnego i skutecznego działania wojsk na polu walki osiąga się poprzez systematyczną, rytmiczną realizację zadań szkoleniowych, umożliwiającą uzyskanie odpowiedniego zakresu wiedzy i umiejętności oraz kształtowanie postulowanej odporności psychofizycznej żołnierzy.

Prezentowany materiał zawiera opis zasadniczych elementów działalności szkoleniowej sił zbrojnych, charakteryzuje wybrane aspekty przygotowania i prowadzenia w siłach powietrznych ćwiczeń, które zapewniają im osiągnięcie zdolności do wykonania zadań zgodnie z przeznaczeniem.

W trakcie opracowania niniejszego skryptu wykorzystano publikacje i materiały oraz prace kwalifikacyjne wykazane w bibliografii, za co – tą drogą – pragniemy ich Autorom serdecznie podziękować.

Rozdział I. PODSTAWY SZKOLENIA WOJSKOWEGO

1.1. Istota i cel szkolenia wojskowego

Szkolenie wojskowe to planowa, celowa i systematyczna działalność dowództw wszystkich szczebli ukierunkowana na zapewnienie możliwości wypełnienia konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny. Stanowi zasadniczą funkcję działalności sił zbrojnych w okresie pokoju. Celem tej działalności jest osiągnięcie określonego (wymaganego) poziomu zdolności do działania na współczesnym polu walki, zgodnie z przeznaczeniem sił zbrojnych w całości lub poszczególnych ich komponentów i jednostek organizacyjnych.

Istota szkolenia polega na przygotowaniu sił zbrojnych do funkcjonowania w okresie pokoju, kryzysu i wojny. Wymaga to uwzględnienia w procesie szkolenia aktualnej sytuacji polityczno-militarnej, obecności zawartych sojuszy i funkcjonujących koalicji oraz doświadczeń ostatnich konfliktów i wojen.

W procesie szkolenia stosowane są różnorodne formy i metody uwzględniające z jednej strony specyfikę realizowanych przedsięwzięć, z drugiej natomiast poziom przygotowania i możliwości percepcji wiedzy i opanowania umiejętności przez szkolonych.

Jednym z bardzo istotnych – z punktu widzenia potrzeb sił zbrojnych - zakładanych i realizowanych w toku szkolenia celów jest kształtowanie właściwej sylwetki i postawy żołnierskiej oraz niezbędnych cech wolicjonalnych, w tym zwłaszcza przywódczych, odporności na trudy służby wojskowej oraz sprawności fizycznej zapewniającej sprostanie stawianym wymagom, w tym zwłaszcza odpowiedzialności za wykonanie postawionych zadań, koleżeństwa oraz kształtowania więzi (identyfikowania się) z zespołami funkcjonalnymi.

Działalność szkoleniowa prowadzi się z pełnym – możliwym do uzyskania w konkretnych warunkach jednostki wojskowej – natężeniem.

Z uwagi na wysoką finanso- i materiałochłonność, w procesie planowania i organizacji tej działalności stosować należy zasady rachunku ekonomicznego (szczególnie zasadę koszt – efekt) przy jednoczesnym utrzymaniu wysokiej skuteczności szkolenia. Priorytetowo w zakresie zabezpieczenia potrzeb eksploatacyjno – materiałowych traktowane są jednostki pierwszej kolejności użycia przewidziane do strategicznej osłony granic państwowych, jednostki wchodzące w skład sił międzynarodowych oraz przewidziane do udziału w operacjach pokojowych.

W procesie realizacji zadań szkoleniowych w siłach powietrznych NATO szeroko wykorzystuje się nowoczesne, indywidualne i zespołowe urządzenia szkolno-treningowe, zapewniające uzyskanie i podtrzymywanie specjalistycznych nawyków i umiejętności. Do niezbędnego minimum wynikającego z konieczności wykonania zadań (ćwiczeń) praktycznych i sprawdzających, ograniczana jest eksploatacja uzbrojenia i sprzętu bojowego.

W szerokim zakresie stosuje się nowoczesne efektywne środki dydaktyczne, zwłaszcza symulacyjne urządzenia i programy komputerowe. Nieustannie doskonalą się rozwiązania metodyczne i wykorzystuje doświadczenia szkoleniowe innych armii.

Szkolenie wojsk wiąże się z podejmowaniem określonych decyzji. Zawsze należy dążyć do tego, aby były one optymalne, uwzględniające całą złożoność sytuacji i wszystkie uwarunkowania. W przyjmowanych rozwiązaniach należy eliminować niesprzyjające okoliczności oraz czynniki osobowościowe, które mogłyby wpłynąć na prawdopodobieństwo popełniania błędów,

Działalność szkoleniowa pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych i placówek szkolnictwa wojskowego podlega cyklicznej (okresowej) ocenie. Ocena powinna być obiektywna i opierać się na jednolitych – dla danego typu jednostek- kryteriach, wskazywać stopień osiągnięcia założonych celów oraz efektywności szkolenia, oraz rolę dowódców i komórek szkoleniowych, jak również wskazywać istotne z punktu widzenia zdolności bojowej zagrożenia.

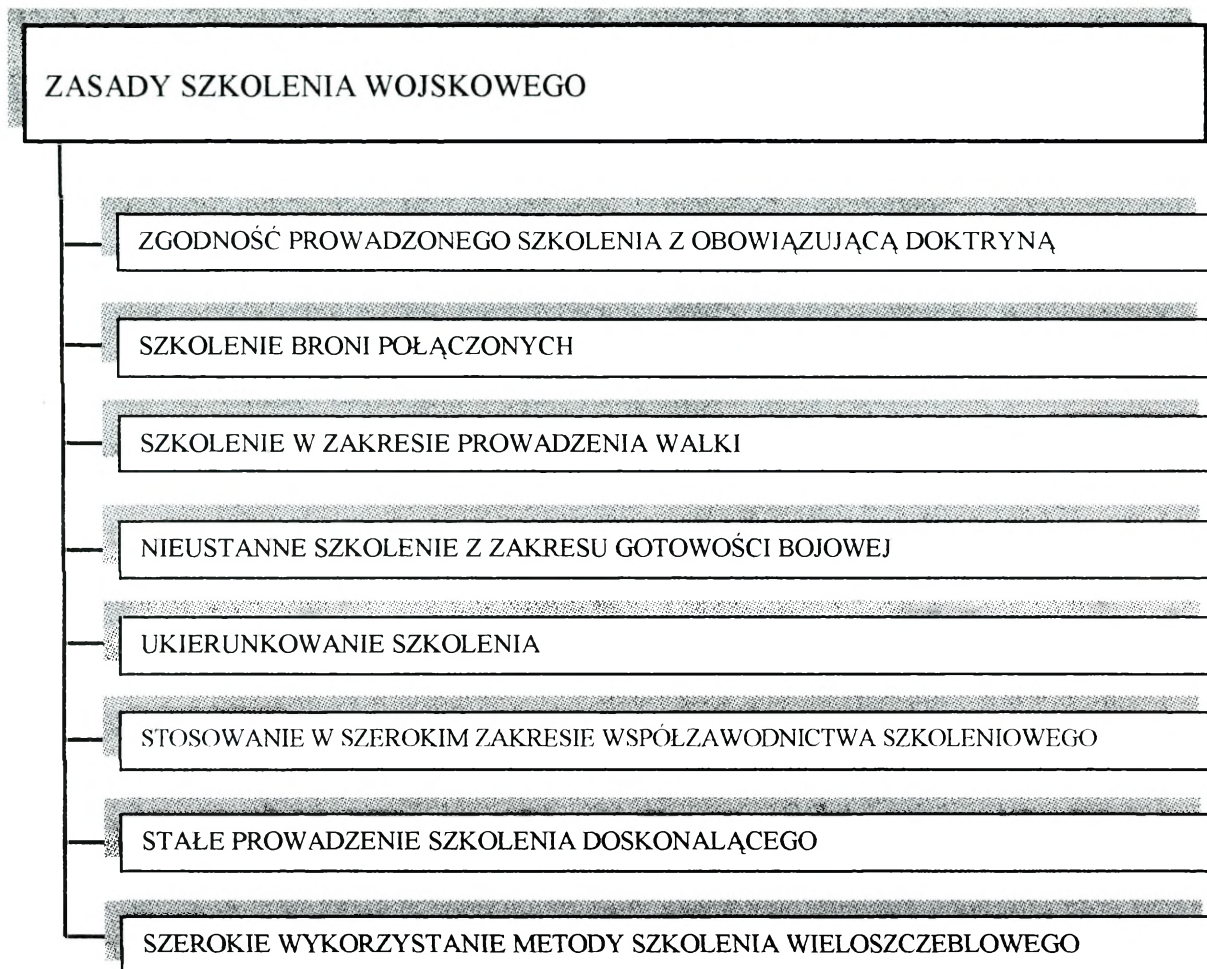
Szkolenie kontynuowane jest również podczas mobilizacyjnego rozwijania lub uzupełniania jednostek wojskowych, które natychmiast po ukończeniu i wykonaniu niezbędnych przedsięwzięć techniczno – organizacyjnych przystępują do zgrywania bojowego pododdziałów zgodnie z posiadanymi planami szkolenia w wymiarze czasowym określonym dla danej kategorii jednostek wojskowych.

Proces szkolenia kontynuowany jest również w toku działań bojowych, w okresie przygotowania operacji i dostosowany powinien być do przewidywanego jej charakteru, specyfiki, warunków terenowych i atmosferycznych oraz sposobu działania przeciwnika. Potrzebę prowadzenia takiego doraźnego szkolenia wojsk potwierdzają doświadczenia zarówno II wojny światowej, jaki współczesnych konfliktów zbrojnych.

Proces przygotowania sił zbrojnych do wykonania zadań jest nierozdzielnie związany z funkcją dowodzenia. Zgodnie z zasadą ”dowodzisz – szkolisz – odpowiadasz”, każdy przełożony jest odpowiedzialny za poziom wyszkolenia (przygotowania do działania na polu walki) podległej mu struktury organizacyjnej. Właściwe postępowanie przełożonego, odpowiednia reakcja, wskazanie przyczyn i konsekwencji, mogą sprawić, że popełniony błąd stanie się jednym ze skuteczniejszych sposobów poprawy jakości szkolenia i unikania niedociągnięć w kolejnych jego etapach, a dla szkolonych stanowić będzie doświadczenie motywujące do większego zaangażowania i podnoszenia umiejętności.

1.2. Zasady szkolenia wojskowego stosowane w NATO

W procesie realizacji szkolenia w siłach zbrojnych Stanów Zjednoczonych jak również innych państw członków Sojuszu Północnoatlantyckiego przestrzega się zasad, w myśl których przygotowuje się siły do wykonania zadań zgodnie z wymogami współczesnych działań zbrojnych.

Rys. 1. Zasady szkolenia wojskowego mające zastosowanie w szkoleniu operacyjno-taktycznym w NATO

Zgodność prowadzonego szkolenia z obowiązującą doktryną

Szkolenie musi być prowadzone zgodnie z obowiązującą w siłach zbrojnych NATO doktryną. Regulamin FM 100-5 omawiający prowadzenie działań i ich zabezpieczanie zgodnie z obowiązującą doktryną opisuje i ujednolica procedury i metody działania pozwalając dowódcom i jednostkom dostosowanie tych działań do zmian sytuacji. Na wyższych szczeblach dowodzenia dokonano ujednolicenia zasad doktrynalnych poprzez stworzenie wspólnego słownictwa i pojęć, które to drogą piśmiennictwa wojskowego zostały doprowadzone do wojsk. W jednostkach nowi

żołnierze będą mieli zbyt mało czasu na zapoznanie się z nietypowymi procedurami działania. Dlatego więc jednostki muszą osiągać w czasie szkolenia pokojowego standardy szkoleniowe przewidziane przez plany wykonania zadań szkoleniowych, podręczniki, regulaminy i instrukcje oraz innego rodzaju publikacje dotyczące szkolenia i doktryny.

Szkolenie broni połączonych

Aktualna bez dodatkowego szkolenia lub długiego okresu przygotowawczego do wykorzystania broni połączonych i służb zabezpieczenia działań. Stwierdza się, że profesjonalizm w działaniu broni połączonych można osiągnąć jedynie wtedy, gdy elementy przeznaczone do działania szkolą się razem. Dowództwa powinny regularnie być poddawane ćwiczeniom z udziałem coraz większej ilości jednostek aż do pełnego zestawu jednostek bojowych, wsparcia bojowego i zabezpieczenia działań bojowych. Pokojowe zależności w szkoleniu muszą odzwierciedlać w maksymalnie możliwym stopniu zadania przeznaczone dla jednostki na czas wojny. Pełną integrację broni połączonych można osiągnąć poprzez zbliżenie struktur szkolenia do rzeczywistego pola walki. Nakłada to na kierujących szkoleniem obowiązek zorganizowania działania wszystkich systemów bojowych, wsparcia bojowego i zabezpieczenia działań bojowych. Poza tym systemy te muszą być utrzymywane w określonym stopniu gotowości związanym ściśle z kolejnością ich wykorzystania na polu walki. Dlatego też odpowiedzialni za szkolenie oficerowie muszą za każdym razem stworzyć zespoły broni połączonych.

Szkolenie w zakresie prowadzenia walki

W myśl tej zasady, celem prowadzenia szkolenia bojowego jest osiągnięcie przez poszczególne sztaby, wojska i indywidualnych żołnierzy określonego poziomu umiejętności. Aby osiągnąć ten wcale niełatwy cel, koniecznym jest wykonanie każdego wysiłku bez względu na jego wielkość. Uwzględniając ograniczenia wynikające z

warunków bezpieczeństwa oraz zwykły zdrowy rozsądek dowódca musi często zaakceptować obniżenie tego poziomu w stosunku do pierwotnych założeń. Zawsze jednak powinien on dążyć do realizmu w procesie szkolenia. Organizator szkolenia musi wykorzystywać każdą okazję do „wyprowadzenia” żołnierzy z sal wykładowych w teren, aby umożliwić im praktyczne prowadzenie ognia oraz manewru w ramach zgrupowań broni połączonych, lub też wykonywać wspólne, kompleksowe przedsięwzięcia ograniczające skutki działania przeciwnika.

Nieustanne szkolenie z zakresu gotowości bojowej

Szkolenie w zakresie osiągania WSGB jest istotną częścią każdego programu szkoleniowego. Pozwala ono utrzymywać stany osobowe i sprzęt bojowy jednostek w stanie gotowości do użycia oraz zapewnia osiągnięcie mistrzostwa w tym zakresie. Dowódcy i żołnierze zarówno jednostek bojowych jak i wspierających są odpowiedzialni za utrzymywanie posiadanego sprzętu wyposażenia w stanie pełnej gotowości bojowej.

Ukierunkowanie szkolenia

W myśl tej zasady jednostki osiągają biegłość w wykonywaniu zadań i misji w sytuacjach krytycznych poprzez praktyczne realizowanie zbliżonych zadań i misji. Ponadto żołnierze najlepiej uczą się przez działania praktyczne. Dowódcy natomiast są odpowiedzialni za takie planowanie szkolenia, aby te okazje wykorzystać. W realizacji tej zasady (strategii) należy uwzględniać wykorzystywanie infrastruktury szkoleniowej z trenażerami, symulatorami i innymi urządzeniami szkoleniowymi włącznie.

Stosowanie w szerokim zakresie współzawodnictwa szkoleniowego

Powszechnie wiadomym jest, że trudne, realistyczne zarówno pod względem umysłowym jak i fizycznym warunki szkoleniowe rozwijają motywację żołnierzy i dowódców. Buduje to autorytet i zaufanie oraz prowadzi do doskonalenia umiejętności. Współzawodnictwo szkoleniowe wyzwala chęć dalszego doskonalenia swoich umiejętności, inicjatywę, entuzjazm i zapał do nauki. Pomyślne zakończenie każdego etapu szkoleniowego powoduje wzrost zdolności bojowej i motywację żołnierzy i jednostek do uzyskiwania bardziej wyszukanych wyników w szkoleniu. Zasada ta znalazła zastosowanie na wszystkich szczeblach dowodzenia.

Stałe prowadzenie szkolenia doskonalącego

Wszyscy żołnierze i każda jednostka muszą osiągnąć wymagany poziom biegłości w wykonywaniu zadań czasu „W”. Dowódcy muszą więc tak układać plany szkolenia indywidualnego i zespołowego, aby ćwicząc wykonywanie zasadniczych zadań osiągnąć i utrzymać określony poziom wyszkolenia przy minimalnej częstotliwości powtarzania ćwiczonych zadań szkoleniowych. Narzędziami pomocnymi w osiąganiu i utrwalaniu indywidualnego i zespołowego poziomu wyszkolenia są:

- plany zadań szkoleniowych,
- program oceny wyszkolenia indywidualnego,

Rola szkolenia doskonalącego i jego wykorzystanie jest częstokroć nieporozumieniem, chociaż jest ono sensownym i skutecznym uzupełnieniem szkolenia podstawowego. Szkolenie doskonalące musi, zatem podtrzymywać wysoki poziom umiejętności i uchronić stany osobowe i jednostki przed jego obniżeniem czy zanikiem, oraz zapewnić szkolenie nowych stanów osobowych.

Szerokie wykorzystanie metody szkolenia wieloszczeblowego

Dążąc do maksymalnego wykorzystania czasu szkolenia i przeznaczonych na ten cel środków, dowódcy muszą realizować jednocześnie szkolenie zespołowe i indywidualne dla dowództw i jednostek na każdym szczeblu organizacyjnym. Szkolenie wieloszczeblowe jest najefektywniejsze i umożliwia osiągnięcie zdolności do wykonywania różnych zadań bojowych bez ograniczania czasu szkolenia.

1.3. Funkcje i cele ćwiczeń taktycznych

W procesie szkolenia wojsk, na plan pierwszy wysunęła się potrzeba postępowania, które pozwala, przy zachowaniu autonomii interesów narodowych poszczególnych członków sojuszu, integrować ich potencjały militarne w działaniach wspólnych, ukierunkowanych na skuteczną obronę całego bloku atlantyckiego. Dlatego też dowództwo sojuszu uznało, że w ramach realizacji tych przedsięwzięć należy przede wszystkim zwracać szczególną uwagę na ujednolicenie:

1. Dowodzenia i kierowania;
2. Zasad prowadzenia walki zbrojnej;
3. Kryteriów wymagań w zakresie wielowymiarowego współdziałania;
4. Procesu planowania i prowadzenia walki;
5. Zasad funkcjonowania systemu rozpoznania, ognia i obiegu informacji;
6. Zasad funkcjonowania logistyki;
7. Procesów mobilizacji, przerzutów i wzmocnień wojsk.

Realizacja szkolenia jest najważniejszym zadaniem wszystkich szczebli dowodzenia w czasie pokoju. Jako główny cel tego szkolenia określa się przygotowanie żołnierzy, dowódców i jednostki wojskowe do prowadzenia walki i osiągnięcia w niej zwycięstwa. Osiągnąć można to jedynie poprzez intensywne realistyczne, wieloszczeblowe

i kompleksowe szkolenie prowadzące do osiągnięcia i doskonalenia odpowiedniego poziomu umiejętności pojedynczych żołnierzy, dowódców i jednostek wojskowych¹.

Takie zbliżone do nich warunki stwarza się w armii amerykańskiej poprzez szerokie zastosowanie w procesie szkolenia takich form jak ćwiczenia taktyczne. Ćwiczenia te stwarzają doskonałe możliwości do nabywania, doskonalenia i podtrzymywania kompleksowych umiejętności żołnierzy, dowódców, sztabów oraz jednostek, stwarzają również warunki zbliżone do istniejących na polu walki. Daje to możliwość szkolenia dowódców w działaniu w standardowych i specjalnych sytuacjach mogących zaistnieć na polu walki, oraz wypracowywanie optymalnej taktyki, technik i procedur zgodnych z układem METT-T. Według tego, na każdego dowódcę nałożony jest obowiązek wyszkolenia swoich podwładnych tak, aby mogli odnieść sukces na polu walki i przeżyć. Stwarza to konieczność prowadzenia szkolenia na najwyższym poziomie realizmu i w warunkach o wymaganiach najwyższych, jakie można tylko stworzyć.

Według regulaminu FM-25-100, część z ćwiczeń stosowanych w procesie szkolenia wymaga niewielkiego udziału jednostek dla zapewnienia szkolenia dowódców i sztabów w praktycznym wykonywaniu zadań realizowanych w czasie wojny. Jedne ćwiczenia służą do zgrywania jednostek z rodzajami wojsk i służb, inne do doskonalenia pracy zespołów w sytuacjach krytycznych oraz ich umiejętności.

Dlatego do celów ćwiczeń prowadzonych w Sił Zbrojnych Stanów Zjednoczonych należy zaliczyć:

- podtrzymywanie umiejętności żołnierzy, dowódców i zespołów;
- rozwijanie i utrzymywanie umiejętności dowodzenia przez dowódców i ich sztaby;
- wspomaganie szkolenia wieloszczeblowego;
- stworzenie możliwości szkolenia w realistycznych (trudnych) warunkach prowadzenia walki².

¹ Regulamin Sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych - FM 25 - 100, Waszyngton 1988.

² Ćwiczenia wojsk NATO na przykładzie Armii Stanów Zjednoczonych, Sz. Gen. 1995.

W szkoleniu sił powietrznych Niemiec szczególną uwagę zwraca się na doskonalenie dowództw, sztabów i wojsk w organizacji i prowadzenia działań bojowych poprzez ćwiczenia taktyczne³. W ćwiczeniach tych zdobywa się przede wszystkim doświadczenie w zakresie dowodzenia zwartymi pododdziałami i oddziałami oraz stwarzana jest możliwość eliminowania niedociągnięć w zakresie dowodzenia i działania żołnierzy na polu walki. Proces szkolenia sił powietrznych (w skali rocznej) zamyka się ćwiczeniami taktycznymi, natomiast w cyklu dwuletnim zamyka się ćwiczeniami, które obejmują problematykę znacznie szerszą i są organizowane przy współudziale sił sojuszniczych NATO⁴.

Podstawową funkcją ćwiczeń taktycznych prowadzonych w siłach powietrznych jest przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk do praktycznej działalności w walce. O ile inne formy szkolenia pozwalają na dobre teoretyczne przygotowanie żołnierzy do spełniania przez nich określonych zadań, o tyle ćwiczenia taktyczne stanowią swoisty sprawdzian umiejętności działania przy określonych warunkach pola walki.

Ćwiczenia taktyczne są jednym z najlepszych praktycznych sprawdzianów stopnia osiągniętej przez dowódców, ich sztaby oraz wojska gotowości bojowej i ich wyszkolenia. Do najważniejszych celów ćwiczeń prowadzonych w armii niemieckiej należy zaliczyć⁵:

- weryfikacja i badanie nowych systemów uzbrojenia i sprzętu bojowego oraz ich wpływ na działania bojowe;
- sprawdzenie i doskonalenie metod przechodzenia sił zbrojnych ze stanu pokojowego w wojenny;
- doskonalenie dowództw i sztabów w organizacji i prowadzeniu działań bojowych na współczesnym polu walki;
- zgrywanie działań poszczególnych rodzajów wojsk w walce;

³ Analiza szkolenia operacyjno-taktycznego połączonych SZ NATO, Warszawa 1983, Sztab. Gen.

⁴ L. Ciborowski, Wnioski z ćwiczeń prowadzonych przez Wojska Sojuszu Atlantycznego, AON - 1993.

⁵ M. Kozłowski, Szkolenie w siłach zbrojnych państw zachodnich, ASG 1990.

- doskonalenie metod dowodzenia wojskami w warunkach znacznego oddziaływania środków walki.

Ćwiczenia taktyczne jako forma szkolenia praktycznego, umożliwiają również zweryfikowanie poprawności i przydatności obowiązujących lub zakładanych operacyjno-taktycznych założeń doktrynalnych, dotyczących prowadzenia działań w różnych warunkach pola walki. Pozwalają również na sprawdzenie sprawności przyjętych struktur organizacyjnych poszczególnych szczebli dowodzenia oraz stopnia efektywności funkcjonowania systemów dowodzenia, uzbrojenia i zabezpieczenia działań. Poza tym, są one jednym z najlepszych sposobów sprawdzania osiągania przez jednostki stopnia osiągniętej gotowości bojowej, poziom osiągniętej sprawności eksploatacyjnej sprzętu oraz możliwości wojsk w zakresie wykonywania przez jednostki wojskowe, w określonym miejscu i czasie przewidzianych działań bojowych.

1.4. Ogólne założenia szkolenia operacyjno-taktycznego jednostek WLOP

System szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP określa metodyczną kolejność szkolenia, zgrywania i doskonalenia dowództw, sztabów oraz wojsk. Stanowi on wykładnię i rozwinięcie części postanowień „kompetencyjnego” zakresu odpowiedzialności organizacyjno-szkoleniowej oraz ogólnych zasad metodyki szkolenia.

Doskonalenie dowództw i sztabów jest procesem ciągłym, którego podstawowym celem jest odpowiednie teoretyczne i praktyczne przygotowanie do sprawnego dowodzenia pododdziałami i oddziałami, a także do podejmowania funkcji dowodzenia szczebla wyższego.

System szkolenia operacyjno-taktycznego w WLOP obejmuje cztery dziedziny:

- działalność instruktorsko-metodyczną;
- szkolenie programowe;

- szkolenie uzupełniające;
- zgrywanie wojsk oraz systemów bojowego i logistycznego zabezpieczenia działań bojowych.

Działalność instruktorsko-metodyczna polega na przygotowaniu dowództw do prowadzenia ćwiczeń taktycznych o jeden szczebel niżej oraz do kierowania realizacją procesu szkolenia o dwa szczeble niżej.

Podstawowymi formami działalności instruktorsko-metodycznej są:

- kursy szkoleniowo-metodyczne oraz instruktorsko-metodyczne;
- szkolenie programowe;
- szkolenie uzupełniające;
- zgrywanie wojsk oraz systemów bojowego i logistycznego zabezpieczenia działań bojowych.

Szkolenie programowe prowadzone jest w ramach planu, programu szkolenia w formie treningów, ćwiczeń lub zajęć w poszczególnych rodzajach wojsk i służb oraz szkołach i ośrodkach szkolenia.

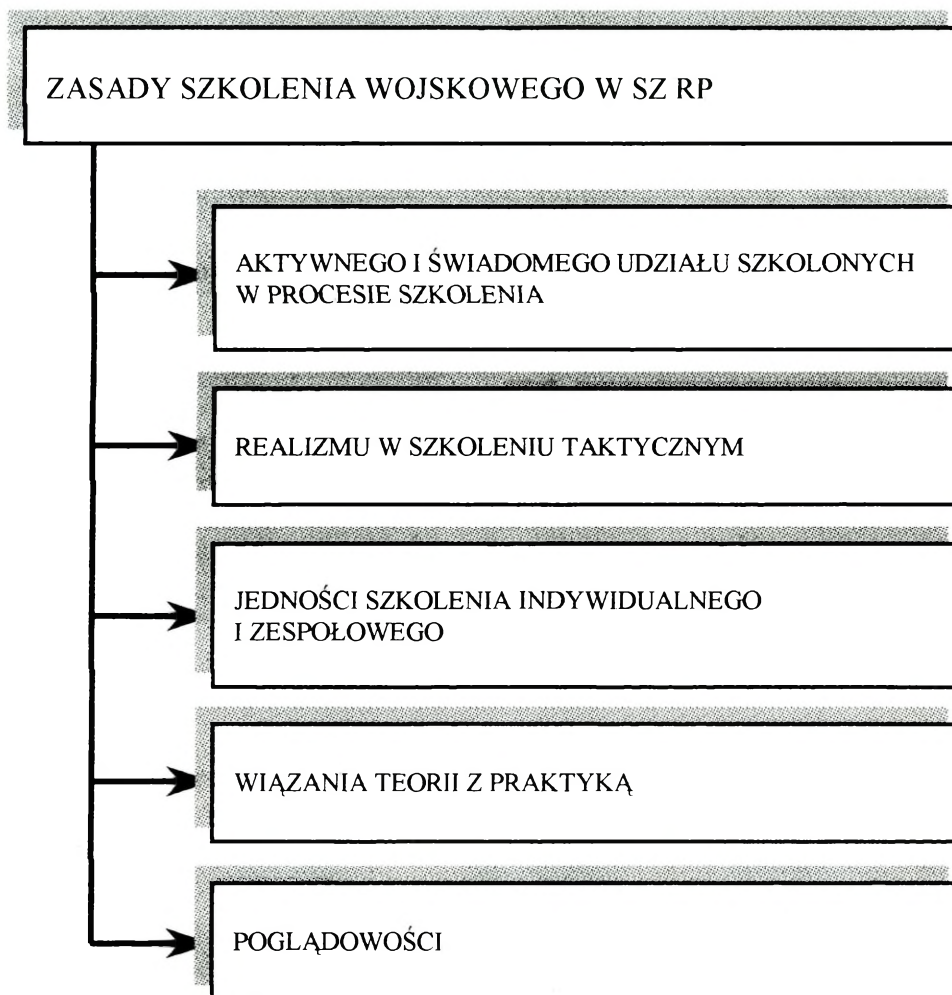
Szkolenie uzupełniające jest procesem ciągłym, którego podstawowym celem jest teoretyczne oraz praktyczne przygotowanie oficerów dowództw i sztabów WLOP do sprawnego dowodzenia podległymi wojskami. Istotą szkolenia uzupełniającego jest przekazanie szkolonym nowej wiedzy lub pogłębienie wiadomości już posiadanych.

Zgrywanie wojsk oraz systemów bojowego i logistycznego wsparcia działań obejmuje przygotowanie dowództw oraz sztabów do sprawnej organizacji działań bojowych wraz z ich kompleksowym zabezpieczeniem bojowym i logistycznym we współdziałaniu z innymi rodzajami wojsk i służb tworzących określony system WLOP.

W szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP bardzo dużo uwagi poświęca się **zasadom szkolenia wojskowego**. Zasady szkolenia (kształcenia) wojskowego są to

generalne dyrektywy dydaktyczne, których przestrzeganie jest warunkiem koniecznym, chociaż nie jedynym, skutecznego nauczania i uczenia się. Zasady szkolenia wojskowego zaliczamy do reguł praktycznych, które zostały wypracowane w toku doświadczeń dydaktycznych oraz opartych na osiągnięciach innych nauk.

W szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP zastosowanie mają następujące zasady szkolenia wojskowego:

Rys. 2. Zasady szkolenia wojskowego mające zastosowanie w szkoleniu operacyjno-taktycznym realizowanym w WLOP

Najważniejszą cechą **zasady aktywnego i świadomego udziału szkolonych w procesie szkolenia** jest świadomość i aktywność wyrażająca się w chęci zdobywania wiedzy. U podłoża tej zasady leży fakt, że tylko te wiadomości i umiejętności są trwałe i

szybko przyswajane, które są zdobywane w drodze własnej dociekliwości w procesie samodzielnego poznawania materiału szkoleniowego. Zasada ta ma istotne znaczenie w szkoleniu operacyjno-taktycznym ze względu na bardzo dynamiczny rozwój technologiczny, cywilizacyjny oraz wszelkie zmiany i przeobrażenia natury politycznej jakie zachodzą w ostatnich latach. Aby być kompetentnym, umieć sprostać postawionym zadaniom oraz trafnie podejmować decyzje, oficerowie jednostek WLOP podnoszą swoje kwalifikacje w ramach samokształcenia, uzupełniają zdobytą wcześniej wiedzę podczas studiów, kursów i szkoleń.

Zasada realizmu w szkoleniu operacyjno-taktycznym nakazuje uczyć się tego co będzie potrzebne na przyszłym polu walki. Celem tego działania jest przygotowanie szkolonych pododdziałów, oddziałów i związków taktyczno-operacyjnych WLOP do prowadzenia działań bojowych w maksymalnie zbliżonych do realnego pola walki.

Zasada jedności szkolenia indywidualnego i zespołowego wynika z istoty organizacji wojskowej. Działanie struktur wojskowych opiera się na działaniu zespołów ludzkich. Szkolenie indywidualne stanowi podstawę do działalności dydaktycznej w ramach zespołu. Im lepiej te umiejętności wyszkolenia indywidualnego poszczególnych członków zespołu będą wykorzystywane w wykonywaniu zadań zespołu, tym zespół będzie uzyskiwał lepsze wyniki. Szkolenie operacyjno-taktyczne WLOP stawia duży nacisk na tę zasadę, zwłaszcza gdzie priorytetem jest współdziałanie z rodzajami wojsk ze składu WLOP, jak również współdziałanie z rodzajami Sił Zbrojnych RP i siłami zbrojnymi w ramach NATO.

Zasada wiązania teorii z praktyką ma na celu wdrażanie teoretycznej wiedzy zdobytej przez szkolonych do praktycznego działania. Prowadzone przedsięwzięcia w zakresie teoretycznego szkolenia operacyjno-taktycznego podległych jednostek WLOP sprawdzane są w ćwiczeniach, tj. w praktycznym działaniu.

Zasada poglądowości w szkoleniu ułatwia zrozumienie i utrwalenie wiadomości. Pozwala w sposób zobrazowany przedstawić pewne myśli, koncepcje, wizje, plany, itp.

Jest bardzo szeroko stosowana w szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP. Wykorzystuje się do tego celu technikę komputerową, środki audiowizualne, makiety, trenażery, symulatory, itp.

Rozdział II. CHARAKTERYSTYKA PROCESU SZKOLENIA SIŁ POWIETRZNYCH NATO

2.1. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne realizowane w siłach powietrznych NATO

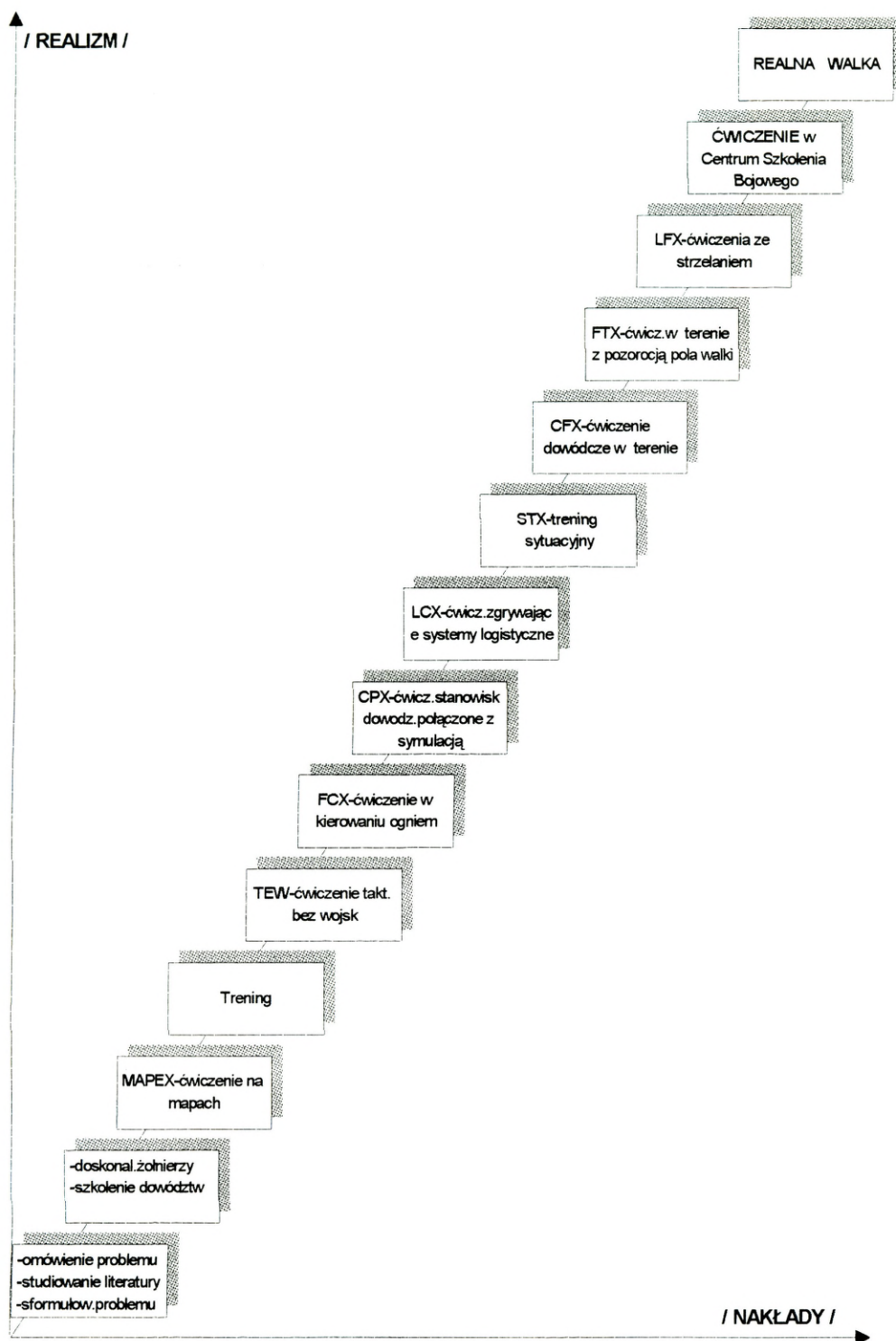
2.1.1. Rodzaje ćwiczeń taktycznych

Ćwiczenia ujęte w programie szkolenia sił zbrojnych NATO oraz sił narodowych, prowadzone są na różnorodnym tle strategiczno - operacyjnym, przeważnie bez określenia w nim jako przeciwnika konkretnego państwa. Przyjmuje się różne warianty rozpoczęcia i prowadzenia wojny. Ćwiczenia przeprowadza się na wszystkich szczeblach - od taktycznego, aż do strategicznego. W zależności od szczebla i przerabianego wariantu proces szkolenia zamyka się cyklach rocznych i dwuletnich. Zamknięciem cyklu szkoleniowego w skali rocznej, była seria koalicyjnych ćwiczeń wieloszczeblowych rozgrywanych jesienią na ETW pod kryptonimem „Autumn Forge”, a cykl dwuletni - wieloszczeblowe ćwiczenia, rozgrywane na przełomie okresu zimowo-wiosennego, pod kryptonimem „Wintex/Cimex”.

W procesie szkolenia sił zbrojnych NATO przyjmuje się różne kryteria podziału ćwiczeń na rodzaje. Obecnie do najczęściej stosowanych kryteriów podziału ćwiczeń taktycznych w armii amerykańskiej jak i niemieckiej można zaliczyć:

- cele ćwiczenia;
- formę przeprowadzenia ćwiczenia;
- sposób organizacji i prowadzenia ćwiczenia;
- szczebel dowodzenia jaki organizuje i prowadzi ćwiczenie;
- rozmach i realizm ćwiczenia;
- liczba stron i wieloszczeblowość ćwiczenia;

Formy ćwiczeń operacyjno-taktycznych ulegają ciągłym zmianom i przeobrażeniom. Dziś trudno określić, które kryterium należałoby uznać za najważniejsze.

Rys. 3. Uszeregowanie ćwiczeń stosowanych w SZ USA ze względu na stopień zbliżenia do realizmu współczesnego pola walki⁶.

⁶ Regulamin Armii USA FM-25-10, Waszyngton, 1988r.

Podstawową funkcją ćwiczeń taktycznych prowadzonych w siłach powietrznych NATO jest przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk do praktycznej działalności w walce. O ile inne formy szkolenia pozwalają na dobre teoretyczne przygotowanie żołnierzy do spełniania przez nich określonych zadań, o tyle ćwiczenia taktyczne stanowią swoisty sprawdzian umiejętności działania przy określonych warunkach pola walki.

Głównym celem ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w NATO jest podwyższanie zdolności bojowej sił zbrojnych NATO oraz narodowych sił zbrojnych, mających wpływ na realizację głównego planu obrony NATO, jak też:

- zapoznanie i przeszkolenie przedstawicieli państw partnerskich w zakresie procedur sztabowo-operacyjnych;
- ocena stopnia osiągania wybranych elementów interoperacyjności przez państwa sojusznice oraz ich możliwości w prowadzeniu działań w ramach broni połączonych;
- przygotowanie merytoryczne i metodyczne osób funkcyjnych do pracy w międzynarodowych połączonych sztabach NATO (ICAOC).

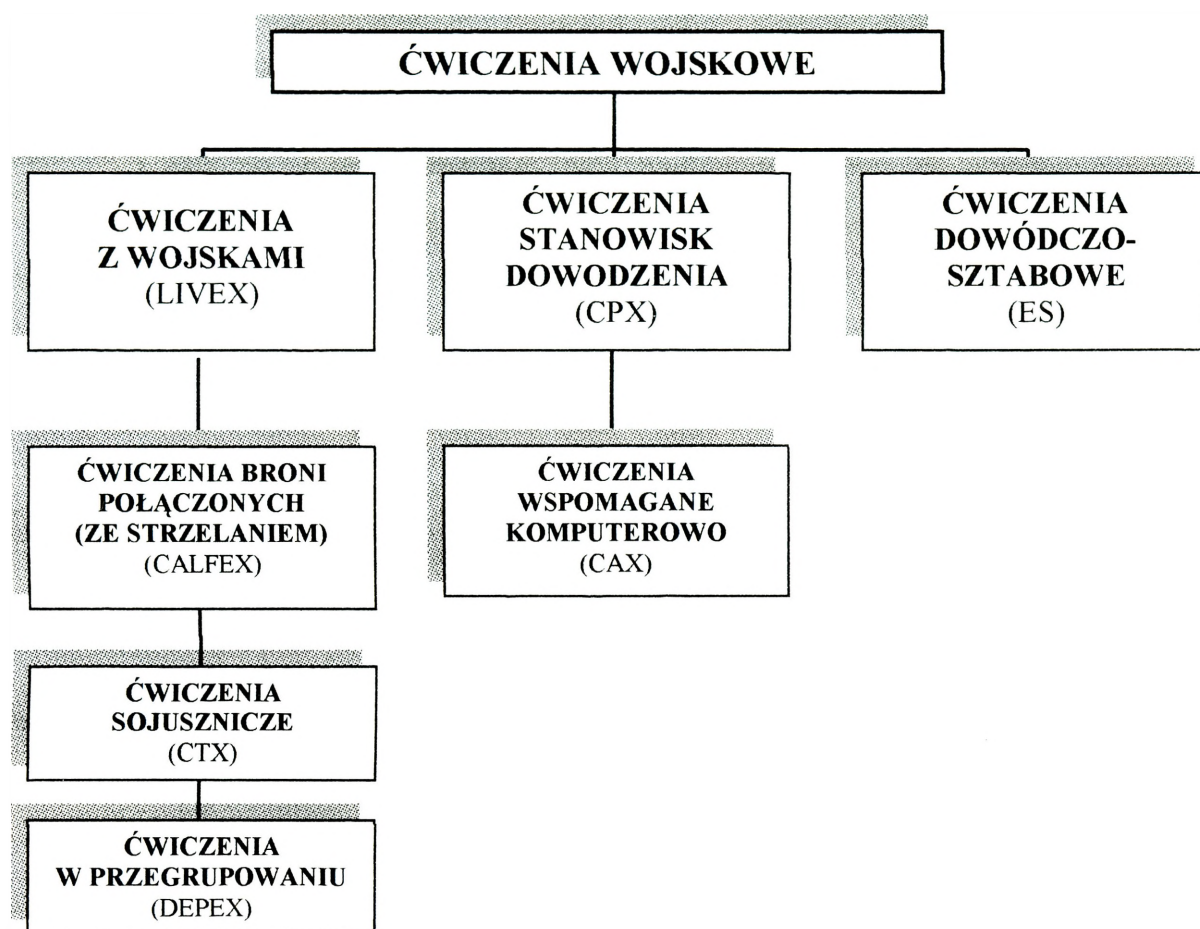
Ćwiczenia operacyjno-taktyczne prowadzone w NATO ukierunkowane są na:

- sprawdzenie, ocenę i doskonalenie politycznych, wojskowych i cywilnych aspektów dotyczących planów, procedur i przedsięwzięć realizowanych przez sojuszników w ramach kryzysu;
- sprawdzenie, ocenę i doskonalenie gotowości oraz zdolności bojowej połączonych sił zbrojnych;
- sprawdzenie, ocenę i doskonalenie zasadniczych planów sojusznicznych dotyczących wielkości wydzielanych sił zbrojnych przez członków NATO.

W siłach powietrznych NATO ćwiczenia operacyjno-taktyczne ze względu na formę dzielą się na:

- ćwiczenia z wojskami;

- ćwiczenia stanowisk dowodzenia;
- ćwiczenia dowódczo-sztabowe.

Rys. 4. Podział ćwiczeń sił powietrznych NATO

Ćwiczenia operacyjno-taktyczne mogą być jednoszczeblowe, dwuszczeblowe i wieloszczeblowe. Ze względu na rozmach, w siłach powietrznych NATO w Europie Centralnej, stosuje się ćwiczenia operacyjne (organizuje AIRCENT) i taktyczne (organizuje ICAOC).

Prowadzone w siłach powietrznych NATO ćwiczenia operacyjno-taktyczne występują jako jedno lub dwustronne. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne prowadzone są zarówno z udziałem wojsk, jak i bez udziału wojsk.

Ćwiczenia z wojskami wymagają zaangażowania znacznej ilości środków materiałowych, zapewnienia uczestniczącym w nim pododdziałom swobody manewru oraz możliwości wykorzystania organicznych i wspierających systemów uzbrojenia (z użyciem amunicji bojowej włącznie). Umożliwiają one zgrywanie wszystkich ćwiczących pododdziałów (bojowych, wsparcia i zabezpieczenia). Duże wymagania pod względem zabezpieczenia materiałowego i nakładów finansowych ograniczają możliwość ich prowadzenia na wyższych szczeblach dowodzenia. Zapewniają doskonalenie umiejętności pojedynczych żołnierzy i jednostek sił powietrznych w realnych warunkach, w takich dziedzinach jak:

- przygotowanie i kierowanie ogniem;
- dowodzenie w warunkach realnego pola walki (hałas, zakłócenia);
- doskonalenie techniki przemieszczania się na polu walki;
- zgrywanie wszystkich przedsięwzięć wsparcia ogniowego;
- nauczanie taktyki działania małych pododdziałów;
- przestrzeganie warunków bezpieczeństwa.

Ćwiczenie broni połączonych z ostrym strzelaniem (CALFEX) są to ćwiczenia charakteryzujące się potrzebą wysokich nakładów oraz zaangażowaniem dużych sił i środków. W ćwiczeniach tego typu jednostki biorące w nich udział przegrupowują się i wykonują manewry wykorzystując organiczne i wspierające systemy uzbrojenia przy użyciu bojowej amunicji. Biorą w nich również udział systemy wsparcia i zabezpieczenia działań bojowych w ramach ogólnego systemu BOS (Battlefield Operating System) - Bojowego Systemu Operacyjnego.

Ćwiczenie sojusznicze (CTX) to ćwiczenia, w których biorą udział wojska co najmniej dwóch sojuszniczych armii.

Ćwiczenia w przegrupowaniu /DEPEX/ To ćwiczenia, w których szkoli się pojedynczych żołnierzy, jednostki i współdziałające z nimi instytucje w procedurach i wykonywaniu zadań związanych z przegrupowaniem wojsk z rejonu stałego pobytu do rejonu ewentualnego prowadzenia działań bojowych.

Ćwiczenia stanowisk dowodzenia (CPX) Ćwiczenia te prowadzone są zazwyczaj w terenie, ale również i w pomieszczeniach. Warunkiem ich realizacji jest rozwinięcie stanowiska dowodzenia. Wymagają dużego zaangażowania sił, środków oraz czasu. Ćwiczenia tego typu stanowią rozwinięcie ćwiczeń typu MAPEX dla sztabów i wszystkich dowódców w zakresie dowodzenia i prowadzenia działań bojowych przy wykorzystaniu systemów łączności. CPX prowadzone są często jako gra symulacyjna lub jako część większych ćwiczeń. Stanowiska dowodzenia w tego rodzaju ćwiczeniach mogą być rozwijane na zmniejszonych odległościach. W ćwiczeniach tych dowódców i sztaby szkoli się w zakresie:

- tworzenia i zgrywania zespołów roboczych;
- obiegu informacji zgodnie ze standardowymi procedurami działania;
- przygotowywania kalkulacji, planów i rozkazów;
- rozwijania i wykorzystywania systemów łączności;
- przemieszczania dowództw i stanowisk dowodzenia;
- integracji i synchronizacji działań w ramach systemu operacyjnego pola walki;

Ćwiczenie wspomagane komputerowo (CAX) jest odmianą dwustronnego ćwiczenia dowódczo-sztabowego z tą tylko różnicą, że stroną przeciwną jest komputer. Dostarcza on rozwiązań sytuacyjnych i wiadomości z pola walki (zamiast zespołów podgrywających). Zapewnia warunki do szkolenia dowództw i sztabów w podejmowaniu decyzji oraz prowadzeniu działań wojennych. Modele symulacyjne obejmują wszystkie systemy walki, zapewniając tym samym możliwość udziału w ćwiczeniu przedstawicieli różnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk. W wyniku zastosowania odpowiednich

komputerowych modeli symulacyjnych, związanych z aplikacyjnym działaniem jednostek oraz działań rzeczywistych, ocenianych przez aparat rozjemczy, ćwiczące dowództwa i sztaby wszystkich szczebli dowodzenia mają nie tylko możliwość bieżącego śledzenia rezultatów działań bojowych, ale również wpływania na ich przebieg przez odpowiednie użycie posiadanych sił i środków. Ćwiczącym dowódcom umożliwia to śledzenie przebiegu działań na dowolnie wybranym odcinku, gdzie były rozgrywane wcześniejsze epizody ćwiczenia.

Ćwiczenia dowódczo-sztabowe (ES) prowadzone są zarówno w pomieszczeniach, jak i w terenie. Warunkiem ich realizacji jest rozwinięte stanowisko dowodzenia. Wymagają dużego zaangażowania sił, środków oraz czasu. Prowadzone są często jako gra symulacyjna lub jako część większych ćwiczeń. Stanowiska dowodzenia w tego rodzaju ćwiczeniach mogą być rozwijane na zmniejszonych odległościach. W ćwiczeniach tego rodzaju dowódców i sztaby szkoli się w zakresie tworzenia i zgrywania zespołów roboczych, obiegu informacji zgodnie ze standardowymi procedurami działania, przygotowywania kalkulacji, planów i rozkazów, rozwijania i wykorzystywania systemów łączności, przemieszczania dowództw i stanowisk dowodzenia.

Podstawową formą ćwiczeń prowadzonych w NATO od 1990 roku stały się wieloszczeblowe, dwustronne, kombinowane ćwiczenia dowódczo-sztabowe z zastosowaniem symulacji komputerowej. Modeluje się w nich sytuacje bojowe wynikające z myśli przewodniej ćwiczenia (sytuacji operacyjno-taktycznej).

Istota koncepcji ćwiczenia kombinowanego, wspomaganego komputerowo polega na integracji trzech tradycyjnych form szkolenia operacyjno-taktycznego (ćwiczenia szkieletowego, dowódczo-sztabowego ćwiczenia z rozwiniętymi w terenie elementami dowodzenia różnych szczebli oraz wieloszczeblowego, dwustronnego ćwiczenia taktycznego z wojskami) z ćwiczeniem dwustronnym, prowadzonym z użyciem modeli symulacji działań bojowych.

2.1.2. Cele ćwiczeń w siłach powietrznych NATO

W armii amerykańskiej dowódcy starannie dobierają rodzaj ćwiczenia lub zestaw rodzajów ćwiczeń uwzględniając ściśle określone cele szkoleniowe i możliwości wykorzystania posiadanych środków. Wybierając rodzaj ćwiczenia należy według poglądów amerykańskich, odpowiedzieć na kilka zasadniczych pytań:

1. Kogo będziemy szkolić (żołnierzy, dowódców, zespoły, czy pododdziały)?
2. Jakie są cele szkoleniowe?
3. Który z rodzajów ćwiczeń jest najodpowiedniejszy do realizacji każdego z celów szkoleniowych?
4. Jakie mamy dostępne środki i możliwości (czas, baza szkoleniowa, wyposażenie, fundusze)?
5. Który z rodzajów ćwiczeń lub zestawu rodzajów umożliwi pogodzenie celów szkoleniowych ze środkami, którymi dysponujemy?

W ćwiczeniach NATO dominują trzy zasadnicze grupy celów:

- zapoznanie i przeszkolenie przedstawicieli państw partnerskich w zakresie procedur sztabowo-operacyjnych;
- przygotowanie merytoryczne i metodyczne osób funkcyjnych do pracy w międzynarodowych połączonych sztabach NATO (ICAOC).
- ocena stopnia osiągania wybranych elementów interoperacyjności przez państwa sojusznice oraz ich możliwości w prowadzeniu działań w ramach broni połączonych;

Szczegółowy podział i opis poszczególnych form szkolenia operacyjno-taktycznego w SZ Stanów Zjednoczonych jest przedstawiony w załączniku 1, a SZ Niemiec w załączniku 2.

2.2. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne jednostek WLOP

Proces szkolenia operacyjno-taktycznego lotnictwa jest szczególnie złożony. Wynika to z konieczności zapewnienia współdziałania lotnictwa z innymi rodzajami wojsk wchodzącymi w skład WLOP, w realizacji wspólnego celu, którym jest nienaruszalność obszaru powietrznego kraju, a także wsparcie działań wojsk lądowych i MW RP. W procesie szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw, sztabów i wojsk znajdują zastosowanie różne formy i metody nauczania.

W szkoleniu operacyjno-taktycznym wykorzystuje się metody :

- *słowne;*
- *poglądowe;*
- *motoryczne.*

Metody słowne to: opis, pogadanka, wykład, dyskusja.

Metody poglądowe polegają na różnych odmianach pokazu. W szkoleniu operacyjno-taktycznym może to być pokaz czynności (np. na stanowisku dowodzenia lub w czasie działań wojsk i sprzętu), projekcja filmu, prezentacja komputerowa, itp.

Metody motoryczne polegają na uczeniu się przez działanie. Są to różnego rodzaju czynności umysłowe i fizyczne wykonywane w ramach zajęć, treningów i ćwiczeń.

Forma szkolenia jest to organizacyjna strona szkolenia. Obejmuje ona zewnętrzne warunki realizacji procesu szkolenia, a więc dobór szkolących i szkolonych, połączenie ich w odpowiednie grupy, współpracę grup i jednostek ze sobą, rodzaj zajęć, warunków, miejsca i czasu pracy dydaktycznej.

W szkoleniu operacyjno-taktycznym w WLOP zastosowanie mają niżej wymienione formy szkolenia:

- *zajęcia;*

- *treningi;*
- *ćwiczenia.*

Zajęcia to podstawowa forma organizacyjna określająca czas oraz tok pracy szkolącego i szkolonych podczas realizacji poszczególnych tematów (zagadnień), na które podzielony został obowiązujący program szkolenia. Jest to zasadnicza forma przekazywania wiedzy w **szkoleniu uzupełniającym** kadry.

Ze względu na sposób zdobywania wiedzy czy jej przekazywania, zajęcia można podzielić na:

- *podające;*
- *poszukujące;*
- *praktyczne.*

W **zajęciach podających** szkolący przekazuje określony zasób wiedzy odbierany (przyswajany) biernie przez szkolonych. Prowadzi się je metodami słownymi, takimi jak: referat, wykład, pogadanka; lub poglądowymi: pokaz, projekcja filmu, itp.

W **zajęciach poszukujących** szkoleni samodzielnie poszukują, rozwiązują postawione przez szkolącego pewien zasób wiedzy, a następnie pod jego kierownictwem ujednolicają własne poglądy. Prowadzi się je zazwyczaj metodą seminaryjną, dyskusji, repetycji, itp.

W **zajęciach praktycznych** szkoleni są pod bezpośrednim nadzorem i kierownictwem szkolącego. Zdobywają lub doskonalą własne umiejętności przez praktyczne wykonywanie określonych czynności.

Treningi to doskonalenie określonych umiejętności oraz wyrabianie nawyków przez systematyczne i planowe powtarzanie czynności, prowadzące do zwiększenia sprawności działania i osiągania lepszych wyników przy mniejszym wysiłku. Treningi

mogą być indywidualne i zespołowe. Można je także podzielić ze względu na cel prowadzenia, tj. treningi doskonalące i treningi zgrywające.

Ćwiczenia to formy organizacyjne wspólnego i jednoczesnego wykonywania lub powtarzania zespołu czynności przez żołnierzy, pododdziały i sztaby wszystkich szczebli organizacyjnych Sił Zbrojnych w celu nabycia wprawy w określonym działaniu.

Podczas realizacji przedsięwzięć szkoleniowych z zakresu szkolenia operacyjno-taktycznego w lotnictwie WLOP szczególną rolę zajmują **ćwiczenia**, które są najskuteczniejszą formą organizacyjną praktycznego szkolenia dowództw, sztabów i wojsk na tle zbliżonym do rzeczywistej sytuacji przeciwnych stron, gdzie są rozwiązywane złożone problemy przygotowania i prowadzenia działań bojowych.

Głównym celem ćwiczeń jest doskonalenie umiejętności dowództw, sztabów i żołnierzy niezbędnych do wykonywania obowiązków funkcyjnych w procesie planowania, organizowania i prowadzenia operacji (walki) oraz dowodzenia wojskami.

Ćwiczenia, jako forma szkolenia praktycznego, umożliwiają również zweryfikowanie poprawności i przydatności obowiązujących lub zakładanych operacyjno-taktycznych założeń doktrynalnych, dotyczących prowadzenia działań w różnych warunkach pola walki. Pozwalają również na sprawdzenie sprawności przyjętych struktur organizacyjnych poszczególnych szczebli dowodzenia oraz stopnia efektywności funkcjonowania systemów dowodzenia, uzbrojenia i zabezpieczenia działań. Są one jednym z najlepszych sposobów sprawdzania stopnia osiągniętej gotowości bojowej, pozwalają zbadać zakres gotowości mobilizacyjnej i alarmowej, poziom osiągniętej sprawności eksploatacyjnej sprzętu oraz określić możliwości wojsk w zakresie wykonywania w określonym czasie i miejscu przewidzianych w planach zadań bojowych.

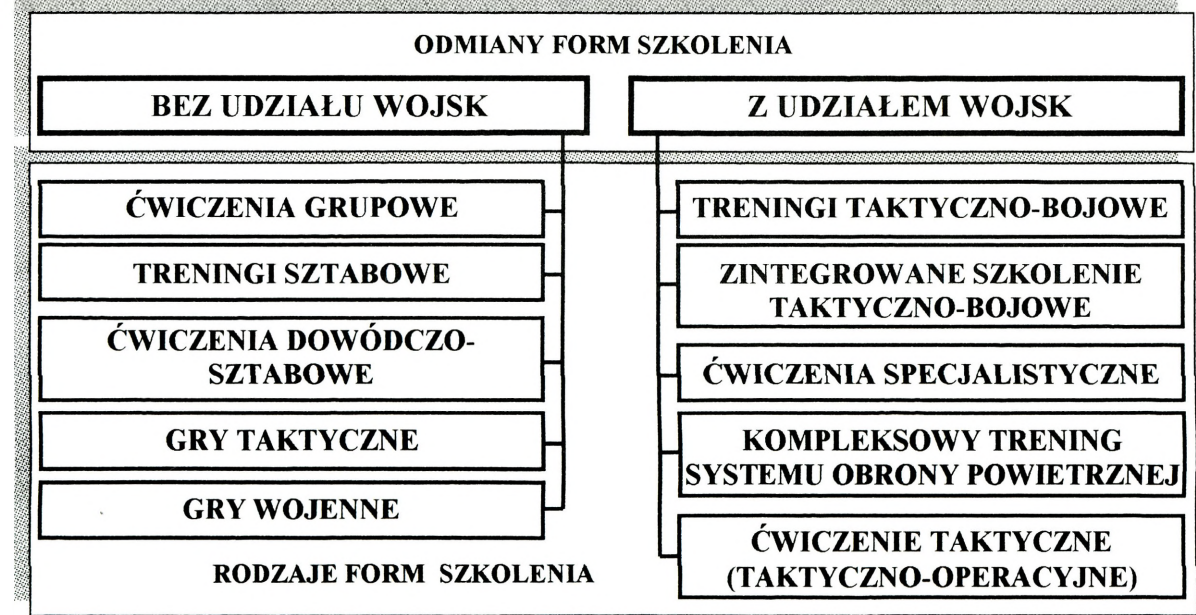
Wymienione właściwości, wskazują na to, że w Wojsku Polskim, jak również w lotnictwie WLOP, właśnie do ćwiczeń operacyjno-taktycznych przywiązuje się olbrzymią wagę. Ćwiczenia przygotowuje się i prowadzi na wszystkich szczeblach dowodzenia

WLOP. W Akademii Obrony Narodowej, na Wydziale Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, ćwiczenia operacyjno-taktyczne stanowią znaczną część programu kształcenia. W Wyższej Szkole Oficerskiej Sił Powietrznych w programie kształcenia podchorążych również wiele miejsca zajmują ćwiczenia jako forma praktycznego sprawdzenia posiadanej wiedzy, jej weryfikacji i zastosowania podczas rozwiązywania problemów.

Podstawową funkcją ćwiczeń operacyjno-taktycznych prowadzonych w WLOP jest przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk do praktycznego wykonywania zadań wynikających z rozkazów i wytycznych przełożonych oraz dokumentów normatywnych.

Ćwiczenia organizują i prowadzą bezpośredni przełożeni lub przełożeni nadrzędnego szczebla dowodzenia ćwiczących dowódców związków operacyjno-taktycznych, oddziałów i pododdziałów zgodnie z planami szkolenia.

W szkoleniu operacyjno-taktycznym WLOP stosuje się szereg różnorodnych odmian i rodzajów form szkolenia operacyjno-taktycznego.

Rys. 5. Odmiany i rodzaje form szkolenia operacyjno-taktycznego

Ze względu na przeznaczenie dzieli się na odmiany:

- *bez udziału wojsk;*
- *z udziałem wojsk.*

Odmiana form szkolenia „bez udziału wojsk” posiada następujące rodzaje:

- ćwiczenia grupowe;
- treningi sztabowe;
- ćwiczenia dowódczo-sztabowe;
- gry taktyczne;
- gry wojenne.

Przedsięwzięcia szkolenia operacyjno-taktycznego „z udziałem wojsk” stosowane w WLOP przyjmują następujące rodzaje:

- treningi taktyczno-bojowe;
- zintegrowane szkolenia taktyczno-bojowe;
- ćwiczenia specjalistyczne;
- kompleksowe treningi systemu obrony powietrznej;
- ćwiczenia taktyczne (operacyjne).

W WLOP ćwiczenia operacyjno-taktyczne ze względu na przyjęty „cel” dzieli się na: mobilizacyjne, zgrywające, doskonalące, instruktażowo-metodyczne, doświadczalne i inspekcyjne.

Ze względu na rozmach działań, ćwiczenia dzielą się na operacyjne i taktyczne.

Biorąc pod uwagę liczbę ćwiczących szczebli dowodzenia, ćwiczenia dzielą się na: jednoszczeblowe, dwuszczeblowe i wieloszczeblowe.

Uwzględniając liczbę ćwiczących stron wyróżniamy: ćwiczenia jednostronne i ćwiczenia dwustronne.

Ze względu na miejsce prowadzenia, ćwiczenia dzielą się na: w pomieszczeniach i w terenie.

Ćwiczenia grupowe z reguły prowadzi się w ośrodkach szkolenia. Celem ćwiczeń grupowych jest pogłębienie zdobytej wiedzy oraz doskonalenie umiejętności praktycznych w rozwiązywaniu problemów danego ćwiczenia. Cechą charakterystyczną ćwiczenia grupowego jest to, że wszyscy uczestnicy tego ćwiczenia występują w jednej i tej samej roli, rozwiązują te same problemy pod kierunkiem wykładowcy lub kierownika ćwiczenia.

Uniwersalną i szeroko stosowaną formą szkolenia w WLOP są **treningi sztabowe**. Ta forma ćwiczeń ma zastosowanie od szczebla oddziału wzwyż.

Głównym celem treningów sztabowych jest praktyczne zgranie indywidualnych umiejętności i nawyków oficerów dowództwa na rzecz zespołowego wykonywania zadań sztabowych. Zadania te wynikają z pracy sztabu w procesie dowodzenia wojskami, w jednej sytuacji taktycznej z zakresu przygotowania lub prowadzenia walki, w określonym rodzaju działań.

Istota treningów sztabowych polega na tym, że szkoleni pod kierownictwem przełożonego wykonują czynności (zgodnie z zajmowanymi stanowiskami służbowymi) aż do osiągnięcia określonego stopnia ich opanowania. Ćwiczący wykonują praktycznie wybrany epizod z zakresu pracy sztabu, który wynika z przyjętej w treningu sytuacji taktycznej. Ma to na celu przygotowanie ich do udziału w wyższych formach szkolenia taktycznego.

Tematem treningów sztabowych najczęściej jest:

- zbieranie, studiowanie oraz analizowanie informacji do decyzji dowódcy;
- opracowanie dokumentów mobilizacyjnych, alarmowych i bojowych;

- organizowanie systemu mobilizacyjnego i alarmowego oraz udział w ich uruchamianiu;
- przeprowadzanie kalkulacji operacyjno-taktycznych;
- organizowanie i rozwijanie punktów (stanowisk) dowodzenia;
- przekazywanie dowodzenia z jednego stanowiska na drugie i przejmowanie dowodzenia przez sztab niższego (wyższego) szczebla dowodzenia;
- doskonalenie pracy na mapach;
- organizacja ochrony i obrony naziemnej jednostek lotniczych.

Każdy trening sztabowy jest zakończony omówieniem, które prowadzi kierownik w obecności wszystkich uczestników ćwiczenia.

Analiza literatury wskazuje, iż **ćwiczenia dowódczo-sztabowe** są jednym z podstawowych rodzajów ćwiczeń realizowanych w lotnictwie WLOP. Ćwiczenie dowódczo-sztabowe jest formą ćwiczenia taktycznego (operacyjnego) stosowanego w szkoleniu oficerów, dowództw i sztabów od szczebla oddziału (równorzędnego) wzwyż.

Istota tych ćwiczeń polega na tym, że zespół ćwiczący stanowi etatowy organ dowodzenia wojskami, który usprawnia i doskonali swą pracę, przy czym każdy z ćwiczących pełni funkcję zgodnie z zajmowanym stanowiskiem, a w przypadku ćwiczeń organizowanych w uczelniach wojskowych – rolę wyznaczoną na ten okres.

Treścią ćwiczeń dowódczo-sztabowych jest rozwiązywanie problemów z zakresu organizacji i prowadzenia działań strategicznych i operacyjnych (taktycznych) w różnych rodzajach operacji oraz walk.

Tematyka ich obejmuje najczęściej działania kompleksowe, wynikające z przeznaczenia danego związku operacyjnego, operacyjno-taktycznego, taktycznego i oddziału, a także z charakteru współczesnego pola walki.

Celem ich jest doskonalenie umiejętności dowódców i oficerów sztabów w działaniu zespołowym, rozwiązywaniu problemów operacyjnych i taktycznych oraz dowodzenia i zabezpieczenia działań. Są sprawdzianem stopnia przygotowania dowództw i sztabów do pracy w warunkach zbliżonych do rzeczywistych na przewidywanym polu walki, w tym do ćwiczeń z wojskami. Czas trwania ćwiczenia zależy od zakładanych celów szkoleniowych i tematu.

Cele szkoleniowe ćwiczeń dowódczo-sztabowych mogą być następujące:

- doskonalenie nawyków oficerów zajmujących określone stanowiska służbowe w wykonywaniu obowiązków funkcyjnych w okresie organizowania i prowadzenia działań bojowych w różnych warunkach sytuacji operacyjno-taktycznej;
- szkolenie oficerów w umiejętności zastosowania teoretycznego wiadomości w praktyce, szczególnie podczas organizowania i prowadzenia działań bojowych, organizowania współdziałania i dowodzenia wojskami;
- poszukiwanie nowych sposobów działań bojowych, nowych form kierowania nimi w warunkach szybkich zmian sytuacji bojowej;
- doskonalenie współpracy dowództw i sztabów jako organów dowodzenia wojskami.

Organizując i prowadząc ćwiczenia dowódczo-sztabowe, szczególną uwagę należy zwrócić na doskonalenie istniejących i wprowadzenie nowych sposobów dowodzenia wojskami. W każdym z tych ćwiczeń należy stwarzać sytuacje trudne (problemowe) wymagające od ćwiczących zwiększonego wysiłku psychicznego i fizycznego.

Gry taktyczne są formą jednoczesnego szkolenia etatowych dowództw nie mniej niż dwóch szczebli dowodzenia w realnych warunkach terenowych z wykorzystaniem etatowych środków dowodzenia.

Celem gier taktycznych jest pogłębienie u ćwiczących umiejętności i nawyków działania zespołowego dowództw różnych szczebli na rzecz efektywnego dowodzenia podległymi pododdziałami, oddziałami czy związkami operacyjno-taktycznymi lotnictwa WLOP podczas wykonywania zadań bojowych w ciągle zmieniającej się sytuacji na polu walki.

Treścią gier taktycznych jest poszukiwanie racjonalnych sposobów walki oraz rozpatrywania perspektywicznych koncepcji użycia wojsk, kształtowanie wyobraźni taktycznej i zdolności przewidywania zmian sytuacji w toku działań bojowych.

Wśród form szkolenia **z udziałem wojsk**, najprostszą są **treningi taktyczno-bojowe**. Celem treningów taktyczno-bojowych jest doskonalenie sprawności i umiejętności pododdziałów WLOP w wykonywaniu zadań bojowych oraz specjalistycznych wynikających z ich przeznaczenia.

Istotą treningów taktyczno-bojowych jest praktyczna realizacja programu szkolenia na tle sytuacji taktycznej oraz pozorowanego oddziaływania przeciwnika.

Treścią treningów mogą być wybrane (najtrudniejsze) epizody planowanych ćwiczeń taktycznych, wymagające wcześniejszego ich przetrenowania, np. ze względów bezpieczeństwa.

Treningi taktyczno-bojowe realizowane w ramach szkolenia operacyjno-taktycznego w WLiOP dzielą się na:

- treningi taktyczno-lotnicze prowadzone z personelem latającym wszystkich rodzajów lotnictwa;
- treningi taktyczno-ogniowe prowadzone z siłami i środkami pododdziałów ogniowych wojsk obrony przeciwlotniczej;
- treningi taktyczno-logistyczne prowadzone z siłami i środkami pododdziałów służb technicznych, remontowych i obsługowo-naprawczych oraz ze służbami kwatermistrzowskimi.

W treningach taktyczno-lotniczych jednostek mogą brać udział piloci, którzy opanowali podstawowe zasady taktyki działania lotnictwa na współczesnym polu walki oraz wykonywania lotów grupowych z zastosowaniem bojowym.

Celem treningu taktyczno-lotniczego jest:

- trenowanie i zgrywanie personelu latającego w wykonywaniu zadań bojowych w ugrupowaniu bojowym, w grupach taktycznego przeznaczenia;
- trenowanie skuteczności prowadzenia ognia do celów naziemnych (nawodnych) i powietrznych oraz prowadzenie rozpoznania powietrznego;
- wyrabianie odpowiednich nawyków w podejmowaniu decyzji w sytuacjach skomplikowanych podczas planowania i wykonywania zadań bojowych;
- praktyczne uczenie i rozwijanie wyobraźni operacyjno-taktycznej wszystkich ćwiczących podczas przygotowania i prowadzenia treningu w warunkach zbliżonych do realnego współczesnego pola walki.

Swoim zasięgiem treningi taktyczno-lotnicze obejmują szkolenie personelu latającego w zakresie zwalczania ŚNP, stosowania manewrów bojowych i środków WRE, pokonywania OPL przeciwnika, wykonywania uderzeń na obiekty naziemne (morskie) oraz opanowania taktycznych sposobów, rozpoznania lotniczego, itp. Treningi te prowadzi się zgodnie z odpowiednimi ćwiczeniami programów szkolenia lotniczego wszystkich rodzajów lotnictwa. Wykaz i liczbę ćwiczeń dla pilota (załogi) w składzie pary, klucza, które należy wykonać w ciągu roku szkoleniowego na tle taktycznym ustala dowódca eskadry. Warunki i sposób przygotowania personelu latającego do wykonywania zadań w ramach treningów taktyczno-lotniczych wynikają z wymagań programu szkolenia lotniczego, metodyki organizacji i regulaminu lotów oraz decyzji dowódcy eskadry (pułku) o przebiegu, organizacji i realizacji zmiany lotnej w określonym dniu.

Omówienie treningu taktyczno-lotniczego prowadzi się bezpośrednio po jego zakończeniu (po zebraniu materiałów oraz danych o wykonaniu zadań i obiektywnej kontroli lotów). W omówieniu uczestniczą wszyscy piloci, osoby funkcyjne sztabu pułku oraz służby startowe i kierowania lotami, a także w miarę możliwości piloci pozorujący przeciwdziałanie przeciwnika oraz obserwatorzy w punktach dowodzenia i na środkach ogniowych. W celach szkoleniowych mogą brać udział także piloci z innych eskadr nie biorący udziału w treningu. Omówienie kończy dowódca pułku (kierownik treningu) podając oceny i wyniki treningu oraz wnioski organizacyjne i szkoleniowe, a także zalecenia do realizacji w dalszym szkoleniu.

Zintegrowane szkolenie taktyczno-bojowe jest formą programowego szkolenia taktycznego jednostek (pododdziałów) różnych rodzajów wojsk wchodzących w skład WLOP. Polega na zgrywaniu ćwiczących wojsk, załóg i współdziałanie między nimi oraz różnych rodzajów wojsk WLOP.

Istotą szkolenia jest wspólne przeprowadzenie programowego szkolenia taktycznego przez lotnictwo i naziemne środki OP, z jednoczesnym wykorzystaniem działań ćwiczących sił do wzajemnej pozoracji strony przeciwnej lub podgrywki wojsk współdziałających.

Treścią zintegrowanego szkolenia taktyczno-bojowego jest zgrywanie bojowe pododdziałów różnych rodzajów wojsk, rozwiniętych w strefie jednego PłSD, niekiedy kilku PłSD jednego lub dwu korpusów, a także doskonalenie sztabów jednostek w ograniczonym zakresie i obsad stanowisk dowodzenia w organizowaniu i prowadzeniu działań bojowych oraz szkolenie taktyczne personelu latającego i obsług naziemnych środków ogniowych i wykrywania. W ramach zintegrowanego szkolenia taktyczno-bojowego może być prowadzone bieżące szkolenie programowe oraz treningi taktyczno-bojowe. Może także być fragmentem (epizodem) ćwiczenia taktycznego. Koordynatorem zintegrowanego szkolenia taktyczno-bojowego w cyklu rocznym są dowództwa KOP, a wykonawcami niższe szczeble dowodzenia. Podmiotem szkolenia są eskadry włącznie.

Kompleksowy trening systemu obrony powietrznej jest najwyższą formą szkolenia specjalistycznego w WLOP. Jest podsumowaniem rocznego szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw, sztabów i wojsk oraz sprawdzianem stopnia ich przygotowania do wykonania typowych zadań w ramach obrony powietrznej.

Celem szkolenia kompleksowych treningów systemu obrony powietrznej jest doskonalenie działań bojowych podczas walki o przewagę w powietrzu oraz wsparcia wojsk lądowych i marynarki wojennej RP.

Istotą treningu kompleksowego jest zgrywanie systemu dowodzenia wszystkich szczebli i pełne wykorzystanie możliwości bojowych aktywnych środków walki.

Treścią kompleksowego treningu systemu obrony powietrznej jest poszukiwanie racjonalnych sposobów doskonalenia działania wszystkich rodzajów wojsk WLOP w zwalczaniu celów powietrznych we współdziałaniu z jednostkami WOPL OW i MW oraz LMB.

Ćwiczenie taktyczne (operacyjno-taktyczne) jest najwyższą formą szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw, sztabów i wojsk wszystkich rodzajów wojsk ze składu WLOP. Zaliczane jest do form praktycznego szkolenia dowództw i wojsk w ramach, której ćwiczący dążą do wykonania określonego zadania bojowego na tle sytuacji zbliżonej do warunków współczesnego pola walki, rozwiązują problemy z zakresu przygotowania i prowadzenia działań bojowych.

Celem ćwiczeń taktycznych jest zgrywanie działania w ramach dowództwa i oddziału oraz doskonalenie lub sprawdzenie stopnia przygotowania ćwiczących wojsk do racjonalnego wykorzystania posiadanych (nabytych) w ramach szkolenia programowego i w niższych formach szkolenia taktycznego umiejętności taktycznych (bojowych) oraz walorów sprzętu bojowego i zabezpieczającego.

Treścią ćwiczeń taktycznych jest praktyczne wykonywanie wszystkich przewidzianych zadań wynikających z przygotowania i prowadzenia walki w różnych

rodzajach działań bojowych, a także w różnych warunkach terenowych, atmosferycznych, porach roku i doby

Podczas realizacji ćwiczenia, ćwiczący opracowują szereg dokumentów: dowodzenia wojskami, sprawozdawczo-ewidencyjnych oraz pomocniczych (roboczych) – zgodnie ze wzorami dokumentów bojowych. Dokumenty powinny odzwierciedlać decyzje ćwiczących dowódców, zapewnić właściwe postawienie zadań podległym siłom i środkom, organizację dowodzenia, współdziałania, a także planowe i zgodne z decyzją dowódcy wykonanie postawionych zadań, ich podsumowanie oraz sprawozdawczość. Opracowuje się dokumenty przyjmując zasadę, że dyrektywa operacyjna, rozkaz lub zarządzenie bojowe są uzupełniane przez zastępców dokumentami niższej rangi, np. rozkaz bojowy – zarządzeniami specjalistycznymi, zarządzenie bojowe – wytycznymi specjalistycznymi, itd.

Każde ćwiczenie z wojskami należy zakończyć omówieniem; wyciągnięte wnioski zastosować w dalszym szkoleniu operacyjno-taktycznym wojsk, dowództw i sztabów.

2.3. Baza szkoleniowa sił powietrznych NATO

Poza wykorzystaniem najnowszych osiągnięć technicznych w środkach bojowych i włączeniem do tematyki szkolenia elementów nowej taktyki, dowództwo NATO dąży do maksymalnego przybliżenia prowadzonych ćwiczeń do rzeczywistych warunków bojowych i jak najlepszego pozorowania realnych działań przeciwnika. Państwa NATO w tym celu utworzyły w ramach paktu oraz w ramach poszczególnych państw odpowiednią bazę szkoleniową. Ćwiczenia taktyczne prowadzone są w specjalnie do tego przeznaczonych ośrodkach i na poligonach na terytorium Stanów Zjednoczonych i w Europie. Jednym z najdoskonalszych kompleksów szkolenia bojowego na świecie umożliwiających wypróbowanie i stosowanie różnorodnego uzbrojenia - zarówno ćwiczebnego, jak i realnego jest poligon Nellis AFB w Nevadzie w USA. Z tego

kompleksu korzysta nie tylko USAF, ale i siły powietrzne prawie wszystkich państw członków paktu północnoatlantyckiego. Poligon w Nellis przypomina Europejski Teatr Działań Wojennych. Na obszarze poligonu wybudowano obiekty imitujące lotniska ze wszystkimi instalacjami, schronochangarami, wieżą kontrolną i samolotami - na stoiskach bądź rozproszonymi i zamaskowanymi. Baterie rakiet ziemia - powietrze i artylerii przeciwlotniczej. Kompleksy przemysłowe, dworce kolejowe z torami, zabudowaniami i prawdziwymi pociągami. Konwoje ciężarówek wojskowych, kolumny czołgów i zgrupowania wojsk. System OP oparto na radzieckim sprzęcie radiolokacyjnym, raketowym i lotniczym. Znajdują się tam dobrze ukryte, stanowiska radzieckich zestawów raketowych ziemia - powietrze: *Dźwina lub Wołchow* (SA-2 w kodzie USA, *Guideline* w kodzie NATO, *Newa* (SA-3 *Goa*), *Krug* (SA-4 *Ganef*), *Kub* (SA-6 *Gainful*), *Strzała* (SA-7 *Grail*), *Osa* (SA-8 *Gecko*), ZSU-23-4, ZSU-57-2, stanowiska radarów i emisji zakłóceń elektronicznych. Cały ten sprzęt rozmieszczony na poligonie jest autentyczny, ale oczywiście nie strzela ostrą amunicją. Imituje się jedynie realistycznie efekty wystrzałów. Poza nieustannym zagrożeniem z ziemi podczas lotów bojowych nad poligonem występuje też ciągła groźba ataku lotnictwa *Czerwonych*. Obecnie są to myśliwce F-16C z 414th Training Squadron. Ich podstawowym zadaniem jest uniemożliwienie jakichkolwiek działań lotnictwa sił *Niebieskich*. Między ćwiczącymi w Nellis a samolotami z eskadry *czerwonych* prowadzone są walki powietrzne. Całość znajduje się pod kontrolą MDS, który umożliwia nieprzerwane śledzenie statków powietrznych latających nad poligonem. Samoloty wyposażone są w zasobniki kontrolne ECA 2 lub NECA 4, rejestrujące wszystkie parametry od startu do lądowania. Pozycja, prędkość, rozpoczęcie strzelania, zakłócenia radioelektroniczne przedstawiane jest i analizowane na bieżąco (w czasie rzeczywistym) w formie obrazów trójwymiarowych. Dodatkową kontrolę zapewniają samoloty systemu AWACS /E-3E Sentry/, który przez cały czas trwania działań krąży nad poligonem, informując ciągle o sytuacji taktycznej.

Ćwiczenia taktyczne w ramach połączonych sił powietrznych NATO w Europie prowadzone są na poligonach sił powietrznych rozmieszczonych w strefach lub rejonach

Połączonych Ośrodków Dowodzenia Działaniami Powietrznymi (ICAOC). Zasadniczym celem szkolenia taktycznego sił powietrznych NATO Centralnej Europy (AIRCENT) jest zwiększenie efektywności działania taktycznego, poprzez rozwijanie umiejętności dowodzenia, lotów o charakterze taktycznym, planowania zadań bojowych i umiejętności stawiania zadań oraz koncepcyjnej i doktrynalnej inicjatywy. Powyższe cele osiągnęte są w wyniku szerokiego uwzględnienia problematyki w szkoleniu powietrznym, seminariach, konferencjach i studiach nad różnymi tematami. W problematyce szkoleniowej na wszystkich szczeblach, mocno akcentuje się zagadnienia z zakresu przygotowania wojsk paktu do przyszłych operacji sojuszniczych w ramach "PdP".

Rozdział III. PRZYGOTOWANIE ĆWICZEŃ

Przygotowanie i prowadzenie szkolenia bojowego sił zbrojnych NATO normowane jest szeregiem umów i przyjętymi, wspólnymi standardami. W siłach powietrznych państw paktu północnoatlantyckiego szkolenie operacyjno-taktyczne prowadzone jest poprzez ćwiczenia narodowe i w ramach ćwiczeń połączonych sił powietrznych NATO. Szkolenie ukierunkowane jest na doskonaleniu organizacji dowodzenia oraz użycia sił powietrznych w operacjach powietrznych w ścisłym współdziałaniu z siłami lądowymi i morskimi, wsparcia lotniczego sił lądowych w warunkach skoordynowanych działań bojowych ze wszystkimi rodzajami lotnictwa oraz doskonalenia systemów obrony powietrznej i przeciwlotniczej.

Ćwiczenia taktyczne prowadzone w ramach SP NATO zgrywane są z ćwiczeniami sił lądowych. W większości ćwiczeń sił powietrznych doskonalona jest taktyka prowadzenia działań w różnych sytuacjach bojowych, w dzień i w nocy, przy efektywnym wykorzystaniu właściwości taktyczno-technicznych różnych typów samolotów. Dużo uwagi poświęca się sposobom pokonania silnej obrony przeciwlotniczej przeciwnika. Siły OP, w tym LM, ćwiczą działania w skomplikowanych i szybko zmieniających się warunkach bojowych, zwłaszcza zwalczanie celów na małych wysokościach, likwidację luk i szybkie odtwarzanie sprawności systemu OP; doskonalą też współdziałanie z systemem powietrznego wykrywania i naprowadzania AWACS. W czasie ćwiczeń sprawdzane są nowe formy i metody działań, w tym dokładnego i terminowego rozpoznania powietrznego, kierowania atakami grup uderzeniowych lotnictwa taktycznego, skutecznego wsparcia lotnictwa sił lądowych, obrony przed zaawansowanym atakiem przeciwnika. Bardzo dużą wagę poświęca się wykorzystaniu środków przeciwdziałania radioelektronicznego. Szkolenie taktyczne sił powietrznych Niemiec i USA prowadzone według narodowych programów szkolenia, organizowane jest głównie na szczeblu skrzydła i eskadry, obejmuje zarówno szkolenie pojedynczych pilotów, jak i całych eskadr. Podstawowym jego celem jest nauczanie oraz doskonalenie umiejętności

walki i użycia broni pokładowej, trenowanie lotów grupowych i tankowanie w powietrzu, pokonywanie strefy OPL, a także współdziałanie z innymi grupami lotniczymi i pododdziałami wojsk lądowych. W procesie szkolenia szeroko wykorzystywane są doświadczenia z konfliktów lokalnych.

3.1. Cykl organizacyjny ćwiczeń w siłach powietrznych NATO

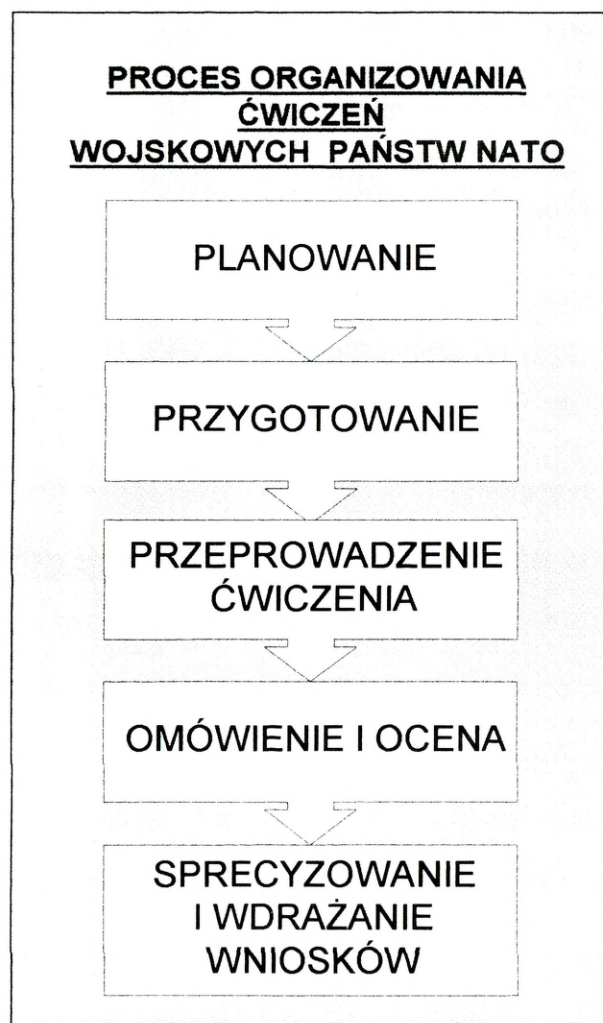
Szeroka gama przerabianych w czasie ćwiczeń taktycznych zagadnień szkoleniowych i duża różnorodność biorących w nich udział wojsk, dowództw i sztabów powoduje konieczność ścisłego i bardzo dokładnego zaplanowania, a w kolejności zorganizowania ich. Dotyczy to szczególnie ustalenia ram jego przebiegu.

Przygotowanie ćwiczeń odbywa się stopniowo, w pięciu zasadniczych fazach, w ramach, których ustala się zasady planowania, prowadzenia i kierowania oraz oceny i opracowywania wniosków. Równocześnie zostają ustalone osoby odpowiedzialne za ich realizację, a dla każdej fazy ćwiczenia opracowuje się niezbędne dokumenty. Przygotowanie ćwiczenia wg procedur NATO-wskich powinno zapewnić:

- osiągnięcie w maksymalnym stopniu, założonych celów szkoleniowych;
- wszechstronne uzgodnienie założonego planu przebiegu ćwiczenia;
- wykonanie zaplanowanych epizodów i zagadnień szkoleniowych wg uzgodnionego czasu i przebiegu, natomiast kierownictwu ćwiczenia - możliwości wpływania na rozwój sytuacji bojowej.

Planowanie ćwiczeń odbywa się w cyklu 5-letnim, na podstawie propozycji - ustaleń między poszczególnymi państwami, w ramach Dowództwa AIRCENT. W etapie tym, oprócz ustalenia programu ćwiczenia na najbliższe lata, opracowywana jest (z wyprzedzeniem około 18-24 miesięcy) koncepcja przeprowadzenia konkretnego ćwiczenia. A więc rozpoczyna się proces przygotowania zespołu autorskiego i ćwiczących.

Planowanie ćwiczeń w NATO odbywa się zgodnie z przyjętym cyklem organizacyjnym. Wypracowana w tym względzie metodyka przewiduje, że okres planowania ćwiczenia - w zależności od jego złożoności i rozmachu - wynosi od 18 do 24, a nawet 36 miesięcy.

Rys.6. Etapy organizowania ćwiczeń SZ NATO.

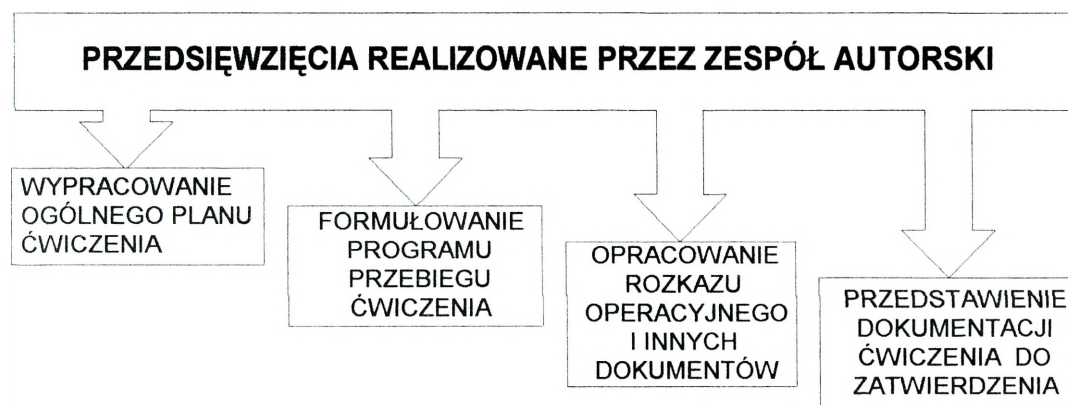
Cykl planowania obejmuje:

- wypracowanie ogólnego planu ćwiczenia;
- sformułowanie przez Kwaterę Główną dyrektywy i programu ćwiczenia;

- zorganizowanie i przeprowadzenie konferencji planistycznych;
- opracowanie rozkazu operacyjnego przez grupę planowania;
- zatwierdzenie dokumentacji ćwiczenia.

W skład Zespołu Planowania - w przypadkach, gdy jest to możliwe - powinni wchodzić przedstawiciele państw uczestniczących w danym ćwiczeniu, szczególnie państwa - gospodarza.

W NATO, każdy etap ćwiczenia i zrealizowane w nim czynności są ze sobą ściśle powiązane. Szczególnie dużą wagę przywiązuje się do wniosków i zaleceń z poprzedniego okresu szkolenia, zwłaszcza ćwiczeń, które dotyczyły podobnej tematyki szkoleniowej. Ma to duże znaczenie w procesie przygotowania kolejnego ćwiczenia.

Rys.7. Zadania realizowane w procesie przygotowania ćwiczeń.

Przygotowanie do ćwiczenia przeprowadzane jest pod kierownictwem planistów z poszczególnych ogniw Dowództw AIRCENTA, często przy współudziale specjalistów z LANDCENT i BALTOP. Okres przygotowania zależy od rozmachu i złożoności ćwiczenia, lecz na ogół trwa nie krócej niż 18 miesięcy. W etapie tym, w toku różnych

konferencji i warsztatów przygotowawczych, zespół autorski realizuje szereg przedsięwzięć organizacyjnych.

Ważną rolę w procesie przygotowania ćwiczenia odgrywają konferencje planistyczne (przedwstępna, wstępna, główna i końcowa). W czasie głównej konferencji planistycznej ustalane są ostatecznie zagadnienia przewidywane do rozegrania oraz precyzowany skład ćwiczących. W etapie przygotowawczym następuje stopniowe połączenie planowania operacyjnego z realizacją zadań organizacyjnych.

Przeprowadzenie ćwiczenia można podzielić na trzy fazy:

- osiąganie gotowości do ćwiczeń przez kierownictwo i zespoły ćwiczące, zapoznanie się z sytuacją i zadaniami, organizowanie prac sztabów, stanowisk dowodzenia, systemów łączności;
- planowanie działań, opracowanie dokumentów dowodzenia, realne lub symulowane kierowanie działaniami podległych sił i środków;
- wstępna ocena i omówienie ćwiczenia, analizę poniesionych kosztów i osiągniętych korzyści szkoleniowych, powrót ćwiczących do miejsc stałej dyslokacji.

Omówienie ćwiczenia i ocena realizacji zadań szkoleniowych następuje poprzez analizowanie sposobu i czasu rozwiązywania nakazanych zadań (problemów). Obejmuje ocenę poszczególnych zespołów ćwiczących w kolejnych fazach, wyeksponowanie dodatknych stron, zapoznanie ćwiczących z ocenami.

Forma taka umożliwia szkolonym uzmysłowienie sobie tego co się wydarzyło, poznanie związku przyczynowo-skutkowego oraz zrozumienie sposobów usprawnienia działania. Omówienie to, poprzez ocenę skuteczności działania ćwiczących w aspekcie osiągania założonych celów szkoleniowych, ma na celu zebranie i uogólnienie wniosków.

Sprecyzowanie wniosków dotyczących doskonalenia struktur organizacji i prowadzenia działań oraz metodyki szkolenia. Następnie, w terminie do 3 miesięcy sporządzane jest sprawozdanie - tzw. Raport Końcowy. Przesyłany jest do

zainteresowanych dowództw oraz wszystkich ćwiczących stron i zawiera propozycje i zalecenia do wdrożenia przy planowaniu kolejnych przedsięwzięć szkoleniowych.

3.1.1. Planowanie ćwiczenia

Pomimo stosunkowo długiego czasu na przygotowanie ćwiczenia (ponad 2 lata), niezbędna jest rytmiczna i planowa praca wszystkich organów zaangażowanych w przygotowywanie ćwiczeń. W tym celu zostaje opracowany plan przygotowań do ćwiczenia, w którym chronologicznie są przedstawione ważniejsze przedsięwzięcia głównych organów i urzędów oraz zawarte wskazówki pozwalające na ustalenie terminów, sił i środków. Pojedyncze wytyczne do przygotowania i kierowania ćwiczeniami wydawane są jako dodatek do zarządzenia lub ramowych ustaleń do przygotowania i kierowania ćwiczeniami. Pozwala to na prowadzenie przygotowań odpowiednio do stanu prac w dowództwach paktu oraz elastyczne wprowadzenie zmian i uzupełnień do dokumentów ćwiczenia, jak też szybkie przekazywanie danych do grup kierujących przygotowaniem ćwiczenia.

Niezbędne do planowania tych ćwiczeń dane ustala dowództwo NATO, w porozumieniu ze sztabami narodowymi sił zbrojnych państw sojusznich. W planowaniu ćwiczenia uczestniczą:

- międzynarodowy sztab wojskowy;
- trzy naczelne dowództwa połączonych sił zbrojnych NATO;
- przedstawiciele armii poszczególnych państw paktu.

W tym czasie ustalany jest dla każdego ćwiczenia zasadniczy jego cel. Na jego bazie ustala się w kolejności narodowe cele ćwiczenia. W strukturze NATO odbywa się ono począwszy od międzynarodowego sztabu wojskowego do ZT włącznie, a w narodowych siłach zbrojnych począwszy od sztabu generalnego (głównego) do dowódców oddziałów włącznie. Planowanie ćwiczeń poprzedzających udział w ćwiczeniach połączonych sił NATO, odbywa się na podstawie dyrektywy planowania - EXSPEC tego

paktu i wskazówek zawartych w tej dyrektywie. W tym pierwszym, podstawowym dokumencie jest przedstawiony przede wszystkim cel zasadniczy oraz szczegółowe cele ćwiczenia. Ponadto EXSPEC ustala udział w ćwiczeniach sił paktu i sił narodowych oraz założenia sytuacji wyjściowej ćwiczenia. Proces uzgodnień jest stosunkowo długi i powinien zostać zakończony na około półtora roku przed ćwiczeniem tj. jeszcze przed dyrektywą operacyjną do opracowania i prowadzenia ćwiczenia - EXOPORD i rozkazów operacyjnych dotyczących organizacji ćwiczenia - DISTAFF INSTR.

Proces opracowywania dyrektywy do planowania ćwiczenia EXSPEC musi się rozpocząć już na około 2,5 roku przed rozpoczęciem ćwiczenia. W oparciu o ustalenia projektu EXSPEC i przyjęte podczas narad i konferencji przez naczelne dowództwo połączonych sił zbrojnych NATO założenia, opracowywane są wskazówki i ramowe wytyczne do przygotowywania ćwiczenia przez narodowe siły sojuszników. Odpowiednio do ustaleń konferencji dowództw NATO są one następnie przerabiane i precyzowane, z takim wyliczeniem, aby mogły być wydane do końca roku jako pierwsze narodowe dokumenty ćwiczenia. Dokumenty te nie mają jeszcze formy ostatecznej. Są one w ramach kolejnych konferencji i narad nadal systematycznie uzupełniane lub przerabiane, odpowiednio do ustaleń przyjmowanych w dokumentach NATO⁷.

Planowanie ćwiczeń narodowych odbywa się na podstawie zasad i wskazówek obowiązujących w programach szkolenia sił zbrojnych. W armii niemieckiej ćwiczenia planuje się na podstawie programu GAP, natomiast szkolenie sił powietrznych w Stanach Zjednoczonych oparty jest na programie FLAG⁸. Z tego programu korzystają także siły powietrzne innych państw NATO, ćwicząc na poligonie w Nellis AFB.

⁷ Na przykład, w RFN w celu przygotowania dokumentów do ćwiczenia „Winter/Cimex 93” przewidziane było oprócz udziału w 17 konferencjach dowództw NATO, przeprowadzenie pięciu resortowych narad, jednej konferencji i dwóch narad regionalnych.

⁸ Program szkolenia SP USA, na którym oparte jest szkolenie SP NATO. Szkolenie organizowane jest na szczeblu skrzydła i eskadry i składa się z kilku komponentów programowych, z których najważniejsze to: Red Flag, Blue Flag, Green Flag, Black Flag, Grey Flag.

W wielu przypadkach ćwiczenie może być planowane przez instytucje sztabu generalnego (głównego) lub też po prostu przez sztaby jednostek lub ich przełożonych. Wszystko uzależnione jest od szczebla i rodzaju planowanego ćwiczenia.

W armii amerykańskiej za planowanie ćwiczeń odpowiedzialni są dowódcy poszczególnych szczebli dowodzenia, który to wraz ze swoimi sztabami uczestniczą w procesie planowania i organizowania ćwiczeń.

W planowaniu szkolenia jednostek, a w tym także w procesie doboru i planowania ćwiczeń szczególną uwagę zwraca się na powiązanie tego szkolenia z zadaniami, które dana jednostka może wykonać na przyszłym polu walki lub, do których wykonywania jest przewidziana w czasie pokoju. Każda z jednostek SP Stanów Zjednoczonych ma określoną do wykonania na polu walki misję tzn. zasadnicze czynności przewidziane do wykonania przez tą jednostkę. W oparciu o dane wynikające z treści misji dla każdej jednostki opracowuje się wykaz głównych zadań jednostki - METL. Jest to zestawienie głównych zadań jednostki, które muszą być wykonane z powodzeniem o ile jednostka otrzyma do wykonania dowolne zadanie bojowe związane z przeznaczoną dla niej misją.

Rys.8. Ustalenie wyboru głównych zadań bojowych jednostki (METL) w SZ USA

W oparciu o przygotowany wykaz głównych zdań jednostki i analizę stanu aktualnego wyszkolenia jednostki do realizacji zadań wynikających z wykazu oraz analizę wytyczonych problemów, rozpoczyna się w jednostkach cykl planowania szkolenia.

Zasadnicze znaczenie dla całego cyklu planowania ćwiczeń mają konferencje planistyczne. W odniesieniu do tych konferencji, cele każdej z nich można przedstawić następująco:

Przedwstępna Konferencja Planistyczna - organizowana w miarę potrzeb. Uczestniczą w niej przedstawiciele Kwatery Głównej NATO oraz dowództwa szczebla organizującego ćwiczenie (kraju gospodarza). Jej celem jest:

- ustalenie (przedyskutowanie) zakresu wstępnego planowania;
- wymiana informacji o wszelkich wcześniejszych ustaleniach (przygotowawczych), podjętych w ramach projektu ćwiczenia;
- ustalenie (określenie) generalnych ograniczeń ćwiczenia i ewentualnych możliwości poszerzenia jego założeń;
- uzgodnienie terminów przygotowania, opracowania i przeprowadzenia ćwiczenia;
- sprecyzowanie roli i zakresu odpowiedzialności poszczególnych ogniw w przygotowaniu ćwiczenia;
- ustalenie punktów kontaktowych i oficerów łącznikowych we wszystkich uczestniczących dowództwach.

Wstępna konferencja planistyczna - uczestniczą w niej przedstawiciele wszystkich zainteresowanych naczelných dowództw państw NATO, kraju gospodarza, oraz wszystkich uczestniczących w ćwiczeniu armii. Jej celem jest:

- określenie stanu (stopnia) przygotowania ćwiczenia;
- zatwierdzenie specyfikacji (koncepcji) ćwiczenia i określenia czasu zakończenia planowania ćwiczenia;

- sprecyzowanie wspólnej polityki informacyjnej i ustalenie specjalnych zadań oraz sporządzenie listy gości i obserwatorów;
- określenie planującym sztabom (zespołom) zestawów oczekiwanych opracowań (dokumentów);
- zapoczątkowanie pracy zespołów planowania ćwiczenia (bez podawanych szczegółowych);

Główna Konferencja Planistyczna z udziałem zespołów planujących ma na celu :

- zapoznanie zespołów planujących z dokumentacją ćwiczenia i wspólnie przedyskutowanie;
- określenie potrzeb opracowania dokumentów specjalistycznych;
- przedyskutowanie wszystkich podnoszonych przez przedstawicieli N/ i państw partnerskich problemów, spostrzeżeń i zgłaszanych uwag;
- zaakceptowanie (przyjęcie) porządku (metod) pracy i trybu dalszego powołania;
- opracowanie i wydanie oświadczenia dla mediów.

Podczas trwania Głównej Konferencji Planistycznej najczęściej występują poniższe zespoły problemowe:

- planowania operacyjnego (centralny zespół planowania);
- prasy, informacji, wizyt;
- realnych problemów świata;
- aspektów prawnych ćwiczenia;
- kosztów (finansów), logistyki.

Końcowa konferencja planistyczna - ma umożliwić:

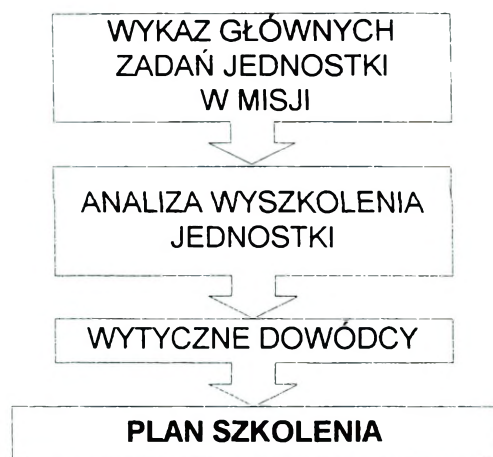
- zajęcie końcowego stanowiska wobec statusu ćwiczenia w odniesieniu do obowiązujących dokumentów normatywnych (aktów prawnych);
- dokonanie przeglądu dokumentacji ćwiczenia i jej zatwierdzenie.

Stosunkowo częstą formą, poza obradami wymienionych konferencji jest organizowany (w zależności od potrzeb) cykl okresowych spotkań (obrad) lub seminariów z udziałem poszczególnych zespołów planujących. Ich celem jest merytoryczne rozwiązywanie problemów, wynikających z obszaru odpowiedzialności danego zespołu planującego, a także określenie wymogów wobec opracowanych przez zespół, dokumentów ćwiczenia. Ponadto, organizowane są także - w okresach między obradami poszczególnych konferencji - rekonesanse rejonów ćwiczenia (zwłaszcza jego zabezpieczenia logistycznego).

Na potrzeby kierowania przebiegiem ćwiczenia w toku obrad poszczególnych konferencji planowania wyznacza się kierownictwo ćwiczenia i ustala jego struktury organizacyjne, których konstrukcja każdorazowo podyktowana jest składem wojsk uczestniczących w tym zamierzeniu.

W skład kierownictwa ćwiczenia wchodzi:

- dyrektor (kierownik) ćwiczenia;
- zastępca(y) dyrektora (kierownika) ćwiczenia;
- bezpośredni sztab ćwiczenia (sztab kierownictwa);
- zespół kontroli i oceny ćwiczenia;
- dowództwa ćwiczących jednostek.

Rys. 9. Proces planowania szkolenia SZ USA⁹.

W procesie planowania szczególną uwagę zwraca się na ocenę wyników każdego przeprowadzonego etapu szkolenia i uwzględnienia ich do korekty wcześniej opracowanych planów szkolenia w kolejnych etapach. W szkoleniu i w ćwiczeniach ogromną uwagę zwraca się na integrację szkolenia indywidualnego z zespołowym. Obowiązek ten spoczywa na dowódcach wszystkich szczebli. Od dowódcy organizującego ćwiczenie wymaga się precyzyjnego zaplanowania, właściwego zabezpieczenia przygotowania ćwiczenia oraz jego realizacji ściśle według obowiązujących norm i standardów. Skuteczność przeprowadzenia ćwiczenia zależy od właściwego i drobiazgowego ich przygotowania. Takie podejście gwarantuje zrealizowanie nie tylko założonych w ćwiczeniu celów, ale także realizację celów ustalonych dla danego okresu szkolenia. Wymaga to osobistego zaangażowania, a także efektywnego uczestnictwa w procesie jego przygotowania i prowadzenia wszystkich dowódców odpowiednich szczebli dowodzenia.

W Bundeswehrze planowanie ćwiczeń taktycznych rozpoczyna się na szczeblu centralnym - od specjalnie do tego utworzonej instytucji - Urzędu do spraw Studiów i Ćwiczeń Bundeswehry. Urząd ten opracowuje plan ćwiczeń dla jednostek niemieckich,

⁹ Regulamin Armii USA FM 25-100 Waszyngton 1988

który to przekazywany jest do oddziału operacyjnego. W oddziale tym jest komórka do spraw planowania ćwiczeń, która ma za zadanie sprawne zaplanowanie ćwiczenia taktycznego. Na niższych szczeblach dowodzenia, do pułku włącznie, znajdują się komórki operacyjne, które to w swoich zadaniach również mają planowanie ćwiczeń dla danego szczebla. Od szczebla eskadry ćwiczenie może być zaplanowane przez dowódcę szczebla nadrzędnego lub dowódcę szczebla ćwiczącego.

Na podstawie założeń do ćwiczeń wypracowanych przez Urząd do spraw Studiów i Ćwiczeń organizuje się liczne spotkania i konferencje osób, które wypracowują decyzję w sprawie ogólnej koncepcji danego ćwiczenia. Na podstawie opracowanej koncepcji opracowuje się rozkaz wstępny do organizacji ćwiczeń (Vorbefehl für Übungen) z podanymi jedynie wskazówkami dla organizującego ćwiczenie. Na podstawie podanych w rozkazie wstępnym wskazówek kierownik ćwiczenia określa rodzaj ćwiczenia. Aby podjąć taką decyzję musi odpowiedzieć na następujące pytania:

- kogo chce szkolić (dowódców, sztaby, wojska itp.);
- jaki wybrać temat (z zasad dowodzenia, praktycznego dowodzenia itp.);
- jaki wybrać rodzaj działań bojowych¹⁰.

Równie dobrze wszystkie z trzech zagadnień mogą być narzucone przez przełożonego. Jeżeli sytuacja taka nie występuje, to temat, który może realizować w danym ćwiczeniu wybiera z programowego planu kształcenia - GAP.

Po określeniu rodzaju tematu i celu ćwiczenia jego kierownik nanosi na mapę zamiar i fazy przebiegu ćwiczenia. W tym okresie koreluje również cel ćwiczenia, wyznacza ćwiczące wojska, czasowy przebieg ćwiczenia oraz teren, w którym ćwiczenie ma się odbyć. Po rekonesansie i ustaleniu, czy dane ćwiczenie można przeprowadzić bez przeszkód w terenie, powstaje plan pracy kierownika do przygotowania oraz przeprowadzenia ćwiczeń taktycznych (Arbeitsplan des Leitenden für die Anlage einer Truppenübung).

¹⁰ Reglamen Bundeswehry HDV 102/100, Bonn 1986.

Celowe jest przystąpienie w tej fazie organizowania do przygotowania kierownictwa ćwiczenia i rozjemców. Formy ich przygotowania do ćwiczeń taktycznych mogą być następujące:

- dowódców ćwiczących - przez ćwiczenia na mapie lub w terenie (rekonesans);
- sztaby ćwiczące - przez kursy instruktorsko - metodyczne.

Na takim etapie kierownik wydaje rozkaz wstępny kierownictwa do ćwiczenia (Vorbefehle des Leitenden), który zawiera:

- ogólną sytuację dla biorących udział w ćwiczeniu;
- metodę przygotowania do ćwiczenia;
- terminy meldunków.

Po zapoznaniu ćwiczących z sytuacją wyjściową do ćwiczenia (Ausgangssituation), kierownik może przedstawić zamierzony obraz położenia i wydaje wskazówki dotyczące przejścia ze stanu „P” do stanu „W”.

Po tej czynności kierownik ćwiczenia przedstawia jego zamierzony przebieg (Gedachter Verlauf), który jest jednocześnie planem przebiegu ćwiczenia.

Wydanie takiego dokumentu ma na celu:

- ustalenie zasadniczych zarysów ćwiczenia;
- podział ćwiczenia na fazy;
- podanie miejsca, rodzaju i czasu udzielenia wskazówek (objaśnień) przez kierownika;
- zapoznanie oficerów kierunkowych i rozjemców z zamiarem kierownika ćwiczenia;
- ułatwienie współpracy kierownika z rozjemcami;

Następnym krokiem w przygotowaniu ćwiczenia jest wydanie rozkazu dla służby kierowniczej i rozjemczej (Befehl für den Leitungs - und Schiedsrichterdienst). Ostatnim dokumentem przygotowującym ćwiczenie taktyczne jest rozkaz do ćwiczeń (Befehl für die Übung). Rozkaz ten dotyczy wszystkich uczestników. Zawiera on dane dotyczące organizacji i ogólnego przebiegu ćwiczenia, jak również sposób zachowania się jego

uczestników przed i po ćwiczeniu. W rozkazie tym nie ma natomiast danych dotyczących ćwiczących wojsk. Ostatnim etapem przed rozpoczęciem każdego ćwiczenia taktycznego jest odprawa kierownika ćwiczenia z zespołem kierowniczym, rozjemcami oraz wojskami w celu koordynacji ich działań.

O powodzeniu każdego ćwiczenia, sprawnego jego przebiegu, decyduje kompetentne dokładne zaplanowanie i zorganizowanie. Proces ten realizowany jest poprzez dowódców wszystkich szczebli, dowodzenie, wyznaczone do tego zespoły jak również w zależności od szczebla ćwiczenia - instytucje i urzędy. Z doświadczeń wynika, że sprawne przygotowanie ćwiczenia zależy w dużej mierze od wczesnego zorganizowania grup przygotowujących ćwiczenie oraz od ich liczebności. Początkowo mogą one występować w zmniejszonych składach, czasami również wystarczy tylko jeden oficer. W miarę postępu prac przygotowawczych, stan liczebny grup musi się zwiększać na tyle, aby mogły one we właściwych terminach zapewnić realizację niezbędnych prac związanych z opracowaniem ćwiczenia. Grupy przygotowujące ćwiczenia są organizowane na różnych szczeblach dowodzenia i kierowania.

Rys.10. Zadania realizowane przed przeprowadzeniem ćwiczenia.

Dla grup organizacyjnych ćwiczenie, dla wszystkich równorzędnych i podległych organów dowodzenia zleca się opracowanie jednakowych zadań. Sprzyja to ich płynnej rozbudowie i nie powoduje zakłóceń w pracy, w przypadku zmian w jej składzie. Przy

ustalaniu grup uwzględnia się fakt, iż wchodzący w jej skład członkowie mogą być wykorzystywani jako personel kierowniczy, a nie ćwiczący.

3.2. Proces planowania szkolenia operacyjno-taktycznego w polskich siłach powietrznych

Szkolenie operacyjno-taktyczne Wojsk Lotniczych i OP przebiega zgodnie z obowiązującymi w całych Siłach Zbrojnych RP regulami i normami, które określają sposoby postępowania szkolonych i szkolących. Szkolenie lotnictwa WLOP jest procesem ciągłym, podlega ono precyzyjnemu planowaniu uwzględniając zachodzące zmiany w systemie kształcenia wojsk jak też zmiany w sytuacji polityczno-militarnej.

Roczne planowanie szkolenia w Siłach Zbrojnych RP rozpoczyna się pod koniec roku przedplanistycznego decyzją MON oraz wytycznymi Szefa Sztabu Generalnego WP. Ocena stanu wyszkolenia Sił Zbrojnych oraz propozycje przedstawione przez niższe szczeble dowodzenia stanowią podstawę do opracowania przez Szefa Sztabu Generalnego WP zamiaru szkoleniowego, określającego główne kierunki, treści i zamierzenia szkoleniowe na rok kolejny. Następnie zamiar podlega akceptacji przez MON, co stanowi podstawę do opracowania rozkazu szkoleniowego oraz rozpoczęcia procesu planowania przedsięwzięć szkoleniowych na szczeblu Dowództwa WLOP.

Podstawą do planowania i realizacji szkolenia operacyjno-taktycznego oraz rozliczenia i oceny podległych oddziałów, pododdziałów lotnictwa jest rozkaz dowódcy WLOP do funkcjonowania i szkolenia podległych wojsk. Wyróżnić należy także dokumenty planistyczne, jak:

- plan zasadniczych przedsięwzięć;
- plany zasadniczych przedsięwzięć pionów funkcjonalnych Dowództwa WLOP;

- plan szkolenia uzupełniający kadry i pracowników wojska.
- Podstawę do opracowania ćwiczeń w roku szkoleniowym stanowią:
- zadanie główne na dany rok szkoleniowy;
- dane zawarte w planie szkolenia (temat, ogólny skład uczestników ćwiczenia, terminy, rejon lub miejsce prowadzenia, limity eksploatacyjno-materiałowe);
- zadania postawione w rozkazie (wytycznych) przełożonego, dotyczącym szkolenia dowództw i wojsk oraz stanu wyszkolenia uczestników ćwiczenia;
- tło operacyjno-taktyczne do szkolenia dowództw, sztabów i wojsk z częścią opisową.

Proces planowania kształcenia w lotnictwie WLOP wymusza cykl przygotowania i realizacji ćwiczeń z zakresu szkolenia operacyjno-taktycznego, w którym wyróżnia się trzy etapy.

Treścią pierwszego etapu jest wypracowanie metodycznej i taktycznej koncepcji przeprowadzenia ćwiczenia, opracowanie dokumentacji, postawienie zadań wykonawcom oraz przygotowanie kierownictwa ćwiczenia, rejonu ćwiczenia i ćwiczących do udziału w szkoleniu.

W drugim etapie ćwiczący wykonują przedsięwzięcia zapewniające sprawny przebieg ćwiczenia. Rozmach tych przedsięwzięć uzależniona jest od ćwiczącego szczebla dowodzenia oraz zakresu przerabianej problematyki. W prowadzeniu ćwiczeń można wyodrębnić cztery podstawowe okresy:

- okres pierwszy – rozpoczęcie ćwiczenia;
- okres drugi – przygotowanie działań operacyjnych (taktycznych);
- okres trzeci – prowadzenie działań operacyjnych (taktycznych);
- okres czwarty – zakończenie ćwiczenia.

Kierownictwo (prowadzący) oraz wyznaczone osoby (zespoły) kontrolujące (podgrywające, badawcze) stwarzają ćwiczącym warunki zbliżone do realnego pola walki, obserwują realizację zadań oraz sposób ich wykonywania i oceniają.

Jednocześnie zbierają materiały do podsumowania działań i omówienia ćwiczenia.

Etap trzeci podsumowuje cykl organizacji i realizacji każdego przedsięwzięcia. Kierownik (organizator) w obecności rozjemców, osób kontrolujących oraz ćwiczących omawia przebieg przygotowania i wykonania postawionych zadań.

Rozdział IV. PROWADZENIE ĆWICZEŃ

W armiach sojuszu atlantyckiego istnieją rozbieżności, co do planowania i organizowania ćwiczeń taktycznych, natomiast przeprowadzenie ćwiczeń narodowych i w ramach sojuszu paktu odbywa się dokładnie według ogólnych zasad wypracowania decyzji w NATO.

Siły powietrzne podobnie jak inne rodzaje sił zbrojnych NATO również posiadają własną doktrynę, a w zasadzie, szereg doktryn normujących podstawowe działania sił powietrznych sojuszu. W przypadku taktycznych sił powietrznych najważniejszym dokumentem normatywnym jest Taktyczna Doktryna Powietrzna (ATP-33B NATO Tactical Air Doctrine). Jest to zbiór podstawowych zasad określających użycia sił powietrznych w taktycznych działaniach powietrznych.

Zgodnie z doktryną powietrzną NATO, która ma odzwierciedlenie w procesie szkolenia sił powietrznych i w zależności od rozwoju sytuacji strategicznej, podstawową formą działań zbrojnych taktycznych sił powietrznych i obrony powietrznej są powietrzne operacje obronne i zaczepne, prowadzone w ramach strategicznej operacji połączonych sił zbrojnych NATO na TDW. W toku ćwiczeń sprawdza się różne warianty prowadzenia powietrznych operacji obronnych i zaczepnych zaplanowanych przez dowództwa i sztaby PSP TDW (AIRCENT) lub (I)CAOC.

Podczas ćwiczeń narodowych przeprowadzonych m.in. na poligonie w Nellis ćwiczący otrzymują ATO, a dowódcy poszczególnych misji szczegółowo planują działania¹¹. W 1996 w Red FLAG 96-2 uczestnicy (Luftwaffe, RAF, USAF) otrzymali scenariusz, z którego wynikało, że fikcyjne państwo *Nitoba (czerwoni)* napadło na państwo *Mopina (niebiescy)*. Dowództwo NATO wysłało w rejon konfliktu siły by zmusić *Nitobę*

¹¹ Dla każdej misji z pośród uczestników ćwiczenia wybierany jest dowódca. Dzień wcześniej planuje on całą akcję, dzieli międzynarodowe siły powietrzne na poszczególne „packages”. Ustala, po uprzedniej konsultacji z „packages commander” także trasy lotu, które w dniu misji zostają ogłoszone w wewnętrznym „briefingu”.

do wycofania się z zajętego rejonu. W wyniku niepomyślnego rozwoju sytuacji, NATO zostało zmuszone do zaatakowania infrastruktury *Nitoby*¹². Zaplanowano dwie misje w ciągu doby, załogi podzielono na zmianę dzienną i nocną, po tygodniu załogi zmieniały się rolami.

Podczas ćwiczeń połączonych sił powietrznych NATO w Europie na kilka dni przed rozpoczęciem operacji sztabom (I)CAOC przekazywana jest dyrektywa operacyjna (AOD) dowódcy PSP TDW AIRCENT prowadzenia operacji powietrznej, w której określa się czas jej trwania, cel, skład, zadania, sposób organizacji dowodzenia, współdziałania oraz zabezpieczenia bojowego i materiałowo-technicznego (I)CAOC.¹³ Konkretnie plany użycia bojowego lotnictwa taktycznego oraz sił i środków OP w operacji powietrznej opracowują sztaby (I)CAOC współdziałając ze sztabami wojsk lądowych i morskich. Jednostki podległe (I)CAOC otrzymują zadania w rozkazie ATO i OPTASK AAW.

W powietrznych operacji obronnych główny wysiłek skupiono na odpieraniu zmasowanych uderzeń środków napadu powietrznego przeciwnika, z jednoczesnym wykonaniem uderzeń odwetowych w celu stworzenia warunków do rozpoczęcia powietrznej operacji zaczepnej. Do realizacji zadań w ramach powietrznej operacji obronnej wykorzystywano są siły i środki OP na TDW (w strefie lub rejonie OP), a także w pierwszych dniach ćwiczenia do 30% lotnictwa myśliwsko-bombowego. Powietrzne operacje obronne składały się z dwóch etapów. Pierwszy etap miał na celu niedopuszczenie do wykonania uderzeń na bronione obiekty i wojska oraz do wywalczenia przez przeciwnika przewagi w powietrzu, zadanie mu maksymalnych strat i stworzenie warunków do przejścia do powietrznej operacji zaczepnej. W pierwszym etapie, w odpieraniu zmasowanych nalotów uczestniczyły głównie dyżurne siły i środki OP, a następnie po osiągnięciu gotowości do działań kolejne oddziały i pododdziały sił powietrznych. Baterie przeciwlotniczych zestawów raketowych zwalczały obiekty powietrzne przeciwnika w swoich sektorach odpowiedzialności, a lotnictwo myśliwskie z

¹² Hoeveler P., Luffwaffe bei Red Flag - Härtetest, „Flug Revue”, May/1996;

¹³ Analiza szkolenia operacyjno-taktycznego PSZ NATO za rok 1990, MON 1991

wydzielonym lotnictwem myśliwsko-bombowym przechwytywało cele powietrzne na dalekich podejściach do osłanianych obiektów poza strefami ognia naziemnych środków OP.

W drugim etapie powietrznej operacji obronnej, w niszczeniu środków napadu powietrznego przeciwnika uczestniczyły już główne siły i środki obrony powietrznej.

Powietrzną operację zaczepną rozpoczyna się po uzyskaniu powodzenia w operacji obronnej. Celem tej operacji jest wywalczenie i utrzymania przewagi w powietrzu, naruszenia systemu dowodzenia i rozbicie głównych zgrupowań przeciwnika, izolacja rejonu działań bojowych oraz uniemożliwienie zaopatrywania jego wojsk drogą powietrzną. W trakcie prowadzenia tej operacji dużą wagę przywiązuje do wykonania zmasowanych uderzeń lotnictwem we współdziałaniu z środkami ogniowymi sił lądowych z jednoczesnym prowadzeniem walki o przewagę w powietrzu.

Walka o przewagę w powietrzu (CA)

Walka o przewagę w powietrzu to zwalczaniem potencjału powietrznego przeciwnika, jako jedno z podstawowych zadań lotnictwa taktycznego NATO, jest prowadzona w toku całej operacji strategicznej połączonych sił zbrojnych na TDW, najintensywniej jednak w pierwszych dniach wojny. Głównym celem walki o przewagę w powietrzu jest zwalczanie lotnictwa przeciwnika w celu zapewnienia osłony wojskom własnym i swobody wykorzystania przestrzeni powietrznej własnemu lotnictwu oraz uniemożliwienie lotnictwu przeciwnika na swobodne wykorzystanie tej przestrzeni. Zadaniem realizowanym w ramach walki o przewagę w powietrzu są:

- uzyskanie kontroli w przestrzeni powietrznej;
- osłona działań wojsk własnych;
- zapewnienie swobody działania w przestrzeni powietrznej w celu wykonania postawionych zadań;
- wzbronienie (utrudnienie) przeciwnikowi działań w powietrzu¹⁴.

¹⁴ Wybrane aspekty doktryn Sił Powietrznych NATO, skrypt AON, 1997.

Defensywna (obronna) walka ze środkami napadu powietrznego w powietrzu (DCA)

Podczas ćwiczeń operacyjno-taktycznych w 1990 pk. „Choir Voice” celem działań defensywnych - DCA było sprawdzenie zdolności natowskiego systemu OP w wykrywaniu i zwalczaniu celów powietrznych na małych wysokościach oraz uniemożliwienie przeciwnikowi wykonania ataków z powietrza na osłaniane obiekty. Do jego osiągnięcia było konieczne zwalczanie środków napadu powietrznego (ŚNP) przeciwnika przed użyciem przez nie środków rażenia, uniemożliwienie efektywnego wykorzystania uzbrojenia ŚNP w czasie ich ataków, zmuszenie ŚNP do zrzucenia posiadanego uzbrojenia (bomb) przed dolotem do rejonu ich działań. Działania prowadzono w strefach OP NATO: Brytyjskiej, Północnej i Centralnej.

Przechwytywanie i niszczenie celów powietrznych było prowadzone środkami dyżurnymi będącymi w powietrzu lub na lotniskach, z wykorzystaniem naziemnych punktów naprowadzania i powietrznego systemu wykrywania i naprowadzania AWACS oraz w ramach samodzielnego poszukiwania i zwalczania celów powietrznych.

W ćwiczeniach pk. „Central Enterprise 93” niemieckie SP do realizacji tych zadań użyły samolotów typu F-4F oraz MiG-29, natomiast USAF samoloty typu F-14, F-15C, które były uzbrojone w kierowane pociski rakietowe klasy powietrze-powietrze do prowadzenia walk powietrznych na małych odległościach AIM-9 „Sidewinder”, a na średnich i dużych odległościach pociski AIM-7 „Sparrow” oraz AIM-120 AMRAAM.

Ofensywna (zaczepna) walka z siłami powietrznymi przeciwnika (OCA)

W ćwiczeniach operacyjno-taktycznych pk. „Druids Drake”¹⁵ na ETW w 1990r do zadań OCA zostały wydzielone samoloty F-111, F-16, F-15, F-4F i „Tornado” IDS w składzie od 12-24 samolotów. Celem działań ofensywnych z siłami powietrznymi przeciwnika było pomniejszenie potencjału bojowego jego sił powietrznych na ziemi.

¹⁵ Analiza szkolenia operacyjno-taktycznego PSZ NATO za rok 1990, MON 1991.

Główny wysiłek w pierwszej kolejności skupiono na zwalczaniu lotnictwa na ziemi, a przede wszystkim ŚNP zdolnych do działań ofensywnych oraz stanowisk dowodzenia SP. W drugiej kolejności były zwalczane obiekty mające wpływ na odtworzenie zdolności bojowej sił powietrznych, czyli punkty (bazy) zaopatrzenia, bazy remontowe itp. Działania lotnictwa w ramach OCA były wszechstronnie zabezpieczone w celu uniknięcia zagrożenia ze strony lotnictwa myśliwskiego przeciwnika, naziemnych środków OP oraz obrony przeciwlotniczej osłaniającej atakujące obiekty.

Obiekty naziemne zwalczano grupami od 2 do 4 samolotów. Atakowano jednocześnie całością sił, z wykorzystaniem bomb do niszczenia pasów startowych i dróg kołowania, bomb kasetowych, burzących i odłamkowo-burzących. Do niszczenia stanowisk dowodzenia oraz baterii przeciwlotniczych zestawów raketowych wydzielono grupy od 8-12 samolotów uderzeniowych, a do niszczenia punktów naprowadzania i stacji radiolokacyjnych od 4 do 8 samolotów wykonujących uderzenia głównie pojedynczo raketowymi pociskami przeciwradiolokacyjnymi powietrze-ziemia oraz bombami z laserowymi i termowizyjnymi układami naprowadzania. Podczas dolotu do celu samoloty wykonywały lot na bardzo małej wysokości.

Elementy OCA są ściśle ze sobą powiązane i należy je rozpatrywać pod kątem wzajemnego uzupełniania skutków dla osiągnięcia wspólnego celu prowadzonych działań. Na przykład, wykonanie tylko samego uderzenia lotniczego będzie miało miejsce bardzo rzadko. Zwykle prowadzi się ściśle uzgodnione, co do miejsca i czasu, działania zabezpieczające, które wpływają na zwiększenie efektywności samolotów uderzeniowych. Skuteczność uderzeń lotniczych w dużym stopniu zależy od wszechstronnego zabezpieczenia działań lotnictwa uderzeniowego poprzez wymiatanie lotnictwa myśliwskiego przeciwnika - Fighter Sweep, osłonę własnych samolotów uderzeniowych - Air Escort, przez myśliwce i obezwładnienie obrony powietrznej i przeciwlotniczej - SEAD.

W Red FLAG 96-2 zadania Fighter Sweep i Air Escort wykonywały Tornado GR.1 (RAF) i F-16C (USAF) lecąc w składzie „packages” (grupy uderzeniowe) wraz z niemieckimi Tornado IDS. Fighter Sweep prowadzono przed i w trakcie wykonywania uderzeń własnego lotnictwa przeciwko samolotom myśliwskim przeciwnika, zagrażającym samolotom uderzeniowym, natomiast Air Escort samoloty wykonywał lot we wspólnym ugrupowaniu z samolotami uderzeniowymi i osłaniały je przed atakami lotnictwa myśliwskiego przeciwnika.

Podczas dolotu do rejonu ćwiczeń (target area) samoloty *niebieskich* zostały zaatakowane przez samoloty *agresorów*. Pomędzy samolotami osłony a *czerwonymi* wywiązała się walka powietrzna, która prowadzona była bez użycia realnego uzbrojenia. Każdy samolot posiadał POD-komputerowy umożliwiający zbieranie danych i identyfikację, a także dający możliwość weryfikacji zestrzeleń (wyników walki).

W 1991r. na poligonie w Nellis po raz pierwszy zostały użyte do zadań SEAD samoloty US Navy A-6 *Intruder* uzbrojonych w kierowane pociski rakietowe powietrzeziemia AGM-65 *Maverick*, AGM-88 *Harm* i EA-6B *Prowler* wyposażonych w system zakłócania ALQ-99.

W pierwszych dniach tego ćwiczenia, uczestnicy nie zdawali sobie sprawy z możliwości tych samolotów. Po przedstawieniu wyników działań US Navy i uświadomieniu USAF braku zdolności jego lotnictwa do realizacji tych zadań, strony ćwiczące zaczęły używać samolotów US Navy do SEAD. Cel działań SEAD było zapewnienie własnemu lotnictwu korzystnych warunków do wykonania zadań nad terytorium przeciwnika. Aby ten cel został osiągnięty niezbędne było ściśle współdziałanie pomiędzy środkami ogniowymi i środkami walki radioelektronicznej, zakłócającymi stacje radiolokacyjne oraz systemy łączności przeciwnika. Obiektami rażenia były:

- przeciwlotnicze zestawy rakietowe;
- przeciwlotnicze zestawy artyleryjskie;

- urządzenia radiolokacyjne obrony powietrznej i obrony przeciwlotniczej obiektów;
- stanowiska dowodzenia i środki łączności obrony powietrznej.

W następnych latach szukano nowych rozwiązań i używano do tego celu samolotów nowszej generacji z uzbrojeniem do niszczenia obiektów naziemnych. W RF 96-2 działania w ramach SEAD miały następujący przebieg: na 6 min przed atakującymi „packages” dwie grupy samolotów Tornado GR.1 oraz F-16 z rakietami antyradarowymi AGM-65 *Maverick*, AGM-88 *Harm* wykonały uderzenie na elementy opl *czerwonych* w celu wyeliminowania PZR SA-8 i Roland i stworzenia dogodnych warunków do przelotu grupom uderzeniowym. Dolot samolotów obezwładniania opl wykonany był w warunkach zakłóceń radioelektronicznych emitowanych przez samoloty Tornado. Po wykonaniu zadania samoloty dołączyły do ugrupowania zasadniczego. Działania te kierowane były z PSD AWACS¹⁶.

Izolację rejonu działań bojowych (AI)

W ćwiczeniach „Cold Fire 90” izolację rejonu działań bojowych realizowano wykonując ześrodkowane uderzenia na korzyść korpusów armijnych na głębokość 70-300 km oraz grup armii - ponad 300 km. Celem AI było stworzenie dogodnych warunków do prowadzenia działań bojowych pierwszorzutowym związkom operacyjnym PSZ NATO oraz powstrzymania dopływu świeżych sił przeciwnika, podciągania jego rezerw i przerzutu środków materiałowo - technicznych zabezpieczenia, a także uniemożliwienie wykorzystania jego potencjału przemysłowego oraz wsparcia wojsk lądowych w uzyskaniu przynajmniej równowagi w stosunku sił pola walki. Działaniami tymi zapewniono wojskom operacyjnym czas i warunki do uchwycenia inicjatywy w działaniach bojowych. Obiektami uderzeń dla lotnictwa taktycznego były:

- drugie rzuty i odwody operacyjne w marszu i rejonach ześrodkowania;
- środki transportu i infrastrukturę komunikacyjną;

¹⁶Green Flag. „Air Force Magazine” July 1995;

- obiekty infrastruktury logistycznej.

Ponieważ efekty działań w ramach izolacji rejonu działań bojowych nie są odczuwalne przez siły lądowe natychmiast, lecz z pewnym opóźnieniem, zwalczanie sił przeciwnika w głębi jego obszaru powinno rozpocząć się możliwie jak najwcześniej. Uderzenia wykonywały głównie samoloty F-111, F-16 i „Tornado” grupami po 6 do 12 samolotów z wykorzystaniem bomb kierowanych, kasetowych, burzących i odłamkowo-burzących oraz pocisków raketowych klasy powietrze-ziemia z małych i średnich wysokości (200-3000 m). Biorące udział w realizacji tych zadań, stacjonujące na terytorium Wielkiej Brytanii amerykańskie samoloty F-111 (15 samolotów), dolatywały w rejon celu (obszar powietrzny Niemiec) trójkami, z tankowaniem w powietrzu. Po wykonaniu zadań, samoloty te powracały do swoich baz lub lądowały w Niemczech na lotniskach w Sambach i Sollingen.

Wsparcie lotnicze sił lądowych (OAS)

Działania te stanowią główny czynnik w osiągnięciu zamierzonego przez siły lądowe celu działań. Celem wsparcia lotniczego jest wyeliminowanie z walki silnych zgrupowań wojsk i środków raketowych przeciwnika, naruszenie jego ugrupowania bojowego, udaremnienie lub opóźnienie natarcia, względnie osłabienie jego obrony.

Działania lotnictwa taktycznego w trakcie wykonywania zadań bezpośredniego wsparcia lotniczego (CAS) są prowadzone od linii styczności wojsk (FLOT) do linii koordynacji ognia (FSCL), tj. na głębokość 15 - 35 km, a w ramach izolacji pola walki (BAI) na głębokość od około 30 do tylnej granicy pierwszego rzutu operacyjnego przeciwnika, czyli do linii, która przebiega na ogół w odległości 80 - 100 km od przedniego skraju (RIPL).

W ćwiczeniach pk. „Punch 90” bezpośrednie wsparcie lotnicze wykonywały samoloty szturmowe i myśliwsko-bombowe typu A-10, „Alpha Jet”, F-16, „Jaguar” oraz śmigłowce szturmowe AH-64 „Apache”. Celem ich działań było zwalczania sił i środków wojsk lądowych nacierającego przeciwnika, które nie zostały jeszcze wprowadzone do walki, a które mają bezpośrednie znaczenie dla osiągnięcia celów operacji prowadzonej przez wojska własne. Obiektami pierwszej kolejności zwalczania były:

- pojazdy pancerne i opancerzone ze składu odwodów taktycznych i bliższych odwodów operacyjnych;
- artyleria na stanowiskach ogniowych;
- kolumny zaopatrzenia;
- węzły drogowe i kolejowe;
- zgrupowania wojsk i pojazdów.

Zadania bojowe były wykonywane w formie:

- wylotów zawczasu zaplanowanych (Preplanned missions);
- natychmiastowych wylotów bojowych na wezwanie z pola walki (Immediate Request Missions);
- samodzielnego poszukiwania i zwalczania celów naziemnych (Armed Reconnaissance).

Samoloty A-10, „Alpha Jet”, F-16, „Jaguar” działały w grupach 4-8 samolotów oraz w składzie grup mieszanych w składzie 2-4 samolotów szturmowych A-10, 3-4 śmigłowców szturmowych AH-64 „Apache”, które zwalczały głównie środki pancerne przeciwnika i umocnienia.

Izolacja pola walki (BAI)

Podstawowym sposobem użycia lotnictwa taktycznego w ćwiczeniu pk. „Punch 90” było wykonanie grupowych i ześrodkowanych uderzeń na korzyść grup armii na głębokość ponad 300 km. Celem BAI było wyeliminowanie dopływu świeżych sił przeciwnika poprzez niszczenie, obezwładnianie jego sił i środków, kanalizowanie działań

i dezorganizację przedsięwzięć lub opóźnianie ich marszu na zaplanowane rubieże, poprzez atakowanie wojsk w rejonach ześrodkowania i w marszu oraz niszczenie dróg, węzłów komunikacyjnych, przepraw i baz zaopatrywania. W ramach izolacji pola walki lotnictwo taktyczne oddziałuje głównie na związki i oddziały przeciwnika, które podchodzą do pola walki i mogą wywrzeć decydujący wpływ na przebieg prowadzonych działań. W przypadku wykonywania tego typu zadań przed FSCL (a więc w obszarze koordynacji wsparcia ogniowego), muszą one być dokładnie uzgadniane pomiędzy siłami lądowymi i powietrznymi, zarówno na etapie planowania, jak i na etapie ich realizacji. Zwalczanie celów znajdujących się poza FSCL nie wymaga szczegółowej koordynacji. Współdziałanie pomiędzy grupami uderzeniowymi lotnictwa a siłami lądowymi polega zwykle na nawiązaniu przez dowódcę grupy uderzeniowej łączności radiowej z właściwym organem łącznikowym na stanowisku dowodzenia sił lądowych w celu uzyskania istotnych informacji. W tym ćwiczeniu uderzenia na obiekty naziemne przeciwnika wykonywały głównie samoloty F-111, F-16 i Tornado oraz bezzałogowe środki latające, grupami 2-4 do 6 samolotów z wykorzystaniem bomb kierowanych, kasetowych, burzących i odłamkowo-burzących oraz pocisków raketowych p-z z małych i średnich wysokości. Zadania bojowe w ramach izolowania pola walki były wykonywane w formie:

- wylotów zawczasu zaplanowanych;
- wylotów na wezwanie z pola walki;
- samodzielnego poszukiwania i zwalczania celów.

Wykonanie zadań izolacji pola walki poprzedzane było rozpoznaniem obiektów i opracowaniem planów uderzeń.

Rozpoznanie powietrzne pola walki (BR)

Podczas ćwiczeń „Cold Fire 90” rozpoznanie powietrzne pola walki prowadzono samolotami lotnictwa taktycznego RF-4, Mirage F.1CR, „Tornado”. Rozpoznanie na niewielką głębokość było prowadzone samolotami lotnictwa sił lądowych RC-12D i OV-1D oraz śmigłowcami. Rozpoznanie obiektów uderzeń, realizowano w celu przygotowania

uderzeń lotniczych przeciwko stacjonarnym i mobilnym celom wojskowym. W trakcie rozpoznania zbierano informacje o każdym pojedynczym celu, jego wrażliwości oraz sile obrony przeciwlotniczej w rejonie obiektu. Rozpoznanie obiektów, przeprowadzano bezpośrednio przed wylotem samolotów uderzeniowych (rozpoznanie bezpośrednie), aby potwierdzić położenia celów mobilnych. Rozpoznanie rezultatów uderzeń, stanowiło ważny środek kontroli efektywności działań lotnictwa uderzeniowego. Było prowadzone zarówno w trakcie, jak i bezpośrednio po wykonaniu uderzeń. Rozpoznanie powietrzne pola walki jest częścią taktycznego rozpoznania powietrznego i jest prowadzone na głównych kierunkach działań w strefie taktyczno - operacyjnej.

Taktyczne wsparcie lotnicze sił morskich (TASMO)

TASMO jest dla lotnictwa taktycznego zadaniem drugorzędym. Podczas ćwiczeń taktycznych pk. "Bright Horizon 90" i „SEF 90” prowadzonych w rejonie morza norweskiego i północnego oraz cieśnin duńskich i Bałtyku zachodniego doskonalono załogi w prowadzeniu działań w zwalczaniu okrętów nawodnych i podwodnych a także w realizacji zadań w zakresie ochrony morskich szlaków komunikacyjnych. Szkolenie to odbywało się zgodnie z koncepcją „operacji powietrzno-morskiej”, a szczególną uwagę zwrócono na współdziałanie systemów dowodzenia sił morskich z powietrznymi oraz doskonalenie załóg w lotach nad morzem. Celem działania lotnictwa taktycznego nad morzem było obezwładnienie przeciwnika oraz obrona własnych sił morskich.

Lotnictwo taktyczne może być wykorzystane do wykonywania zadań walki o zdobycie przewagi w powietrzu nad akwenem morskim, zwalczania obiektów morskich oraz minowania, rozpoznania i wykrywania, a także izolacji portów. Samoloty lotnictwa strategicznego B-52 oraz samoloty F-111 były użyte do wykonywania uderzeń raketowych na zgrupowania okrętowe, stawiania zagród minowych oraz wsparcia piechoty morskiej w czasie operacji desantowania¹⁷. Samoloty taktyczne wykonywały następujące zadania:

¹⁷ Analiza szkolenia operacyjno-taktycznego PSZ NATO za rok 1990, MON 1991

- osłaniały własne zgrupowania okrętów, broniły bazy morskie i porty;
- nadzorowały obszary przybrzeżne, bazy morskie i porty;
- prowadziły rozpoznanie w ramach przygotowywania operacji desantowych;
- zwalczały desanty morskie przeciwnika;
- uniemożliwiały siłom morskim przeciwnika (nawodnych i podwodnych) zbliżanie się do własnych baz i linii komunikacyjnych.

Działania w ramach taktycznego wsparcia lotniczego sił morskich mogą być prowadzone przez lotnictwo taktyczne samodzielnie lub we współdziałaniu z lotnictwem morskim i siłami morskimi. Może być prowadzone poprzez wykonywanie wszechstronnie zabezpieczonych wylotów ofensywnych i defensywnych. Cele i priorytety taktycznego wsparcia lotniczego sił morskich ustala dowódca marynarki wojennej. Za wykonanie zadań realizowanych w ramach tego wsparcia są jednak odpowiedzialne siły powietrzne. TASMO prowadzono metodą wylotów zawczasu zaplanowanych oraz wylotów natychmiastowych. Jednostki lotnicze użyte do wsparcia sił morskich dysponowały odpowiednim uzbrojeniem oraz posiadały szczegółowe informacje o sytuacji na morzu, planowanym przebiegu operacji morskiej oraz o szczególnych warunkach działania nad morzem. W celu wykluczenia wzajemnego zagrożenia oraz dla uzyskania możliwie najlepszych efektów wspólnego działania, bezwzględnie wymagana była ścisła koordynacja i stała wymiana informacji pomiędzy stanowiskami dowodzenia sił powietrznych a stanowiskami dowodzenia sił morskich (marynarki wojennej). Lotnictwo taktyczne wykonywało praktyczne uderzenia rakietowe i bombowe na cele nawodne, patrolowanie i dyżurowanie w powietrzu w ramach obrony komunikacji morskiej oraz prowadzenie działań w warunkach WRe. Lotnictwo myśliwskie kontynentalnych sektorów i rejonów OP zabezpieczające kierunki nadmorskie, prowadziło szkolenie głównie w zakresie przechwytywania samolotów patrolowych i rozpoznawczych przeciwnika na maksymalnych odległościach. W ramach obrony komunikacji szeroko wykorzystywano samoloty E-3A systemu AWACS, w tym do kierowania lotnictwem pokładowym.

Taktyczne rozpoznanie powietrzne (AR)

Podczas wszystkich ćwiczeń w 1990r szczególną uwagę zwrócono na prowadzenie całodobowego taktycznego rozpoznania powietrznego. Podobnie jak w latach ubiegłych, zadania rozpoznania powietrznego realizowały samoloty wszystkich rodzajów lotnictwa. Do prowadzenia rozpoznania wykorzystywano także samoloty rozpoznawcze lotnictwa strategicznego Stanów Zjednoczonych TR-1. Podstawowymi zadaniami taktycznego lotnictwa rozpoznawczego było zdobywanie danych dotyczących:

- systemu obrony powietrznej i przeciwlotniczej (stacje radiolokacyjne wykrywania i naprowadzania, wyrzutnie przeciwlotniczych pocisków rakietowych, stanowiska ogniowe artylerii przeciwlotniczej, stanowiska dowodzenia i węzły łączności);
- bazowania lotnictwa (sieci lotniskowej, ośrodków kierowania i zabezpieczenia);
- rejonów rozmieszczenia wojsk przeciwnika;
- szlaków komunikacyjnych i ruchu na nich wojsk;
- składów, magazynów, punktów przeładunkowych, punktów zaopatrywania itp.

AR stanowi ważną część składową systemu zabezpieczenia działań bojowych PSZ NATO. Obejmuje ono taktyczne rozpoznanie powietrzne oraz rozpoznanie powietrzne (obserwację) pola walki.

Głównym elementem wykonawczym realizującym uderzenia na obiekty znajdujące się na terytorium przeciwnika jest lotnictwo myśliwsko - bombowe. Stąd też zapewnienie wykonania przez nie zadania jest głównym celem planowania działań lotnictwa taktycznego. Warunkiem uzyskania powodzenia w tych działaniach (z charakteru zaczepnych), to uzyskanie ograniczonej, co do czasu i miejsca, przewagi w powietrzu (w tym przypadku w rejonie i czasie działania lotnictwa myśliwsko-bombowego. Dla jej osiągnięcia wykorzystuje się szereg środków lotniczych, z różnymi wariantami ich użycia. Siły WRe obezwładniania naziemnej obrony powietrznej przeciwnika (Electronic Warfare /Supression of Enemy Air Defence - EW/SEAD), obezwładniają systemy radiolokacyjne

przeciwnika, prowadząc ich elektroniczne zakłócenia lub rażąc ogniowo. Zwykle siły te działają w wyznaczonych rejonach (strefach działań), jednakże część z nich może towarzyszyć samolotom myśliwsko - bombowym i bombowym, dla zapewnienia ich bezpośredniej osłony. W ćwiczeniach PSP „Cold Fire 90” do zabezpieczenia działań bojowych lotnictwa taktycznego podczas pokonywania systemu OP przeciwnika wykorzystywano samoloty rozpoznawcze i WRe typów EF-111A, EC-130H, F-4G i HFB-320. Wsparcie elektroniczne prowadzone było z bezpośredniej odległości przy linii frontu (bez jej przekraczania), na małej i średniej wysokości, w trakcie, którego prowadzone jest zakłócanie radarów naziemnych i środków łączności baterii pocisków ziemia-powietrze oraz radarów naprowadzania artylerii przeciwlotniczej. Natomiast samoloty WRe znajdujące się na dużej wysokości zakłócały radary myśliwców przeciwnika, a także wykrywały wszystkie potencjalne źródła zagrożenia. Jednak były przy tym narażone na zestrzelenie pociskiem ziemia-powietrze.

Naziemne i powietrzne środki naprowadzania radiolokacyjnego dostarczają niezbędne dane do oceny sytuacji powietrznej oraz wykonują zadania mające na celu sformowanie ugrupowania (kierowanie grupami w trakcie wykonywania zbiórki). Mogą także kierować własnymi siłami działającymi nad terenem przeciwnika, w tym ewentualnie ostrzegać je o pojawiających się zagrożeniach z powietrza.

Rozdział V. OCENA ĆWICZEŃ I OPRACOWANIE WNIOSKÓW DO SZKOLENIA

Dobre przygotowanie armii do ewentualnej wojny w dużej mierze zależy od tego, jak spożytkuje ona czas pokoju na codzienne szkolenie. Utrzymanie wysokiego poziomu wyszkolenia sił zbrojnych nakłada na każde państwo, obowiązek wydatkowania na nie odpowiednich środków finansowych. Można, więc powiedzieć, że poziom ich wyszkolenia w dużej mierze zależy od wysokości nakładów finansowych przeznaczanych na ten cel. Z kolei ograniczenia budżetowe stymulują potrzebę ciągłego poszukiwania nowych rozwiązań, które obniżyłyby koszt szkolenia wojsk. Chodzi tu zwłaszcza o to, by przy zachowaniu relatywnie tych samych nakładów finansowych jak najlepiej wyszkolić armię.

Praktyka szkoleniowa sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych i Bundeswehry wykazała, że jednym ze sposobów obniżania kosztów szkolenia jest eliminowanie powtarzających się błędów i niedociągnięć w procesie ich funkcjonowania. Szczególną uwagę zwrócono na organizowanie kosztownych ćwiczeń. Wskazanie tym zakresie istniejących rezerw umożliwiło w efekcie obniżenie ogólnych kosztów szkolenia. W tym celu stworzono system zbierania i opracowywania doświadczeń oraz wniosków wynikających z przeprowadzonych ćwiczeń. Zbieranie doświadczeń z minionych konfliktów zbrojnych oraz ćwiczeń prowadzonych w czasie pokoju, pozwoliło elastyczniej sterować procesem szkolenia armii podporządkowując go wymogom przyszłego pola walki.

W odniesieniu do ćwiczeń wykorzystywanie doświadczeń i eliminowanie błędów rozpoczyna się z chwilą przystąpienia do opracowywania nowego ćwiczenia. Bazę danych zawierającą informacje na ten temat zgromadzono w komórkach analityczno-wnioskujących, występujących już od szczebla związku taktycznego. Komórki te zbierają, opracowują i przetwarzają wszystkie informacje związane z procesem szkolenia sił zbrojnych. W tym również dane o efektach prowadzenia ćwiczeń. Zespoły analityczno-

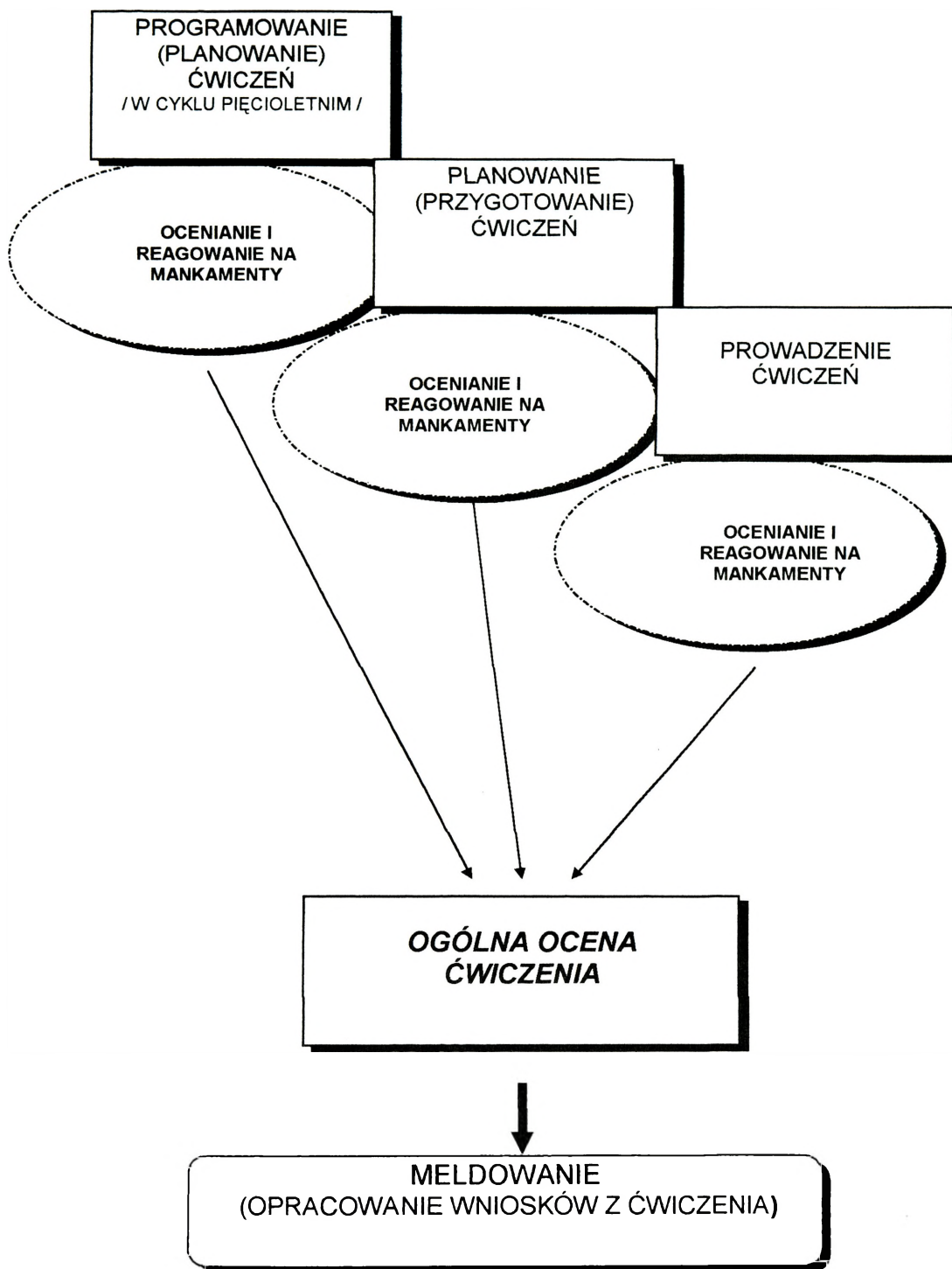
wnioskujące realizują także swoje zadania w trakcie ćwiczeń, stanowiąc stały element ich struktury organizacyjnej.

W oparciu o zebrane wnioski i doświadczenia organizatorzy nowego ćwiczenia przystępując do jego opracowywania, są bogatsi o uwagi lub błędy dostrzeżone u ich poprzedników. Uwzględnienie ich w procesie planowania jest podstawowym obowiązkiem każdego dowódcy. Dotyczy to również wykorzystywania sprawdzonych koncepcji, które przyniosły wymierne efekty w szkoleniu. Zastosowanie w praktyce najlepszych rozwiązań zapewnia stałe podnoszenie efektywności szkolenia sił zbrojnych. Dodatkową korzyścią funkcjonowania w praktyce systemu eliminowania błędów i niedomagań w zakresie organizacji ćwiczeń, jest również wymiana doświadczeń pomiędzy dowództwami rodzajów sił zbrojnych w ramach sojuszu NATO.

Zespoły analityczno-wnioskujące nabierają szczególnego znaczenia podczas wspólnych ćwiczeń prowadzonych w ramach PdP. Stymulują one potrzebę poszukiwania optymalnych rozwiązań w zakresie organizacji i prowadzenia ćwiczeń wielonarodowych. Dostarczają również niezbędnych informacji oraz udzielają wszechstronnej pomocy sztabom sojuszniczych armii w organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń. W procesie zbierania wniosków i upowszechniania doświadczeń ważną rolę odgrywają także zespoły kontroli i oceny. Osobne zadania w tym zakresie realizują rozjemcy, których szczegółowe zadania omówiono w poprzednim rozdziale. Obecnie przyjdziemy do przedstawienia problemu oceniania ćwiczeń.

5.1. Ocenianie ćwiczeń

Ocenianie ćwiczeń to proces, w wyniku którego uzyskuje się rzeczywisty obraz stopnia wyszkolenia, zarówno ćwiczących dowództw i sztabów, jak również również wojsk biorących w nich udział. Przebieg ćwiczenia oraz stopień realizacji założonych celów szkolenia jest oceniany kompleksowo, na każdym z jego etapów. Ma to zapewnić dostarczenie przełożonym ćwiczących zespołów, informacji na temat poziomu

Rys. 11. Etapy oceniania ćwiczenia na tle ogólnej procedury jego przygotowania i prowadzenia

(„wartości”) prowadzonego ćwiczenia. W zależności od założonego celu, rozmachu i rangi ćwiczenia, proces ten może przybrać nawet formę sesji dyskusyjnej. Zwykle organizuje się ją po przeprowadzeniu ćwiczenia. Podczas sesji analizuje się szczegółowo przebieg, niedociągnięcia i osiągnięte rezultaty. Także stosowaną często w siłach zbrojnych państw NATO, formą oceniania ćwiczeń jest również seminarium.

Ocenianie ćwiczeń jest jednym ze stałych elementów procesu przygotowania i prowadzenia ćwiczeń. (Istotę procesu oceniania ćwiczeń przedstawiono na rysunku 18). Ma ono na celu wyciągnięcie wniosków, co do skuteczności zastosowanej formy szkolenia, mającej przede wszystkim zapewnić osiągnięcie celów, określonych w rozkazie operacyjnym do ćwiczenia.

Ocena ćwiczenia, służy także wyeksponowaniu dodatnich stron wysiłku jego uczestników jak również wykazaniu poniesionych kosztów na realizację danego zamierzenia (w relacji koszt - efekt). Oceny dokonuje specjalnie powołany do tego zespół kontroli i oceny, (*Control Organization*) stanowiący elementem kierownictwa ćwiczenia.

Control Organization - to grupa kontrola, zespół najbardziej doświadczonych, wyselekcjonowanych oficerów, którzy są upoważnieni do kontroli i przedstawiania ocen. Jednocześnie w razie konieczności i potrzeby są zobowiązani (bazując na swoim doświadczeniu i wszechstronnej wiedzy) do udzielania wszelkiej, niezbędnej pomocy ćwiczącym dowództwom, aby umożliwić im maksymalne wyszkolenie żołnierzy.

Drugim elementem funkcjonalnym struktury kierownictwa ćwiczenia jest - **zespół analityczno-wnioskujący**. Podstawą jego działania jest *"Rozkaz wyprzedzający organizację ćwiczenia"*, który m.in. normuje działalność zespołów analitycznych. W rozkazie tym określa się zakres zadań zespołu i termin rozliczenia się ze swojej działalności. W zasadzie głównym jego zadaniem jest zbieranie doświadczeń oraz pomoc

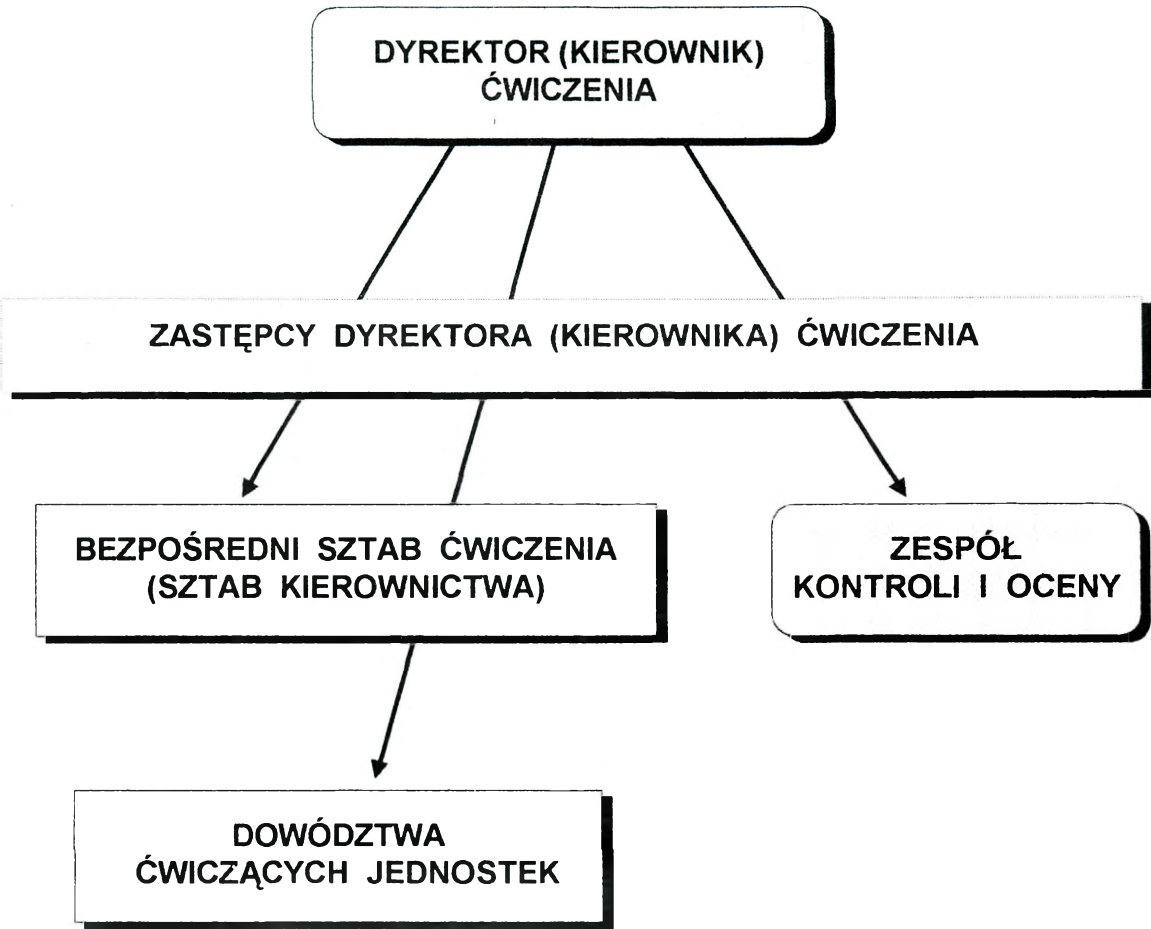
w zakresie rozwiązywania wszystkich problemów dotyczących organizacji i prowadzenia ćwiczeń.

W szczególności do jego zadań należy:

- egzaminowanie wszystkich osób funkcyjnych będących w składzie komórek funkcjonalnych, działających w okresie przygotowania i prowadzenia etapów ćwiczenia,
- analizowanie występujących w ćwiczeniu zjawisk i procesów oraz przyjętych rozwiązań,
- przeprowadzanie na potrzeby kierownictwa ćwiczenia, analiz procedur sztabowych jakie zastosowały ćwiczące zespoły,
- artykułowanie niekorzystnych zjawisk lub błędów popełnianych przez ćwiczących podczas konferencji w okresie planistycznym,
- przygotowywanie oraz koordynowanie tzw. "spotkań na gorąco", zarówno w każdym dniu ćwiczenia, jak i tuż po jego zakończeniu,
- zbieranie i analizowanie formularzy oraz ankiet wypełnianych przez osoby funkcyjne w trakcie trwania ćwiczenia;
- zbieranie, analizowanie i przetwarzanie niezbędnych informacji, celem przedstawienia ich w szczegółowym raporcie końcowym.

Szczegółowość raportów analitycznych jest uzależniona od typu, zakresu, poziomu i składu uczestników oraz zakładanych celów do osiągnięcia itp. Na rysunku 12. przedstawiono umiejscowienie zespołu kontroli i oceny na tle ogólnej struktury kierownictwa ćwiczenia, wskazując zależności i relacje funkcjonalne w niej występujące. Ocena, jaka wystawiana jest uczestnikom ćwiczenia, a w szczególności jego organizatorom, odnosi się przede wszystkim do strony organizacyjnej, przestrzegania toku wypracowywania decyzji oraz jakości wykonanych dokumentów. Nigdy natomiast ocena nie dotyczy treści decyzji podjętej w określonej sytuacji. Uznaje się bowiem, że każda

podjęta decyzja lepsza lub gorsza (w ocenie obserwatorów) może być zweryfikowana tylko i wyłącznie na polu walki.

Rys. 12. Umieszczenie zespołu kontroli na tle ogólnej struktury ćwiczenia

Jednym z kryteriów branych pod uwagę przy ocenianiu ćwiczeń taktycznych są oceny wystawiane przez rozjemców. Celem działania rozjemców w ćwiczeniach z wojskami jest wytwarzanie możliwie największej ilości sytuacji bojowych pomiędzy ćwiczącymi stronami. Dlatego wnioski dotyczące narzucania odpowiednich wskaźników strat na którąkolwiek ze stron, nie powinny być wcześniej z góry ustalone. Jednym z obowiązków rozjemców jest ustalenie wyników poszczególnych, rozgrywanych sytuacji taktycznych i finalnego rezultatu operacji.

Podczas oceny rezultatów różnych sytuacji zespoły kontrolne opierają się na następujących zasadach:

a/ ocena rezultatów rozgrywanych sytuacji taktycznych w ćwiczeniu, powinna uwzględniać relatywnie, zastosowany w ćwiczeniu realizm pola walki. Dlatego też przy ocenie wiarygodności uzyskanych wyników trzeba ten aspekt brać pod uwagę, bowiem wnioski wynikające z oceny ćwiczenia będą mieć wpływ na dalsze szkolenie m.in. w takich dziedzinach jak:

- unikanie strat i szkód;
- sprawowanie dowodzenia i kontroli na szczeblu operacyjnym;
- wpływanie na skuteczność wzmocnienia, lub planowanie wsparcia logistycznego
- w określonych sytuacjach operacyjnych.

b/ ze względu na różnorodność celów i wymogów ocenianych rezultatów sytuacji bojowych, przyjmuje się różne zasady dotyczące oceny strat i szkód, w zależności od rodzaju ćwiczenia;

c/ w każdej sytuacji, kiedy dokonuje się oceny strat w ludziach i sprzęcie, należy również dokonać oceny operacyjnych możliwości pozostałych sił i środków, będących w dyspozycji ćwiczących dowódców.

Ocena zawarta w omówieniu jest zawsze precyzyjnie sformułowana i z zasady uzgodniona ze wszystkimi jego uczestnikami. Kontroli podlega wszystko (od praktycznego działania do funkcjonowania poszczególnych zespołów - komórek). Ocenianie ćwiczących jest prowadzone od momentu rozpoczęcia planowania, aż do końcowego momentu zakończenia ćwiczenia. Jest ono tak skonstruowane, aby umożliwić pełne doradztwo zespołów kontrolnych przez wszystkie etapy trwania ćwiczenia (planowania i prowadzenia). Pomoc ta jest przydatna głównie komórkom planistycznym dążącym do osiągnięcia interoperacyjności.

Bezpośrednia ocena realizacji zadań szkolonych następuje poprzez analizę sposobu i czasu rozwiązania poszczególnych zadań, zdarzeń i problemów, jakie są przedstawione

szkolonym do rozpracowania na podstawie „Książki zdarzeń”. Porównanie sposobu przyjętego rozwiązania przez szkolonych, z rozwiązaniem autorskim, pozwala określić prawidłowość przyjętego kierunku działania (zadanie to spoczywa na aparacie rozjemczym).

Pierwszy projekt tzw. "dokumentów ocenowych" powstaje po upływie trzech miesięcy od zakończenia ćwiczenia. Wykonywany jest najczęściej w formie tabelarycznej i stanowi oddzielny materiał ocenowy po ćwiczeniu. Ujmuje się w nim elementy niepowodzeń (fragmenty ćwiczenia, sytuacje) ze szczegółowym przedstawieniem przyczyn i wniosków z tego wynikających. Całość materiału jest zakończona ogólnymi uwagami podsumowującymi ze szczególnym wyeksponowaniem konstruktywnych wniosków. Następnie, dokument ten przesyłany jest osobom "zainteresowanym" w danym ćwiczeniu (zaangażowanym) - w poszczególnych pionach funkcyjnych. Po upływie kolejnego miesiąca, do komórki opracowującej "dokumenty ocenowe" napływają od "zainteresowanych" ich uwagi i ustosunkowanie się do przedstawionej oceny. Prawo do osobistego ustosunkowania się do wystawionej oceny, mają wszystkie osoby, objęte kontrolą. Końcowa ocena wraz z wynikami określonego ćwiczenia przedstawiana jest przełożonym do zatwierdzenia. Uwzględnia się w niej uwagi i sugestie złożone pisemnie od samych uczestników ćwiczenia.

Istotną sprawą są oceny (wnioski) prac zespołów kontrolnych sporządzane pomiędzy poszczególnymi konferencjami (sesji). Ocenę taką sporządza przedstawiciel zespołu oceniającego, a przedstawione wnioski są składową końcowego sprawozdania, sporządzanego po zakończeniu ćwiczenia.

Ocenianie i omówienie ćwiczenia, będące nierozrwalną częścią jego przeprowadzenia uwzględnia w pełni zaangażowanie i wysiłek włożony w przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia. Podstawową zasadą stosowaną w ćwiczeniach sojusznicznych, w tym ćwiczeń prowadzonych w ramach PdP jest to, że oceniane są wyłącznie wojska z "państwa goszczącego" uczestników wspólnego ćwiczenia, z zastrzeżeniem, że ocena ta dotyczy jedynie strony organizacyjnej.

5.2. Sprawozdania z przebiegu ćwiczeń

Sprawozdawczość stanowi zarówno element rozliczeniowy jak również bogate źródło informacji dla przyszłych organizatorów kolejnych ćwiczeń. W sprawozdaniach z ćwiczeń powinno się ujmować przede wszystkim: a) ocenę osiągniętych celów i zadań ćwiczenia, b) wnioski i propozycje dla kolejnych przedsięwzięć i sposobu prowadzenia działań bojowych (operacyjnych). Ponadto, sprawozdanie wraz z zawartymi w nim konstruktywnymi wnioskami powinno dotyczyć sposobu upowszechniania zdobytych doświadczeń oraz możliwości wprowadzania do praktyki szkolenia wojsk nowatorskich rozwiązań.

Zakres omówienia i oceniania (OiO) musi być uzgodniony przez wszystkich uczestników ćwiczenia przed jego rozpoczęciem i komunikowany w EXSPEC (charakterystyka ćwiczenia) oraz EXOPORD (rozkaz operacyjny do ćwiczenia).

Sprawozdawczość przybiera różne formy, począwszy od raportu pierwszego znaczenia tzw. First Impressions Reports (FIR), do szczegółowej analizy i rekonstrukcji ćwiczenia prowadzonej przez "arbitrów" i „Organizację Kontrolną” (NATO) lub zespoły kontrolne. Ocena za udział w ćwiczeniu jest umieszczona w końcowym „Raporcie Analizującym Ćwiczenie” (EAR - EXERCISE ANALYSIS REPORT).

Każde ćwiczenie prowadzone w ramach Sojuszu kończy się tzw. *"Hot wash up"* - czyli podsumowaniem „na gorąco” (omówienie). Jest ono prowadzone w dniu zakończenia ćwiczenia. Na potrzeby jego przeprowadzenia opracowuje się tzw. sprawozdanie „pierwszego wrażenia” (FIR), które przesyłane jest natychmiast po zakończeniu ćwiczenia przez kierowników ćwiczenia do następujących komórek:

- sztabu prowadzącego ćwiczenie,
- najważniejszego dowódcy NATO,
- międzynarodowego sztabu wojskowego,
- sekcji współdziałania partnerskiego.

Końcowe sprawozdanie opracowywane jest przez dowództwo planujące ćwiczenie, które bazuje na wnioskach dowództwa prowadzącego ćwiczenie i kierownika ćwiczenia, w terminie 90 dni po jego zakończeniu. Po uzyskaniu akceptacji, przesyłane jest do sztabu międzynarodowego i sekcji współdziałania partnerskiego.

Rodzaje sprawozdań (omówień)

- a/ Raport „Pierwszego Wrażenia” dyrektora (kierownika) ćwiczenia skierowany do OCE (oficer przeprowadzający ćwiczenie), IMS i PCC zaraz po zakończeniu ćwiczenia;
- b/ Końcowy Raport Ćwiczenia (sprawozdanie) sporządzany przez OSE (oficera opracowującego - przygotowującego ćwiczenie) oparty na wynikach od OCE i dyrektora (kierownika) ćwiczenia i wysyłany do IMS i PSS. Raport powinien zawierać ocenę osiągnięcia celów ćwiczenia -"lekcje nauki"- oraz propozycje czynności po ćwiczeniu koniecznych do zrealizowania lub uwzględniania podczas przygotowania i prowadzenia kolejnych ćwiczeń;
- c/ Sprawozdanie analityczne z ćwiczenia - przedstawiane przez przewodniczącego zespołu analitycznego.

W ramach Programu Partnerstwa dla Pokoju poszczególne państwa w nim uczestniczące, posiadają swoje przedstawicielstwa w Kwaterze Głównej NATO w Brukseli. Stronę Polską reprezentuje tzw. Komórka Koordynacyjna Partnerstwa (PCC) usytuowana w MONS. Na podstawie przesyłanych sprawozdań, zadaniem powyższych komórek (PCC) jest analizowanie i ocena ćwiczeń z udziałem sił zbrojnych Sojuszu (Partnerstwa).

Państwa, będące „gospodarzem” ćwiczenia prowadzonego w ramach PdP, jeśli zajdzie taka potrzeba, mogą opracowywać dodatkowe sprawozdania dla PCC i innych autorytetów NATO. Ponadto główni dowódcy NATO są zobowiązani również do sporządzania rocznych raportów, dotyczących ćwiczeń wojskowych i przedkładania ich

Komitetowi Wojskowemu NATO (MC). W raportach tych dokonują podsumowania działalności ćwiczebnej oraz osiągniętych celów szkoleniowych za mijający rok.

5.3. Wdrażanie wniosków z ćwiczeń

Jednym z najlepszych rozwiązań w zakresie sprawozdawczości, a zarazem zbierania oraz opracowywania wniosków i doświadczeń z ćwiczeń i działań bojowych, jest system Lessons Learned System (LLS). Funkcjonuje on w Piechocie Morskiej Stanów Zjednoczonych.

Lessons Learned System (LLS) - system zbierania doświadczeń i wypracowywania nowych koncepcji szkolenia, wprowadzony został w wojskach Piechoty Morskiej rozkazem organizacyjnym, obejmujący swym zasięgiem wszystkie szczeble dowodzenia.

Zasadniczym celem systemu jest doskonalenie form i metod szkolenia Piechoty Morskiej, a w szczególności stymulowania:

- rozwoju sztuki wojennej i taktyki piechoty morskiej,
- projektowania i wspomagania systemu szkolenia i kształcenia,
- rozwoju nowego uzbrojenia i sprzętu,
- struktur organizacyjnych,
- rozwoju infrastruktury szkoleniowej.

Przed systemem LLS postawiono dwa zasadnicze cele:

- dostarczenie Piechocie Morskiej skoncentrowanej bazy informacyjnej o funkcjonowaniu i szkoleniu wojsk, zebranej w trakcie rzeczywistych operacji, ćwiczeń i codziennej działalności jednostek i agencji wojskowych;
- dostarczanie szybkich i skutecznych sposobów wykrywania i eliminowania niedociągnięć oraz metod inicjujących podejmowanie właściwych działań w obszarze doktryny, organizacji, wyposażenia, ćwiczeń i wsparcia logistycznego. (Uznano, że są to czynniki decydujące w fazie prowadzenia działań bojowych).

Ogólna idea funkcjonowania systemu polega na:

- zbieraniu sprawozdań (meldunków) od wszystkich jednostek piechoty morskiej i indywidualnych żołnierzy biorących udział w działaniach bojowych bądź szkoleniowych,
- gromadzeniu sprawozdań w centralnej bazie komputerowej LLS i poddawaniu ich specjalnej procedurze analizy,
- podejmowaniu przedsięwzięć organizacyjnych mających na celu usprawnienie bądź likwidację stwierdzonych niedociągnięć w przeprowadzaniu szkolenia, ćwiczeń lub zakończonej operacji bojowej,
- upowszechnianiu i udostępnianiu wszystkim zainteresowanym jednostkom informacji z centralnej bazy danych za pomocą sieci komputerowych.

System umożliwia gromadzenie, przetwarzanie i rozpowszechnianie praktycznej wiedzy oraz innych użytecznych informacji do wszystkich jednostek Piechoty Morskiej. Oprogramowanie LLS jest kompatybilne z Uniwersalnym Systemem LLS armii amerykańskiej (JULLS). Współdziałanie to ułatwia dwukierunkowy przepływ informacji między LLS, a JULLS. Baza danych LLS jest jawna w celu zagwarantowania możliwości jak najszerszego do niej dostępu. Dane wprowadzone do systemu nie powinny być zatem tajne, aby móc włączyć je do bazy danych.

Istnieją dwa typy informacji w ramach LLS: "ogólny" oraz "szczegółowy". Różnią się one zakresem dostarczanych informacji oraz sposobem narracji tekstu. Pierwszy z nich zawiera ogólne informacje reasumujące wiadomości na temat każdej operacji w myśl zasady „kto, co, kiedy, gdzie i jak”. Drugi typ jest zwyczajnym uszczegółowieniem opisu "ogólnego".

Informacje LLS gromadzone są w dwóch oddzielnych podsystemach komputerowej bazy danych (BD): INFO i RAP. Podsystem INFO składa się z danych LLS i są to wiadomości podstawowe. Dostarczają one różnorodnych informacji i są źródłem całościowej wiedzy na dany temat, powstałej w efekcie zespołowej pracy. Posługując się słowem kluczowym dla wybranych tematów, użytkownik LLS ma dostęp do znaczącej

ilości szczegółowych informacji, dotyczących doświadczeń jednostek Piechoty Morskiej, które wprowadziły swoje dane na temat prowadzonych ćwiczeń i wszelkiego rodzaju form szkolenia.

Głównymi źródłami zbierania i gromadzenia informacji w systemie LLS są:

- operacje i ćwiczenia,
- sprawozdania po dyslokacji i rozmieszczeniu wojsk,
- działalność bieżąca wojsk,
- konferencje i sympozja (krajowe i międzynarodowe),
- symulacje, studia i analizy historyczne.

Podstawowym sposobem pozyskiwania informacji są sprawozdania wypełniane obligatoryjnie według standardowego formatu przez każdego dowódcę po zakończonej operacji, przeprowadzonym ćwiczeniu, bądź etapie szkolenia itp. Sprawozdanie (raport) sporządzone po ćwiczeniach przechodzi przez wszystkie szczeble dowodzenia i trafia do MCCDC w Quantico. Teoretycznie z jednego ćwiczenia takich sprawozdań może być wiele, ponieważ każdy dowódca pisze nie tylko własny raport, ale dopisuje swoje komentarze na raportach podwładnych, zanim prześle je dalej. Jeżeli stwierdzone w sprawozdaniu niedociągnięcia i braki kwalifikują się do usunięcia przez dowódców poszczególnych szczebli dowodzenia, są one rozwiązywane na odpowiednim poziomie organizacyjnym, a sprawozdania z uprzednio wskazanymi niedociągnięciami, uzupełnionymi zastosowaną procedurą naprawczą, zostają przesłane do MCCDC.

Na szczeblu MCCDC sprawozdania trafiają do wydziału usytuowanego w Oddziale Koordynacji Procesów Działań Bojowych, gdzie są wszechstronnie analizowane. Raporty, w których nie dopatrzono się braków i niedociągnięć, trafiają do BD systemu komputerowego gromadzącego zebrane doświadczenia. Wszystkie te informacje - poprzez sieć komputerową - stają się ogólnodostępne w każdej jednostce organizacyjnej

Piechoty Morskiej. Jakkolwiek nie zawsze mogą być one przydatne dla potencjalnego użytkownika, tym niemniej stanowią określony zasób wiedzy i doświadczeń.

Jeżeli ze sprawozdań wynikają braki lub niedociągnięcia, których rozwiązanie wykracza poza kompetencje wykonawców z określonych szczebli dowodzenia, trafiają one do stałej grupy roboczej Programu Działań Naprawczych (RAP). Grupa ta składa się z 15-16 oficerów o różnych specjalnościach wojskowych, podlegających bezpośrednio dowództwu Piechoty Morskiej, dysponujących dużą autonomią działania. Oficerowie ci analizują sprawozdania, dokonują ich kategoryzacji, zlecają wyspecjalizowanym agencjom badanie możliwości rozwiązania problemów i przygotowują zwięzłe opracowania dla Komitetu Nadzoru RAP.

Stała grupa robocza RAP jest odpowiedzialna za sprawne funkcjonowanie całego systemu LLS, w tym za rozwiązywanie problemów nie leżących w kompetencji dowódców niższych szczebli, lub nie mających możliwości ich rozwiązania.

Najwyższą instancją decydującą o sposobie rozwiązania zaistniałego problemu jest Komitet Nadzoru RAP. W jego skład wchodzi szefowie oddziałów MCCDC, przedstawiciele Uniwersytetu oraz wyżsi oficerowie Kwatery Głównej Piechoty Morskiej. Oprócz podejmowania decyzji w sprawach rozwiązywania najbardziej skomplikowanych problemów, Komitet przedkłada dowództwu MCCDC rekomendacje zawierające dyspozycje odnośnie wykorzystania przyjętych rozwiązań, otrzymanych w wyniku działań naprawczych. Ponadto Komitet Nadzoru kontroluje dowództwa i sztaby w zakresie wprowadzania w życie wyników działań naprawczych.

Jeżeli dany problem napłynął w różnych sprawozdaniach z kilku niezależnych źródeł, a kolejne zespoły zajmujące się jego rozpatrzeniem doszły do tych samych rozwiązań, przyjmuje się, że ich wynik jest prawidłowy. W wypadku, gdy informacje się nie potwierdzają, stała grupa robocza RAP weryfikuje dotychczasowe analizy i ustala kierunek dalszego działania w celu znalezienia właściwego rozwiązania.

W przypadku problemów o niewielkiej skali trudności procedura naprawcza jest na ogół bardzo krótka. Natomiast czas rozpatrywania niektórych bardziej złożonych

problemów, np. dotyczących modernizacji uzbrojenia czy sprzętu, może być relatywnie dłuższy, nawet do jednego roku. Wiąże się to zazwyczaj z potrzebą konsultacji i uzgodnień na najwyższych szczeblach dowodzenia, a także uzyskania akceptacji ze strony Kongresu i Prezydenta Stanów Zjednoczonych.

Prawo napisania sprawozdania (raportu) posiada nie tylko przełożony, ale każdy żołnierz, który dostrzega błędy w szkoleniu oraz widzi sposoby ich rozwiązania.

Dane pochodzące z wyżej wymienionych źródeł zostają wprowadzane do bazy komputerowej nie dłużej niż po 60-ciu dniach od daty wpłynięcia informacji do naczelnych szczebli dowodzenia korpusu. Dowództwo Piechoty Morskiej rozpowszechnia bazę danych LLS na dyskietkach CD-ROM, kierując je, co pół roku do jednostek szczebla batalion/eskadra. Każda z nich zawiera najnowsze wersje BD LLS oraz wiele materiałów pomocniczych (publicystycznych). Centralnym punktem organizacji i koordynacji procesów jest Oddział Koordynacji Procesów Działań Bojowych MCCDC.

Wykorzystywanie wniosków i doświadczeń w procesie szkolenia

Przez wykorzystanie wniosków i doświadczeń z przeprowadzonych ćwiczeń należy rozumieć ciągły proces, na który składają się: upowszechnianie, popularyzowanie i wdrożenie. Miarą użyteczną jest możliwość wdrożenia uzyskanych wyników w praktyce wojskowej. Permanentne eliminowanie mankamentów występujących w procesie szkolenia i funkcjonowania wojsk pozwala na ciągłe ulepszanie planowania, przygotowania i prowadzenia operacji oraz obniżanie kosztów przeznaczonych na szkolenie.

Celem opracowywanych wniosków zebranych od wszystkich sekcji i komórek biorących udział w ćwiczeniu jest m.in. doskonalenie procesów planowania i prowadzenia ćwiczeń oraz doskonalenie strony organizacyjnej ćwiczenia w szerokim tego słowa znaczeniu.

Wnioski z zakończonych ćwiczeń mają swoje odzwierciedlenie we wszystkich sprawozdaniach oraz arkuszach kontrolnych prowadzonych w trakcie ćwiczeń. Końcowe sprawozdanie zarówno zespołu analityczno-wnioskującego, jak również zespołu kontrolnego zawiera propozycję co do sposobu ich wykorzystania. Decyzje o ostatecznym wdrożeniu postulowanych rozwiązań, podejmują dowódcy poszczególnych szczebli w zakresie swoich kompetencji.

Podstawową formą wykorzystywania doświadczeń i wniosków poza systemem LLS w państwach NATO jest zasada dołączania dodatkowego załącznika do "Rozkazu do przeprowadzenia ćwiczenia". Załącznik ten zawiera wnioski z poprzednich ćwiczeń o podobnej tematyce (charakterze) lub te, które mają bezpośredni wpływ z planowaniem i prowadzeniem ćwiczeń bez względu na ich tematykę.

Zaprezentowany w bardzo skrótovej formie system LLS, funkcjonuje poza wojskami piechoty morskiej USA, także od kilku lat w Kanadzie i Australii, a od niedawna systemem tym zainteresowane są niektóre państwa NATO. Mimo, iż stworzenie tego systemu wymagało dużo wysiłku, efekty wynikające z wykorzystania jego możliwości są ogromne. Wyrażają się one przede wszystkim w osiąganiu lepszych wyników szkoleniowych, wprowadzaniu doskonalszych rozwiązań organizacyjnych oraz podnoszeniu jakości wyposażenia. Pozwala to na efektywniejsze przystosowanie wojsk do wymagań współczesnego pola walki oraz ciągłe weryfikowanie ich zdolności operacyjnych poprzez wykorzystanie metod analiz błędów i doświadczeń. System LLS bezpośrednio wspiera działalność służbową w następujących dziedzinach:

- planowanie działań bojowych, ćwiczeń i gier wojennych;
- analizy obszaru przyszłych działań wojsk;
- studia i analizy struktur sił zbrojnych;
- identyfikacja potrzeb materiałowych i ich udokumentowanie;
- rozwój koncepcji, doktryny, taktyki i techniki;
- profesjonalne szkolenie i ćwiczenia wojskowe.

Rozdział VI. ĆWICZENIA REALIZOWANE W RAMACH „PDP”

6.1. Cykl organizacyjny ćwiczeń „Pdp”

6.1.1. Planowanie ćwiczeń

Jedną z najefektywniejszych form przygotowania dowództw i sztabów wybranych jednostek wojskowych do współdziałania z siłami państw NATO było uczestnictwo w procesie planowania i realizacji ćwiczeń Partnerstwa dla Pokoju (NATO/PdP).

Proces przygotowywania ćwiczeń NATO/PdP podzielić można na dwa zasadnicze etapy:

- a. programowanie;
- b. planowanie.

W ramach procesu programowania, na początku każdego roku kalendarzowego, Główne Dowództwa NATO we współpracy z Dowództwami Podporządkowanymi ustalają listę możliwych do realizacji ćwiczeń NATO/PdP i przedsięwzięć im towarzyszących. PCC wspomaga tę pracę poprzez przekazywanie propozycji i sugestii ze strony NATO i państw partnerskich, szczególnie w zakresie określenia kraju – gospodarza danego ćwiczenia, jego uczestników, celów interoperacyjności i innych informacji niezbędnych do opracowania ogólnego zamiaru przeprowadzenia ćwiczenia.

Z kolei dowództwa NATO różnych szczebli dokonują koordynacji programu ćwiczeń NATO/PdP z programem ćwiczeniami NATO. W szczególności Główne Dowództwa biorą pod uwagę dostępność wszystkich lub części określonych ćwiczeń NATO dla krajów partnerskich, mając na względzie następujące zasady:

- ćwiczenie lub ich etapy udostępniane krajom partnerskim muszą się bezpośrednio odnosić do kategorii objętych programem PdP (operacje pokojowe, humanitarne, akcje poszukiwawczo – ratownicze);

- ćwiczenia NATO mogą być udostępniane krajom partnerskim w celu spełnienia wymagań określonych w zatwierdzonych przez NATO Indywidualnych Programach Partnerstwa (IPP), w przypadku gdy nie istnieją inne sposoby ich realizacji;
- włączenie państw partnerskich do udziału w ćwiczeniach NATO nie może prowadzić do obniżenia wartości szkoleniowych tych ćwiczeń;

Wiosną każdego roku kalendarzowego Główne Dowództwa NATO przesyłają do NATO i państw partnerskich – poprzez PCC – wstępną propozycję ćwiczeń celem dalszej koordynacji. Doroczna Konferencja NATO/PdP organizowana przez PCC na przełomie maja i czerwca stanowi forum wymiany informacji i uzgodnień pomiędzy przedstawicielami Głównych Dowództw NATO, dowództw podporządkowanych, PCC, krajów NATO i partnerskich. Na tej konferencji opracowany zostaje „Skonsolidowany program ćwiczeń NATO/PdP”. „Skonsolidowany program ćwiczeń NATO/PdP”, po zatwierdzeniu przez Główne Dowództwa NATO, zostaje przedstawiony do zatwierdzenia Komitetowi Wojskowemu NATO, a następnie Radzie Sojuszu do zaaprobowania i włączenia do rocznego „Programu współpracy partnerskiej” (PWP). Zatwierdzony przez Radę Sojuszu „Programu współpracy partnerskiej” stanowi podstawę do realizacji ćwiczeń NATO/PdP. „Skonsolidowany program ćwiczeń NATO/PdP” zamyka się w cyklu pięcioletnim i ujmuje następujące zagadnienia:

a) harmonogram ćwiczeń obejmujący:

- wykaz ćwiczeń do realizacji w kolejnym roku kalendarzowym ze ściśle określonymi terminami realizacji;
- wstępny wykaz ćwiczeń, których realizacja przewidywana jest w drugim roku kalendarzowym;
- roboczy wykaz ćwiczeń, których realizacja przewidywana jest w trzecim, czwartym i piątym roku kalendarzowym;

b) wstępne specyfikacje ćwiczeń (Draft EXPEC) zawierające:

- dane oficerów odpowiedzialnych za planowanie (OSE) i realizację ćwiczenia (OCE);
- dane proponowanych współkierowników ćwiczenia obsadzanych wyższych oficerów (najczęściej generałów / admirałów) reprezentujących siły zbrojne państw uczestniczących w ćwiczeniu oraz nazwę kraju goszczącego ćwiczenie;
- informacje o celach, koncepcji, zakresie, szczeblu i wymaganiach co do zakresu uczestnictwa w ćwiczeniu oraz o przedsięwzięciach towarzyszących danemu ćwiczeniu;
- wymagania finansowe dotyczące danego ćwiczenia i przedsięwzięć towarzyszących.

Planowanie jest procesem, na początku, którego oficer planujący ćwiczenie (OSE) opracowuje specyfikację do ćwiczenia (EXPEC). Stanowi ona podstawę do opracowania przez oficera realizującego ćwiczenie (OCE) szczegółowej dokumentacji ćwiczenia. Ukoronowaniem procesu planowania jest rozkaz operacyjny do ćwiczenia (EXOPORD).

Oficerami planującymi (OSE) i realizującymi ćwiczenie (OCE) są z reguły dowódcy odpowiednich szczebli NATO.

Szczególny charakter ćwiczeń NATO/PdP i przedsięwzięć im towarzyszących wymaga zaproszenia do udziału w procesie planistycznym przedstawicieli wszystkich państw partnerskich zamierzających uczestniczyć w ćwiczeniu.

Za planowanie ćwiczenia odpowiedzialny jest oficer realizujący ćwiczenie (OCE) i jego sztab ściśle współpracujący z kierownikiem ćwiczenia oraz przedstawicielami państwa – gospodarza. Oficer planujący i realizujący ćwiczenie powołują wspólnie zespół planowania ćwiczenia (*Core Planning Team*). W skład tego zespołu wchodzi oficerowie sztabów podlegających OSE i OCE oraz przedstawiciele państw uczestniczących w danym ćwiczeniu, a szczególnie państwa – gospodarza.

Prace zespołu planowania ćwiczenia mają na celu opracowanie i zapoznanie wszystkich uczestników z odpowiednimi dokumentami, takimi jak m. in.:

- standardowe procedury operacyjne (SOP);
- reguły użycia sił (ROE);
- poradniki taktyczne do ćwiczeń (EXTAC);
- porozumienie o statusie wojsk (SOFA);
- porozumienie dotyczące wsparcia logistycznego ze strony państwa – gospodarza ćwiczenia (HNSA).

W zależności m. in. od szczebla i zakresu ćwiczenia, istnieje potrzeba przeprowadzenia do czterech konferencji planistycznych poprzedzających jego realizację: przedwstępnej (Pre-IPC), wstępnej (IPC), głównej (MPC) i końcowej (FPC).

Niemal wszystkie ćwiczenia NATO/PdP (oprócz ćwiczeń o charakterze warsztatowym i seminaryjnym) planowane są w cyklu 18-miesięcznym rozpoczynanym przez przedwstępną konferencję planistyczną (Pre-IPC). Celem takiej konferencji jest m.in. opracowanie projektu specyfikacji ćwiczenia (EXSPEC), programu kolejnych konferencji planistycznych oraz podjęcie decyzji o zaproszeniu do udziału w ćwiczeniu konkretnych dowództw i krajów.

Podczas następnej konferencji, zwanej wstępną (IPC), jej uczestnicy koncentrują się przede wszystkim na sfinalizowaniu opracowania specyfikacji ćwiczenia, dyskusowaniu w grupach (syndykatach) problemów związanych ze scenariuszem ćwiczenia, zapewnieniem łączności dla potrzeb ćwiczenia, zabezpieczeniem logistycznym oraz strukturą kierownictwa ćwiczenia i ćwiczących sztabów.

Między wstępną a główną konferencją planistyczną (MPC) zespół planowania ćwiczenia dokonuje opracowania dokumentów niezbędnych do realizacji ćwiczenia, np.:

- rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ;
- projektu porozumienia pokojowego pomiędzy walczącymi stronami;
- projektu wstępnych wytycznych NAC;

- strategicznych wytycznych głównego dowódcy NATO (SACEUR lub SACLANT);
- projektu planu operacyjnego podległego dowództwa realizującego ćwiczenie.

Wyniki pracy tego zespołu prezentowane są podczas głównej konferencji planistycznej, która jest poświęcona m.in.:

- rozwiązywaniu przez syndykaty problemów związanych z zabezpieczeniem logistycznym, wsparciem ze strony kraju goszczącego ćwiczenie, zabezpieczeniem łączności dla potrzeb ćwiczenia oraz funkcjonowaniem biura prasowo – informacyjnego i biura obsługi gości;
- zatwierdzeniu koncepcji planu operacyjnego (OPLAN);
- przedstawieniu założeń planów operacyjnych poszczególnych komponentów (jeśli w ćwiczeniu bierze udział więcej niż jeden rodzaj sił zbrojnych);
- opracowaniu ostatecznej wersji scenariusza;
- ustaleniu obsady etatowej kierownictwa i ćwiczących sztabów.

Na około trzy miesiące przed ćwiczeniem organizuje się końcową konferencję planistyczną (FPC), w trakcie, której dokonuje się ostatecznych ustaleń związanych z sytuacją wyjściową i przebiegiem ćwiczenia oraz informuje się uczestników o wszelkich istotnych zmianach dokonanych w dokumentacji ćwiczenia.

W zależności od rozmiarów ćwiczenia organizowane są również w przypadku niektórych zamierzeń (np. w ćwiczeniu COOPERATIVE GUARD) konferencje poświęcone obsadzie stanowisk i zidentyfikowaniu sił faktycznie lub aplikacyjnie zaangażowanych w ćwiczeniu.

W konferencjach planistycznych realizowanych w ramach powyżej opisanego cyklu planowania aktywnie uczestniczyli polscy oficerowie, realizując działania umożliwiające sprawne przygotowanie przedstawicieli Wojska Polskiego do udziału w ćwiczeniach międzynarodowych przeprowadzonych w latach 1994-99.

Należy jednakże wspomnieć, że proces przygotowania ćwiczenia składa się nie tylko z konferencji planistycznych, ale również z przedsięwzięć organizowanych w ramach procesu planowania operacyjnego. Tylko w przypadku kilku ćwiczeń, np.

COOPERATIVE GUARD'97, COOPERATIVE BATCH'97, COOPERATIVE BATCH'98, COOPERATIVE JAGUAR'98 i COOPERATIVE GUARD'99 oficerowie Wojska Polskiego brali udział również w przedsięwzięciach (szkoleniach i warsztatach) planowania operacyjnego.

6.1.2. Prowadzenie ćwiczeń

Prowadzenie ćwiczeń to nic innego jak dowodzenie i kierowanie wszystkimi siłami i środkami biorącymi udział w ćwiczeniu. Obejmuje ono przedsięwzięcia, których zrealizowanie warunkuje sprawny ich przebieg. Podporządkowane jest celowi ćwiczenia, a jednocześnie realizacji zadań określonych w rozkazie operacyjnym i dyrektywie szkoleniowej. Charakter i zakres tych przedsięwzięć uzależniony jest zawsze od ćwiczącego szczebla dowodzenia, rozmachu ćwiczenia oraz zakresu przerabianej problematyki.

W rozdziale tym zostaną przedstawione zasady i procedury sztabowe prowadzenia ćwiczeń ze szczególnym uwzględnieniem wymogów stawianych ćwiczeniom prowadzonym w ramach programu Partnerstwa dla Pokoju (PdP). Ich poznanie warunkuje dobre przygotowanie naszej kadry dowódczej do ewentualnego prowadzenia ćwiczeń w układzie koalicyjnym. Zapotrzebowanie na tego rodzaju wiedzę zgłaszali uczestnicy takich ćwiczeń, którzy w swoich sprawozdaniach podkreślają, iż oprócz konieczności poznania natowskich procedur stosowanych podczas planowania i organizowania ćwiczeń, ważną rolę odgrywa także nabycie umiejętności kierowania ich przebiegiem.

Etapy ćwiczeń

W przebiegu ćwiczenia wyróżnia się umownie trzy jego fazy (okresy) dotyczące zarówno działania kierownictwa ćwiczenia jak i ćwiczących:

pierwsza - obejmuje czynności pozwalające ćwiczącym i kierownictwu osiągnąć gotowość do ćwiczenia. Wiąże się ona najczęściej z organizacją i przeprowadzeniem szkolenia z wszystkimi jego uczestnikami. Poświęca się jej zapoznaniu z sytuacją i zadaniami oraz dokumentami normatywnymi, obowiązującymi wszystkich uczestników ćwiczenia. W okresie tym rozwiązuje się wszystkie problemy organizacyjne ćwiczących dowództw i sztabów, np. łączność, tryb pracy (zmianowość) itp.

druga - nakierowana na praktyczną realizację przedsięwzięć związanych z właściwym (efektywnym) zaplanowaniem operacji (walki) i zadań wynikających z treści ćwiczenia, np. problemy związane z prowadzeniem misji pokojowych, ewakuacji ludności czy też niesienie akcji humanitarnych. Jej treścią jest także dowodzenie wojskami w tych operacjach (symulowanych lub realnie ćwiczonych);

trzecia - to realizacja przedsięwzięć kończących ćwiczenia: przerwanie działań, przygotowanie ćwiczących do powrotu do miejsc stałej dyslokacji, ocena i omówienie ćwiczenia.

Wyodrębnienie poszczególnych faz (okresów) jest tylko czynnością porządkującą, pozwalającą na łatwiejsze zrozumienie skomplikowanego mechanizmu prowadzenia ćwiczeń wielonarodowych. Przedsięwzięć tych nie zaznacza się w sposób szczególny w dokumentacji ćwiczenia. Natomiast poszczególne etapy praktycznej realizacji problematyki operacyjno-taktycznej, wynikającej z celu i tematu ćwiczenia znajdują swoje odzwierciedlenie w planie przebiegu ćwiczenia. Pierwsza faza prowadzenia ćwiczenia jest niejako przedłużeniem procesu planowania ćwiczenia, w której obowiązkowo uczestniczą dowódcy i sztaby wojsk biorących udział w ćwiczeniu. Z uwagi na wielonarodowy skład dowództw i czas, jaki zwykle upłynie od zakończenia szczegółowego zaplanowania ćwiczenia, koniecznym jest „dopięcie” problemów organizacyjnych, a także szczegółowe

zapoznanie się z opracowaną dokumentacją ćwiczenia oraz rzeczywistym rozmieszczeniem SD i grup funkcjonalnych. Istotnym momentem tego okresu jest przede wszystkim osobiste poznanie się ćwiczących dowódców z kierownikiem ćwiczenia i przedstawicielami Kwatery Głównej NATO. Prezentowane są w tym momencie wymogi kierownika ćwiczenia, kryteria oceny, tryb pracy oraz organizacja łączności.

Etap ten kończy praktyczne ześrodkowanie wojsk w rejonie ćwiczenia. Z uwagi na charakter ćwiczeń PdP i przerabianą problematykę, a zwłaszcza rejon, w którym planuje się przeprowadzenie ćwiczeń partnerskich (często dla wielu uczestników będzie to obcy kraj), w ćwiczeniach tych odstępuje się od przerabiania zagadnień związanych z osiąganiem wyższych stanów gotowości bojowej.

6.1.3. Struktura organizacyjna i zadania kierownictwa ćwiczenia

W poprzednich rozdziałach poświęconych omówieniu procesu planowania i przygotowania ćwiczeń, przedstawiano już wielokrotnie struktury organizacyjne ćwiczeń. Nie zachodzi, zatem potrzeba kolejnego ich prezentowania. Obecnie przybliżona zostanie struktura samego kierownictwa ćwiczenia. Na potrzeby kierowania przebiegiem ćwiczenia już w toku obrad poszczególnych konferencji planowania wyznacza się kierownictwo ćwiczenia, ustalając przy tym jego strukturę organizacyjno-funkcjonalną. Jej konstrukcja każdorazowo podyktowana jest składem wojsk, uczestniczących w tym zamierzeniu.

W składzie kierownictwa ćwiczenia występują:

- 1/ dyrektor (kierownik) ćwiczenia,
- 2/ zastępca(y) dyrektora (kierownika) ćwiczenia,
- 3/ bezpośredni sztab ćwiczenia (sztab kierownictwa),
- 4/ zespół kontroli i oceny ćwiczenia,
- 5/ dowództwa ćwiczących jednostek.

Oprócz osób kierowniczych ważną rolę odgrywa sztab kierownictwa ćwiczenia. Powołuje się go zwykle podczas: ćwiczeń z wojskami, ćwiczeń dowódczo-sztabowych, gier komputerowych oraz podczas gier studyjnych. Funkcje sztabu kierownictwa są zmienne. W zależności od szczebla dowodzenia, na którym organizowane jest ćwiczenie oraz rozmachu operacji zaplanowanej w zamiarze rozegrania ćwiczenia jego wielkość jest różna. Podstawową funkcją sztabu kierownictwa jest kierowanie i kontrola rozgrywania ćwiczenia w taki sposób, aby zapewnić osiągnięcie celu i zadań założonych w ćwiczeniu. Przed sztabem kierownictwa mogą stać dodatkowe zadania, takie jak:

- pozorowanie (podgrywanie) sytuacji pola walki,
- działanie w roli dowódcy wojsk strony przeciwnej,
- podgrywanie działań różnych SD, wojsk i innych organów nie biorących udziału w ćwiczeniu.

W celu podegrania działań jednostek bojowych nie uczestniczących w ćwiczeniu, sztab kierownictwa jest zobowiązany je zasymulować. Dotyczy to również wszystkich innych szczebli dowodzenia, nie zaangażowanych w ćwiczeniu. Działanie to podgrywane jest z zachowaniem możliwego w tych warunkach realizmu. We wszystkich głównych wieloszczeblowych ćwiczeniach dowódczo-sztabowych szczebla strategiczno-operacyjnego, państwa członkowskie NATO są zobowiązane rozwinąć sztab kierownictwa lub odpowiedni organ podgrywający za jednostki nie biorące udziału w ćwiczeniu.

W ćwiczeniach z wojskami podstawową funkcją sztabu kierownictwa jest sprawowanie nadzoru nad działaniami wojsk własnych i reakcji strony przeciwnej. Sztab kierownictwa utrzymuje stałą łączność pomiędzy dowódcami stron ćwiczących, w taki sposób, by zapewnić maksimum realizmu pola walki. Jednocześnie w ćwiczeniach z wojskami, nie wymaga się od sztabu kierownictwa oceniania rezultatów pojedynczych sytuacji taktycznych. Z reguły ten obowiązek należy do zespołów rozjemczych.

Sztab kierownictwa ma prawo w pełni kontrolować przebieg ćwiczenia. Jest on w związku z tym organem autonomicznym i działa niezależnie od ćwiczących. Ma całkowitą swobodę wnikania w działanie ćwiczących i nieograniczony dostęp do wszystkich informacji. Jakiegokolwiek rodzaju się konflikty pomiędzy sztabami kierownictwa i ćwiczącymi, są przedstawiane do rozstrzygnięcia przez oficera prowadzącego ćwiczenie, który podejmuje stosowną decyzję. Sztab kierownictwa działający przy oficerze - koordynatorze, prowadzącym ćwiczenie, sprawuje funkcję sztabu kontrolnego (DICONSTAFF). Szef tego sztabu podlega dowódcy prowadzącego ćwiczenie i jest odpowiedzialny w pełni za kierowanie i kontrolowanie przebiegu ćwiczenia.

Godnym podkreślenia jest to, że struktura organizacyjna sztabów kierownictwa ćwiczeń prowadzonych w ramach PdP, z reguły, pokrywa się ze strukturami dowodzenia obowiązującymi w NATO. Struktura organizacyjna sztabu kierownictwa funkcjonuje w oparciu o wydawane zarządzenie sztabu kierownictwa. Wszystkie podległe sztaby są zorganizowane w taki sposób, aby były w stanie efektywnie kierować i kontrolować wszystkie aspekty ćwiczenia, odpowiednio do ich specyficznych sfer odpowiedzialności.

6.1.4. Zadania osób funkcyjnych

Za przebieg ćwiczenia odpowiedzialny jest oficer prowadzący ćwiczenie. W przypadku, gdy do prowadzenia ćwiczenia jest wyznaczonych więcej niż jeden oficer prowadzący, to zawsze jeden z nich jest koordynatorem, odpowiedzialnym za całokształt przebiegu ćwiczenia. Oficer prowadzący ćwiczenie, kieruje jego przebiegiem poprzez następujących funkcyjnych:

- ćwiczących dowódców;
- sztaby kierownictwa;
- rozjemców;

- dowódców wojsk własnych i strony przeciwnej.

Ćwiczenie prowadzi się w oparciu o wydany uprzednio rozkaz operacyjny do ćwiczenia oraz zgodnie z obowiązującymi procedurami, regulaminami i istniejącymi planami, dążąc do zrealizowania założonych celów i zadań ćwiczenia. W sytuacjach, gdy ćwiczący dowódcy podejmują decyzję o niekonwencjonalnych działaniach, odmiennych od przyjętych norm ujętych w regulaminach, dowódca prowadzący może pozwolić na taką innowację, jedynie w przypadku, jeśli takie działanie jest dopuszczalne w myśl przyjętego rozkazu.

Oficer odpowiedzialny za przeprowadzenie ćwiczenia, jako przełożony oficera prowadzącego, może przerwać, rozszerzyć lub zmodyfikować ćwiczenie (lub jego część), jeśli według jego oceny, wymaga tego bezpieczeństwo planów NATO, bezpieczeństwo uczestniczących wojsk lub sytuacja polityczna. Jednak w takim przypadku, jest zobowiązany powiadomić o powziętej decyzji i przyczynach takiego działania Komitet Wojskowy NATO oraz zainteresowane państwa.

Oficer prowadzący ćwiczenie również może przerwać, lub zmodyfikować całość, lub część etapu w sytuacjach przedstawionych powyżej, po uprzednim powiadomieniu i uzyskaniu zgody oficera odpowiedzialnego za przeprowadzenie ćwiczenia.

Sztaby, wojska i organy NATO uczestniczą w ćwiczeniach w jednej z następujących ról:

A. NIEBIESCY (BLUE)

1. Wojska „NIEBIESKICH” zawsze występują w roli wojsk NATO;
2. Dostępność informacji dotycząca wojsk „NIEBIESKICH”, zaangażowanych w ćwiczeniu powinna być ograniczona i podawana na tyle, na ile jest to niezbędne, zgodnie z dokumentacją ćwiczenia.

B. WOJSKA PRZECIWNika (OPFOR)

W zależności od formy ćwiczenia, siły, grające rolę wojsk przeciwnika mogą być realne lub symulowane. Jeśli zakłada się podstawowy cel, realne ćwiczenie wojsk strony „NIEBIESKICH”, to możliwie najwięcej wysiłku szkoleniowego powinno się skoncentrować na praktycznym funkcjonowaniu SD i wojsk działających w roli przeciwnika.

PURPUROWI (PURPLE)

Wojska strony „PURPUROWYCH” to siły występujące w roli utrudniającej działanie stron ćwiczących, zarówno „NIEBIESKICH” jak i przeciwnika.

BIALI (WHITE)

Z reguły jednostki (zespoły) występujące w roli rozjemców.

PODGRYWKA

Podczas ćwiczeń wojskowych z podgrywką, wojska inne niż „NIEBIESCY”, „POMARAŃCZOWI”, „PURPUROWI” i „BIALI”, używane do pozorowania wojsk, są przeciwne dla każdej ze stron zaangażowanych w ćwiczeniu. Wojska występujące w roli podgrywki stosują swoje własne narodowe lub natowskie zasady i taktykę.

SZTAB KIEROWNICTWA (DISTAFF)

1. Oficer prowadzący ćwiczenie może kierować i kontrolować przebieg ćwiczenia poprzez sztab kierownictwa.
2. Elementy sztabu kierownictwa i oficerowie łącznikowi mogą być rozmieszczeni na różnych szczeblach ćwiczących SD.
3. Podczas ćwiczeń wieloszczeblowych, kiedy rozwija się szereg sztabów kierownictwa, ustanawia się główny (kontrolny) sztab kierownictwa

(DICONSTAFF), rozwijany na potrzeby oficera - koordynatora prowadzącego ćwiczenie.

4. Jedną z funkcji sztabu kierownictwa jest podgrywanie SD, wojsk i organów nie biorących udziału w ćwiczeniu.

6.1.5. Zasady prowadzenia poszczególnych rodzajów ćwiczeń

Podstawową zasadą prowadzenia ćwiczeń jest przestrzeganie prawidłowego wykonywania procedur sztabowych zapewniających osiągnięcie maksymalnych efektów szkolenia personelu sztabu. Ćwiczenie dowódczo-sztabowe może być rozgrywane z rzeczywistymi siłami wojsk własnych i założonymi siłami przeciwnymi, a także może zawierać cele, które w ćwiczeniach z wojskami byłyby nieosiągalne. Ten rodzaj ćwiczenia umożliwia w praktyczny sposób doskonalić sztaby w podejmowaniu decyzji i utrzymywaniu współdziałania, przy relatywnie niskich kosztach, w porównaniu do ćwiczeń z wojskami. W ćwiczeniach dowódczo-sztabowych bez użycia podgrywki, funkcje strony przeciwnej spełniają sztaby kierownictwa, zgodnie z przyjętym scenariuszem. W takich sytuacjach dopuszczalny jest ograniczony zakres dowolności (podgrywania poza scenariuszem ustalonym w rozkazie operacyjnym).

Podstawową zasadą prowadzenia ćwiczeń z udziałem wojsk jest stwarzanie takich ekstremalnych sytuacji, możliwych w realnych warunkach poligonowych, aby największą korzyść ze szkolenia wynieśli ćwiczący żołnierze. Doskonalenie dowództw i sztabów jest rzeczą wtórną. Z tego względu podczas planowania takich ćwiczeń, przywiązuje się ogromną wagę, aby zapewnić najwyższy stopień zachowania realizmu pola walki. Ponadto, ze względu na udział wojsk, przywiązuje się dużą uwagę do zapewnienia odpowiednich warunków bezpieczeństwa. Nie mniej jednak wszelkie „sztuczności”

(zakładane siły), ogranicza się do minimum, gdyż takie założenia prowadziłyby do wyciągania fałszywych wniosków. Oczywiście, że pewne założenia mogą okazać się konieczne ze względu choćby na takie czynniki jak: polityczne ograniczenia i uwarunkowania, konieczność uniknięcia szkód w uprawach polowych, działanie wojsk strony przeciwnej o określonej wielkości i potencjale bojowym, a także potrzebie wielu różnorodnych form i sposobów działań w określonym etapie ćwiczenia. Lecz ograniczenia wynikające z powyższych muszą być dokładnie sprecyzowane w rozkazie operacyjnym.

Główną zasadą prowadzenia wszelkiego rodzaju ćwiczeń dowódczo-sztabowych jest ich rozgrywanie w realnym czasie przy zachowaniu pełnej inwencji ćwiczących dowódców. W znikomym stopniu stosuje się tzw. przeskoki operacyjne. Mimo to, w niektórych etapach ćwiczenia dopuszcza się, aby ćwiczący mogli wykazać inwencję i pewną dowolność. Inwencja ta i dowolność jest jednak ściśle kontrolowana i dopuszczalna tylko w stopniu umożliwiającym osiągnięcie zakładanych celów ćwiczenia. Podstawowym obowiązkiem sztabu kierownictwa jest właściwe czuwanie, aby osiągnąć założone cele. Sztab kierownictwa, odpowiednio manewrując siłami strony przeciwnej, stwarza w określonym czasie sytuację, co, do których muszą podejmować odpowiednie działania wojska własne - „NIEBIESCY”. W zależności od trafności powziętych decyzji przez dowódców wojsk własnych, jako konsekwencje ich działań, stosuje się odpowiednie straty i zniszczenia. Precyzyjne ustalanie tych strat i zniszczeń jest jednym z głównych obowiązków sztabu kierownictwa.

a) Kontrolowanie strat i zniszczeń

Sztab kierownictwa musi podejmować wysiłki, aby ustawicznie posiadać aktualne dane o stratach, zniszczeniach oraz zasobach sił i środków obu stron, po każdej rozgrywanej sytuacji taktycznej. Przez cały czas trwania ćwiczenia sztab kierownictwa i komórki kontrolne na niższych szczeblach muszą:

- dokładnie znać dane wyjściowe, co do ilości sił i środków, celów jakie mają być osiągnięte w poszczególnych etapach ćwiczenia, a także granice dopuszczalnych strat i zniszczeń;
- na czas informować ćwiczących o ich stratach i zniszczeniach oraz sprawdzać, czy te dane są uwzględniane w podejmowanych przez nich decyzjach, co do ich dalszych działań;
- przekazywać do wyższego sztabu kierownictwa każde nieporozumienie lub problem, który mógłby narazić na niebezpieczeństwo nie zrealizowania celów ćwiczenia.

Dopuszcza się ocenianie skali strat i zniszczeń oraz wielkość zapasów niejako z góry. Takie oceny przedstawiane są w formie komunikatu, albo w tym samym czasie kiedy dana sytuacja - zdarzenie miało miejsce. Jeżeli miejsce i wielkość sił zaangażowanych w zaplanowaną sytuację nie jest wcześniej dokładnie określone, niemożliwe jest ocenienie z góry rezultatów działania. W takich przypadkach zainteresowany sztab kierownictwa musi oceniać rezultaty z odpowiednim opóźnieniem, zgodnie z wytycznymi udzielonymi wyższego sztabu kierownictwa.

b) Odtwarzanie sił

Odtwarzanie sił może należeć do prerogatyw sztabu kierownictwa i może mieć miejsce w przypadku całkowitego rozbicia lub zniszczenia wojsk. Jednak taka procedura w normalnych sytuacjach nie jest praktykowana. Takie przypadki mogą mieć miejsce jedynie w sytuacjach wyższej konieczności, dlatego, że takie postępowanie redukuje realizm ćwiczeń dowódczo-sztabowych.

c) Kontrola przebiegu ćwiczenia

Kierowanie i kontrola przebiegu ćwiczeń z wojskami ma na celu ocenienie rezultatów ćwiczenia. To zadanie należy do obowiązków organów rozjemczych,

powoływanych, zgodnie z wytycznymi oficera odpowiedzialnego za przeprowadzenie ćwiczenia. Organizacja i działania rozjemców określone jest szczegółowo przez oficera odpowiedzialnego za przeprowadzenie ćwiczenia (oficera prowadzącego ćwiczenie, któremu podlegają rozjemcy).

d) Zasady działania rozjemców

W celu zapewnienia możliwie największego realizmu prowadzonych działań bojowych, ustalane są zasady działania i obowiązki rozjemców. Do podstawowych obowiązków rozjemców należy:

- niedopuszczenie do marnotrawienia czasu przewidzianego na ćwiczenie;
- niedopuszczenie do prowadzenia nierealistycznych (pozornych) działań w przypadku, gdy ćwiczące wojska są we wzajemnej styczności;
- zapewnienie ciągłości rozwijania działań w sposób zbliżony do realizmu;
- rozwijanie zakresu działań ćwiczebnych, poprzez stwarzanie dodatkowych warunków dla jednostek lub sztabów w podejmowaniu przez nie odpowiednich decyzji, z uwzględnieniem sytuacji narzucanych przez rozjemców, a także ustalanych wskaźników dotyczących
- uszkodzenia sprzętu i strat w ludziach;
- ustalenie wyników poszczególnych, rozgrywanych sytuacji taktycznych i finalnego rezultatu operacji.

Celem działania rozjemców w ćwiczeniach z wojskami jest wytwarzanie, możliwie największej ilości ekstremalnych sytuacji bojowych pomiędzy ćwiczącymi stronami. Dlatego też wnioski dotyczące narzucania, lub nie, odpowiednich wskaźników strat, na którąkolwiek ze stron, **nie powinny być wcześniej z góry ustalone.**

W wielu sytuacjach rozgrywanych podczas ćwiczenia, istnieje konieczność dokonywania specjalistycznych ocen i angażowania ekspertów z danej dziedziny, przed którymi stawia się następujące wymagania:

a/ rozjemcy specjaliści są niezbędni w różnorodnych etapach rozgrywania ćwiczeń dla oceny działań, przy których wymagana jest wiedza specjalistyczna. Takie obszary, które wymagają znajomości problemów technicznych, np.: użycie sił i środków WRE, jak również działanie z zaangażowaniem elementów dwóch, lub więcej rodzajów wojsk i służb, np.: użycie sił desantu morskiego i powietrznego itp.

b/ rozjemcy specjaliści muszą być wybierani spośród oficerów posiadających dużą wiedzę i doświadczenie w dziedzinie, którą będą musieli skrupulatnie oceniać w trakcie rozgrywanego ćwiczenia. Niedoświadczeni rozjemcy są skłonni do wytwarzania nierealistycznych ocen, które mogłyby przyczynić się do tego, że zakładane cele i zadania mogłyby być nie zrealizowane.

6.1.6. Procedury pracy sztabowej

Naczelną zasadą pracy sztabu w warunkach prowadzenia ćwiczeń jest jej dwuzmianowość. W wyjątkowych sytuacjach dopuszcza się pracę w cyklu jednozmianowym. Jednak ma to zastosowanie w sporadycznych sytuacjach. Najczęściej dochodzi do tego, kiedy ćwiczące sztabu po raz pierwszy ze sobą ćwiczą. Przykładem tego mogą być ćwiczenia prowadzone w ramach PdP. (COMPACT GUARD-96).

Dzień pracy sztabu rozpoczyna się przygotowaniem danych na **odprawę szefa sztabu**, którą prowadzi z szefami komórek organizacyjnych. Na kolejnej odprawie dowódca spotyka się ze swoimi zastępcami, doradcami oraz szefem sztabu i szefami wybranych komórek sztabu. W trakcie tej odprawy odbywa się **orientowanie operacyjne** oraz przedstawienie dowódcy najważniejszych problemów i wynikających stąd zagrożeń dla prowadzonej operacji. Na zakończenie dowódca udziela wytycznych.

Praca pozostałego sztabu odbywała się wg obowiązującego planu pracy, z uwzględnieniami wynikającymi z poleceń dowództwa. Niezależnie od odprawy dowódczej dowódca spotyka się ze ścisłym kierownictwem sztabu w celu **analizy najważniejszych**

problemów, związanych z planowaniem operacji. Planowanie to kończy się dwoma omówieniami:

- pierwsze w zespole kierownictwa (prowadzi kierownik ćwiczenia);
- drugie - w zespole ćwiczącym (prowadzi dowódca).

System planowania operacyjnego

W procesie planowania uczestniczą dowódcy i sztaby różnych szczebli. Wiodącą rolę spełnia jednak dowódca prowadzący ćwiczenie. Proces planowania operacyjnego jest poprzedzony **decyzjami politycznymi**. W przypadku ćwiczeń "CENTRAL ECLECTIC-95" i "COMPACT GUARD-96", działania polityczne obejmowały:

- podjęcie decyzji o operacji na szczeblu ONZ;
- prośbę ONZ skierowaną do NATO o wprowadzenie w życie postanowień militarnych planu przywracania pokoju w regionie (Bośnia);
- decyzję Rady Północno-Atlantyckiej i Komitetu Planowania Obronnego NATO o zaangażowaniu sił NATO, wspólnie z siłami spoza paktu.

Na podstawie decyzji politycznej SACEUR określa cel strategiczny i operacyjny oraz wypracowuje zamiar. Następnie uruchamia proces planowania operacyjnego, kierując do CINCENT **Dyrektywę Wstępną**, zawierającą wymagania polityczne i opcję militarną.

Dopuszcza się rozpoczęcie procesu planowania operacji przez CINCENT, który również może wydać Dyrektywę Wstępną. Musi ją jednak uzgodnić z SACEUR. Dyrektywa ta rozpoczyna tylko przygotowania operacji. Do użycia sił potrzebna jest akceptacja władz politycznych NATO. Dyrektywa jest opracowana w formie pisemnej. Może być również przekazana radiem lub nawet słownie.

Proces planowania

Proces planowania operacyjnego przebiega w pięciu fazach, obejmujących następujące procedury i dokumenty:

I. Faza wstępna

1/ Otrzymanie lub rozpoznanie (ustalenie) zadań

II. Orientowanie

2/ Analiza zadania

3/ Ocena sytuacji strategicznej

4/ Opracowanie wytycznych do planowania

III. Faza wypracowania zamiaru operacji

5/ Analiza czynników wpływu

6/ Przeprowadzenie testu przyjętych rozwiązań,

7/ Meldowanie propozycji na odprawie decyzyjnej,

IV. Faza opracowywania planu operacji (kampanii)

8/ Przygotowanie i wydanie planu

V. Faza przeglądu i ocena planów

a/ zatwierdzanie,

b/ aktualizacja,

c/ przegląd końcowy.

W wyniku zrealizowania przez ćwiczące sztaby powyższych czynności, podczas pięciu wyróżnionych faz planowania operacji, powstają określone dokumenty planistyczne i rozkazodawcze. Stanowią one dla ćwiczących wojsk podstawę działania, a jednocześnie są wynikiem pracy sztabu kierownictwa

6.2. Ćwiczenia wojskowe realizowane w ramach PdP

W trakcie realizacji programu PdP w latach 1994-99 Siły Zbrojne RP uczestniczyły w 161 ćwiczeniach PdP i „w duchu PdP”, zwiększając ich liczbę od 3 w 1994 roku do 49 w 1998 roku. W 1999 roku zrealizowano w porównaniu z rokiem poprzednim o ponad 50% mniej ćwiczeń PdP i „w duchu PdP” z udziałem Sił Zbrojnych RP, z uwagi na

pojawienie się w „Planie udziału resortu obrony narodowej w przedsięwzięciach integracyjnych z NATO i Partnerstwa dla Pokoju w 1999 roku” nowych kategorii ćwiczeń – ćwiczeń NATO i ćwiczeń integracyjnych, w których uczestniczyły tylko państwa Sojuszu.

W 1994 roku Wojsko Polskie uczestniczyło w następujących ćwiczeniach wojskowych:

- COOPERATIVE BRIDGE'94;
- COOPERATIVE SPIRIT'94;
- BALTOPS'94.

Pierwsze ćwiczenie Partnerstwa dla Pokoju pk. COOPERATIVE BRIDGE'94, odbyło się w dniach 12-16 września na poligonie Biedrusko koło Poznania. Wzięło w nim udział ponad 920 żołnierzy z 13 państw (Bułgarii, Czech, Danii, Holandii, Litwy, Niemiec, Polski, Rumunii, Słowacji, Ukrainy, USA, Wielkiej Brytanii i Włoch).

Celem ćwiczenia była wymiana doświadczeń wojskowych oraz szkolenie w zakresie realizacji zadań wynikających z prowadzenia operacji pokojowych. Podczas zajęć trwających pięć dni codziennie obowiązywał taki sam cykl szkolenia, a poszczególne kompanie wymieniały się zadaniami, ćwicząc organizowanie punktów kontrolnych, ich ochronę, eskortowanie osób i sprzętu, prowadzenie obserwacji oraz patrolowanie. Przebiegiem ćwiczenia kierował polsko – amerykański sztab na czele z amerykańskim i polskim generałem.

Chociaż z wojskowego punktu widzenia znaczenie ćwiczenia było niewielkie, to jego polityczna wymowa była niezwykle istotna.

W kolejnym roku zrealizowano 9 ćwiczeń Partnerstwa dla Pokoju z udziałem Wojska Polskiego.

DOUBLE EAGLE'95 było pierwszym, polsko – amerykańskim ćwiczeniem przeprowadzonym na terytorium RP. Odkonło się ono w dniach 10-14 lipca 1995 r. na poligonie w Wędrzynie. Celem przedsięwzięcia, w którym wzięło udział 300 żołnierzy amerykańskich i polski batalion, było doskonalenie działania dwunarodowego batalionu w strefie buforowej. Jednostka rozwinęła punkty obserwacyjne, konwojowała uchodźców i chroniła obozy przejściowe. Poszczególne zadania były wykonywane przez kompanie polsko – amerykańskie.

COOPERATIVE NUGGET'95 to pierwsze ćwiczenie Partnerstwa dla Pokoju zorganizowane w Stanach Zjednoczonych, w którym uczestniczyło ponad 4 tysiące żołnierzy z 17 państw NATO i partnerskich, w tym pluton z 6 Brygady Desantowo – Szturmowej. Szkolenie trwające dwa i pół tygodnia podzielono na trzy etapy:

- fazę wstępną mającą charakter zapoznania uczestników ze wszystkimi zagadnieniami szkoleniowymi;
- fazę intensywnego szkolenia;
- fazę realizacji praktycznego ćwiczenia.

Polski pluton współdziałał w ramach mieszanej kompanii z pododdziałami: bułgarskim, czeskim i amerykańskim. Udział w ćwiczeniu był ważnym doświadczeniem dla przedstawicieli Wojska Polskiego zaangażowanych w koordynowanie przygotowań i udział w nim, m.in. z uwagi na możliwość poznania i sprawdzenia w praktyce procedur organizacyjnych związanych z przerzutem na inny kontynent uzbrojonego pododdziału.

W 1996 roku liczba ćwiczeń PdP i „w duchu PdP” wzrosła ponad trzykrotnie. Najważniejsze z nich to:

- COOPERATIVE BEST EFFORT'96 – ćwiczenie wojsk lądowych z udziałem plutonu piechoty WSO im. T. Kościuszki;
- COOPERATIVE OSPREY'96 – ćwiczenie wojsk lądowych z udziałem elementów sztabu batalionu i plutonu piechoty z WSO im. S. Czarnieckiego;

- COOPERATIVE CHANCE'96 – ćwiczenie sił powietrznych z udziałem z polskiej strony 4 samolotów MiG-29, 1 śmigłowca ANAKONDA oraz 48 osób personelu latającego i naziemnego;
- COMPACT GUARD'96 – ćwiczenie dowódczo-sztabowe z udziałem 12 oficerów WP;
- COOPERATIVE LANTERN'96 - ćwiczenie dowódczo-sztabowe na szczeblu brygady z udziałem 21 oficerów WP tworzących sztab batalionu;
- BALTIC COOPERATION'96 - ćwiczenie dowódczo-sztabowe na szczeblu brygada / batalion w zakresie operacji pokojowych zrealizowane na poligonie Drawsko Pomorskie;
- COOPERATIVE VENTURE'96 - ćwiczenie sił morskich z udziałem 20 okrętów z 12 państw, którego pierwsza faza organizowana była przez Marynarkę Wojenną RP;
- BALTOPS'96 – praktyczne ćwiczenie morskie obejmujące prowadzenie operacji poszukiwawczo-ratowniczych, konwojowania i wymuszania embarga.

Rok 1997 był kolejnym okresem, w którym do 45 wzrosła liczba ćwiczeń zrealizowanych w ramach i „w duchu PdP”. Do najważniejszych zaliczyć można :

a) ćwiczenia Wojsk Lądowych:

- COOPERATIVE BEST EFFORT'97;
- BRAVE EAGLE'97;
- BAŁTYCKA WSPÓŁPRACA'97;
- CARBON GAP'97;
- AMBER HOPE'97;
- CONCORDIA'97;

c) ćwiczenia Marynarki Wojennej:

- COOPERATIVE BALTIC EYE'97;
- BALTIC ENDEAVOUR'97;

c) ćwiczenia Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej:

COOPERATIVE BEAR'97;

EAGLE TALON'97.

Powyższe i inne ćwiczenia wojskowe programu PdP odbywały się w następujących obszarach tematycznych:

- utrzymanie pokoju;
- operacje humanitarne;
- poszukiwanie i ratownictwo (SAR).

Formuła pierwszej grupy ćwiczeń uległa w 1997 roku, zgodnie z decyzjami NATO, rozszerzeniu o operacje wymuszania pokoju (*peace enforcement*) oraz o elementy typowych działań bojowych z jakimi mogą spotkać się pododdziały uczestniczące w misjach pokojowych, pełniące służbę w strefach rozdzielania stron konfliktu czy strefach zdemilitaryzowanych.

Jednym z najważniejszych zamierzeń szkoleniowych przeprowadzonych w ramach programu PdP było dowódczo-sztabowe ćwiczenie pk. COOPERATIVE GUARD'97. Ćwiczenie, zrealizowane w dniach 12-23.05.97 r. na poligonie Münster w Niemczech, było zamierzeniem wielofazowym, w którym uczestniczyło 1940 przedstawicieli (głównie oficerów) z 26 państw. Stronę polską reprezentowało 49 oficerów wytypowanych do udziału w ćwiczeniu na wszystkich szczeblach dowodzenia. Należy podkreślić, że przedsięwzięcie to było kolejnym po COMPACT GUARD'96 ćwiczeniem priorytetowym, na bazie, którego NATO realizowało inne zamierzenia tego typu. Było ono również zamierzeniem sprawdzającym interoperacyjność przedstawicieli państw aspirujących do NATO, a z drugiej strony sposobem poszukiwania nowej formuły istnienia tego układu. Dla kierownictwa NATO ćwiczenie stanowiło swojego rodzaju laboratorium, jako że w założeniu i koncepcji ćwiczenia uwzględniono zarówno stare jak i nowe zagrożenia oraz sposób ich wkomponowania w proces bezpieczeństwa państw dążących do integracji z Sojuszem. Seria tego typu ćwiczeń (połączonych rodzajów sił zbrojnych) została

wykorzystana do sprawdzenia i doskonalenia koncepcji międzynarodowych połączonych sił zbrojnych NATO/PdP (CJTF).

Dla państw PdP ćwiczenie było bogatym doświadczeniem szkoleniowym. Stworzyło możliwość poznania ćwiczebnych struktur organizacyjnych i procedur sztabowych. Strona polska - reprezentowana przez oficerów Sztabu Generalnego, Dowództwa WLOP i MW RP oraz oficerów sztabu 6 BDSz (KOW) i 11 DKPanc (SOW) – skierowała do udziału w ćwiczeniu najliczniejszą delegację spośród państw PdP. Oficerowie WP byli włączeni do komórek sztabowych poszczególnych pionów funkcjonalnych na wszystkich szczeblach dowodzenia i stanowili zarówno zwarte narodowe sztaby jak i kierowali strukturami o składach międzynarodowych.

Kolejnym przedsięwzięciem zrealizowanym zgodnie z IPP'97, które przyniosło bogate doświadczenia i wnioski, było lądowo-lotniczo-morskie ćwiczenie dowódczo-sztabowe z wojskami pk. COOPERATIVE BANNERS'97. Ćwiczenie przeprowadzono w dniach 23.05-06.06.97 r. w południowej części Norwegii i Szwecji oraz na przyległych akwenach morskich i w rejonie Cieśnin Bałtyckich.

Stronę polską reprezentowała grupa oficerów ze sztabu Pomorskiego Okręgu Wojskowego, pluton podchorążych z WSO im. J. Bema oraz oficerowie sztabu WLOP i MW RP, a także ORP „Wilk” i trzy samoloty MiG-29. Cele postawione przed naszymi oficerami w zakresie osiągania interoperacyjności oraz doskonalenie umiejętności prowadzenia wspólnych operacji pokojowych poprzez lepsze poznanie, zrozumienie i stosowanie wspólnych procedur operacyjnych i taktycznych zostały osiągnięte.

Zaangażowanie jednostek WP w ćwiczeniach z wojskami realizowanymi w 1997 roku było ograniczone do pojedynczych pododdziałów. Pluton podchorążych WSO im. T. Kościuszki z Wrocławia uczestniczył w ćwiczeniu pk. COOPERATIVE NUGGET'97 przeprowadzonym przez stronę amerykańską w Fort Polk w dniach 9.06-5.07.97 r., a pododdział WSO im. S. Czarnieckiego z Poznania wziął udział w ćwiczeniu COOPERATIVE BEST EFFORT'97 przeprowadzonym na Łotwie w terminie 8-12.09.97r.

W 1998 roku Wojsko Polskie wzięło udział w 49 ćwiczeniach PdP i „w duchu PdP” organizowanych przez dowództwa NATO różnych teatrów (w tym szczególnie centralnego: AFCENT, AFNW, BALTAP), Dowództwo SZ USA w Europie, a także we współpracy z siłami państw sąsiednich. Na liczbę tę złożyło się 6 ćwiczeń połączonych rodzajów sił zbrojnych, 22 - Wojsk Lądowych, 13 - Marynarki Wojennej i 8 - Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Zakres uczestnictwa w tych ćwiczeniach był zróżnicowany (udział wyznaczonych pododdziałów, grup operacyjnych sztabów, obserwacja).

Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

a) w szkoleniu połączonych RSZ:

- COOPREATIVE JAGUAR'98 - międzynarodowe ćwiczenie połączonych rodzajów sił zbrojnych obejmujące okres studyjny, warsztaty oraz ćwiczenie z wojskami, które odbyło się w terminie 18-28.05.98 r. w Danii i Szwecji z udziałem 12-osobowego kontyngentu lądowego, 30-osobowego kontyngentu powietrznego, 4 samolotów Su-22 i 1 okrętu transportowo-minowego. Jego celem było rozwijanie interoperacyjności państw partnerskich oraz NATO w prowadzeniu międzynarodowej połączonej operacji wsparcia pokoju;
- BALTIC CHALLENGE'98 - ćwiczenie połączonych rodzajów sił zbrojnych mające na celu doskonalenie współpracy pomiędzy SZ USA a siłami zbrojnymi krajów partnerskich w prowadzeniu operacji wsparcia pokoju, które odbyło się w terminie 10-25.07.98 r. na Litwie i na wodach terytorialnych Litwy, Łotwy i Estonii z udziałem 28-osobowego kontyngentu lądowego (podchorążych WSO im. T. Kościuszki), 9-osobowego kontyngentu morskiego i 2 okrętów oraz elementów lotniczej grupy poszukiwawczo-ratowniczej;

b) w szkoleniu Wojsk Lądowych:

- COOPERATIVE LANTERN'98 - ćwiczenie dowódczo-sztabowe wojsk lądowych na szczeblu brygady z podgrywką na szczeblu batalionu, które odbyło się w

terminie 11-15.05.98 r. na Węgrzech z udziałem 23-osobowego kontyngentu lądowego;

c) w szkoleniu Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej:

- COOPERATIVE CHANCE'98 - ćwiczenie dowódczo-sztabowe z udziałem wojsk mające na celu rozwijanie interoperacyjności sił powietrznych państw partnerskich i NATO w prowadzeniu lotniczych operacji humanitarnych i wsparcia pokoju, które odbyło się w terminie 06-10.07.98 r. na Słowacji z udziałem 35-osobowego kontyngentu powietrznego i 3 samolotów MiG-29;

d) w szkoleniu Marynarki Wojennej:

- BALTOPS'98 - ćwiczenie sił morskich w zakresie prowadzenia operacji wsparcia pokoju, które odbyło się w terminie 05-15.06.98 r. w basenie Morza Bałtyckiego z udziałem 14 okrętów, 4 samolotów i 2 śmigłowców;
- COOPERATIVE BALTIC EYE'98 - ćwiczenie w zakresie poszukiwania i ratownictwa w basenie Morza Bałtyckiego ukierunkowane na doskonalenie systemu SAR w obszarach odpowiedzialności uczestniczących państw, które odbyło się w terminie 01-03.09.98 r. z udziałem 2 śmigłowców ratowniczych i 1 okrętu MW RP.

W 1999 roku zaplanowano udział Wojska Polskiego w 23 ćwiczeniach organizowanych w ramach Partnerstwa dla Pokoju i „w duchu Partnerstwa” przez główne dowództwa NATO (ACE i ACLANT) oraz dowództwa im podporządkowane, a także we współpracy z siłami zbrojnymi państw sąsiedzkich. Wśród ćwiczeń tych, ujętych w „Planie udziału resortu obrony narodowej w przedsięwzięciach integracyjnych z NATO i Partnerstwa dla Pokoju w 1999 roku”, wyróżnić można 4 ćwiczenia połączonych rodzajów sił zbrojnych, 9 – Wojsk Lądowych, 6 – Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej oraz 4 – Marynarki Wojennej. Najważniejsze z ćwiczeń PdP zrealizowanych w 1999 roku to :

a) w szkoleniu połączonych RSZ:

- COOPERATIVE GUARD'99 – międzynarodowe ćwiczenie obejmujące bogaty program przedsięwzięć planistycznych, warsztatów planowania operacyjnego i

ćwiczenie dowódczo-sztabowe, które odbyło się w m. Vyškov (Czechy) i Northwood (Wielka Brytania) z udziałem ponad 1800 oficerów, podoficerów i żołnierzy, w tym 46 oficerów Wojska Polskiego reprezentujących Sztab Generalny, dowództwa i jednostki wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Jego celem było praktyczne sprawdzenie i doskonalenie koncepcji użycia Wielonarodowych Połączonych Sił Zbrojnych (CJTF) w operacjach pokojowych prowadzonych przez NATO pod auspicjami ONZ.

») w szkoleniu Wojsk Lądowych:

- COOPERATIVE BEST EFFORT'99 – ćwiczenie z wojskami przeprowadzone w dniach 13-27.06. 99 r. w Kanadzie z udziałem 5 oficerów i plutonu piechoty reprezentujących stronę polską, mające na celu doskonalenie umiejętności w zakresie realizacji zadań w ramach operacji wsparcia pokoju;
- KOZACKI STEP'99 – polsko-brytyjsko-ukraińskie ćwiczenie „w duchu PdP” przeprowadzone w terminie 20.09-04.10.99 r. na poligonie Nowa Dęba z udziałem oficerów sztabowych ćwiczących w sztabie batalionu i kompanii piechoty Wojsk Lądowych. Podczas tego zamierzenia realizowano następujące cele szkoleniowe:
 - doskonalenie umiejętności współdziałania ćwiczących dowództw, sztabów i wojsk podczas operacji pokojowych;
 - poznawanie procedur i wymogów międzynarodowych w zakresie przygotowania narodowych pododdziałów do udziału w misjach pokojowych;
 - szkolenie sztabu wielonarodowego batalionu oraz dowódców kompanii w zakresie planowania i kierowania działaniami podczas realizacji zadań podczas misji pokojowych.

BALTIC COOPERATION'99 – dowódczo-sztabowe ćwiczenie z udziałem oficerów reprezentujących siły zbrojne Danii, Estonii, Litwy, Łotwy, Niemiec i Polski przeprowadzone w dniach 17-24.08.99 r. w Szczecinie;

BALTIC TRIANGLE'99 – ćwiczenie z wojskami zrealizowane w terminie 05-12.09.99 r. w Niemczech z udziałem oficerów sztabowych i kompanii piechoty 12 Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej oraz pododdziałów niemieckich, duńskich, estońskich, litewskich i łotewskich.

c) w szkoleniu Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej:

- COOPERATIVE BEAR'99 – wielonarodowe ćwiczenie z wojskami w zakresie dostarczania pomocy humanitarnej drogą powietrzną przeprowadzone w terminie 24.09-01.10.99 r. na terytorium RP z udziałem oficerów, żołnierzy i 2 samolotów transportowych WLOP, oficerów i żołnierzy 6 BDSz, a także wydzielonych sił i sprzętu 10 Wojskowego Szpitala Klinicznego w Bydgoszczy.

d) w szkoleniu Marynarki Wojennej:

- BALTOPS'99 - ćwiczenie sił morskich w zakresie prowadzenia operacji wsparcia pokoju przeprowadzone w terminie 03-13.06.99 r. w basenie Morza Bałtyckiego z udziałem 15 okrętów, 4 samolotów i 2 śmigłowców MW RP;
- PASSEX'99 - ćwiczenie sił morskich przeprowadzone w dn. 02-03.08.99 r. na południowych akwenach Morza Bałtyckiego z udziałem 6 okrętów, 2 samolotów bojowych i 2 śmigłowców MW RP.

Na rok 2000 zaplanowano uczestnictwo Wojska Polskiego w 27 ćwiczeniach PdP i „w duchu PdP”, w tym w 3 ćwiczeniach połączonych RSZ, 7 – Wojsk Lądowych, 7 – WLOP i 11 – Marynarki Wojennej. Najważniejszym z nich będzie ćwiczenie z wojskami pk. COOPERATIVE BANNERS 2000, w którym Siły Zbrojne RP będą reprezentowane przez kontyngent składający się z oficerów sztabowych WLąd., oficerów, żołnierzy i 4 samolotów bojowych WLOP oraz oficerów, marynarzy i okrętu podwodnego MW RP.

Podsumowując ponad pięcioletnie zaangażowanie Sił Zbrojnych RP w realizację przedsięwzięć związanych ze szkoleniem dowództw, sztabów i wojsk w ramach programu PdP, należy stwierdzić, że w pierwszym okresie w ćwiczeniach w zakresie prowadzenia operacji pokojowych, poszukiwawczo-ratowniczych i humanitarnych uczestniczyły tylko wydzielone jednostki szczebla batalionowego. Ponadto od 1996 r. w ćwiczeniach

realizowanych w ramach programu PdP i w „duchu” PdP” brali udział w szerokim zakresie oficerowie dowództw i sztabów brygad oraz dywizji przewidzianych do uczestnictwa we wspólnych operacjach.

Priorytetowo traktowano przedsięwzięcia, które wspomagały proces osiągania celów interoperacyjności przez jednostki organizacyjne Sił Zbrojnych RP zgłoszonych do współpracy z NATO.

Z tego względu najwięcej zamierzeń zrealizowano w obszarach związanych ze:

- szkoleniem indywidualnym;
- szkoleniem jednostek i sztabów;
- zmianami metodyki szkolenia.

Szkolenie mieszczące się w powyższych obszarach prowadzone było w ramach systemu, rekomendowanego przez NATO do wykorzystania w realizacji Programu Współpracy Partnerskiej. Proces szkolenia, realizowany zgodnie z tym systemem, podzielono na 3 etapy :

- etap I - szkolenie językowe w zakresie ogólnym oraz w zakresie terminologii wojskowej NATO;
- etap II - szkolenie specjalistyczne mające na celu zapoznanie z problematyką operacji pokojowych, obejmujące kursy dla oficerów sztabowych, staże i praktyki;
- etap III - udział w ćwiczeniach na stanowiskach oficerów operacyjnych.

Po zakończeniu trzeciego etapu uzyskiwano gotowość do uczestnictwa w operacjach pokojowych wg standardów NATO. Oficerowie przygotowani w ten sposób byli i są rekomendowani przez WP do wykorzystania w charakterze oficerów łącznikowych i operacyjnych w dowództwach, sztabach i komórkach koordynacyjnych NATO oraz dowództwie połączonych sił wielonarodowych (CJTF).

Jednym z najważniejszych celów szkolenia indywidualnego związanego z programem PdP było osiągnięcie właściwej znajomości języka angielskiego przez kadre sił zadeklarowanych do wspólnych działań oraz zaangażowaną w realizację zagadnień związanych z problematyką NATO i PdP. Osiąganie tego celu realizowane było poprzez

specjalne kursy języka angielskiego oparte na wojskowej terminologii i procedurach NATO. Kursy te odbywały się w Studium Nauczania Języków Obcych w Łodzi, ośrodkach doskonalenia znajomości języków obcych OW i RSZ oraz za granicą (USA, Kanada, Holandia, Wielka Brytania i Węgry). Wynikiem realizacji kursów organizowanych w ramach PdP jest osiągnięcie przez ok. 2 tysiące oficerów, chorążych i podoficerów znajomości języka angielskiego w stopniu określonym w odpowiednim dokumencie standaryzacyjnym NATO (STANAG 6001).

Szkolenie jednostek i sztabów, jako wyższa forma osiągania celów interoperacyjności, stanowiło kontynuację szkolenia indywidualnego. Było ono bezpośrednio związane z planami przygotowania sił wydzielanych do ćwiczeń i operacji pokojowych realizowanych we współdziałaniu z siłami państw Sojuszu.

Do udziału w ćwiczeniach, jak również innych zamierzeniach prowadzonych wg programu PdP, przedstawiciele WP byli kwalifikowani zgodnie z następującymi kryteriami:

- posiadanie dobrej znajomości języka angielskiego, w tym słownictwa i terminologii wojskowej w oparciu o natowski „Glosariusz terminów i definicji” (*NATO Glossary of Terms and Definitions, AAP - 6 (T)*);
- umiejętność wykorzystywania w pracy sztabowej techniki mikrokomputerowej zgodnie z natowskimi procedurami wymiany informacji;
- doświadczenie nabyte w misjach pokojowych i / lub ćwiczeniach PdP;
- pełnienie służby wojskowej w sztabach koordynujących problematykę ćwiczeń PdP oraz w jednostkach wytypowanych do współpracy z NATO w Indywidualnych Programach Partnerstwa.

W procesie przygotowywania naszych sił do współdziałania z siłami państw Sojuszu bardzo ważnym elementem była odpowiednia modyfikacja naszego systemu szkolenia wojskowego.

Przedsięwzięcia dostosowawcze w dziedzinie szkolenia wojsk, polegające m.in. na wdrażaniu standardów i procedur NATO, były w znacznym stopniu wspomagane przez różnorodne zamierzenia szkoleniowe realizowane dzięki Partnerstwu dla Pokoju.

6.3. Udział jednostek WLiOP w programie „Partnerstwo dla Pokoju”

Integralnym elementem procesu rozszerzania NATO w Europie jest program „Partnerstwo dla Pokoju” zainicjowany przez amerykańców jesienią 1993r. W dokumencie ramowym, podpisanym na spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Brukseli 11 stycznia 1994r., zapisane zostały następujące cele:

- działania na rzecz przejrzystości w narodowym planowaniu obronnym i pracach nad budżetami wojskowymi;
- zapewnienie demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi;
- utrzymanie zdolności i gotowości do wnoszenia wkładu w operacje prowadzone pod auspicjami ONZ i/lub KBWE;
- rozwój współpracy wojskowej z NATO w zakresie wspólnego planowanie, szkolenia i ćwiczeń w celu wzmocnienia ich zdolności do podejmowania misji pokojowych, operacji poszukiwawczo-ratowniczych, humanitarnych, a także innych;
- rozwój – w perspektywie długookresowej – sił lepiej przygotowanych do prowadzenia działań wspólnie z siłami członków Sojuszu Północnoatlantyckiego.

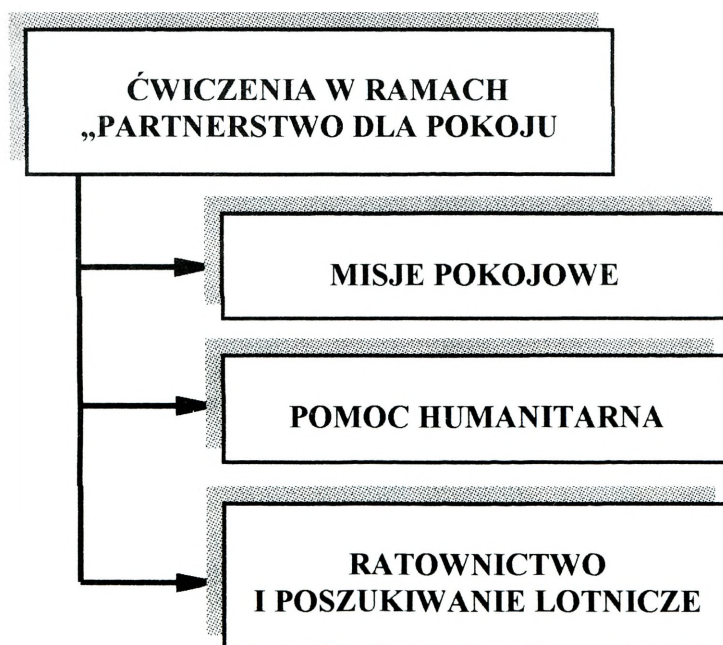
Polska przystąpiła do programu i od samego początku aktywnie włączyła się w jego realizację (m.in. podpisany został tzw. Indywidualny Program Partnerstwa). Było to

priorytetowe zadanie naszego kraju dla funkcjonowania w zbiorowym układzie bezpieczeństwa – opartym na Sojuszu Północnoatlantyckim.

Program „PdP” miał pomóc krajom byłego Układu Warszawskiego w uzyskaniu zdolności do rzeczywistego współdziałania z siłami NATO. Był i jest on otwarty dla wszystkich chętnych, a w jego ramach każde z państw może rozwijać indywidualne praktyczne współdziałanie z Sojuszem, na miarę własnych możliwości i potrzeb.

Celem programu „PdP” jest kształtowanie nowych stosunków bezpieczeństwa między Sojuszem Północnoatlantyckim, a państwami partnerskimi, które zostały zaproszone przez państwa NATO do uczestnictwa w pracach organów politycznych i wojskowych Paktu.

Program ten jest przewidziany do realizacji współpracy polityczno-militarnej w Europie w odniesieniu do operacji pokojowych, humanitarnych i poszukiwawczo-ratowniczych realizowanych przy współudziale państw NATO oraz krajów Europy Środkowo-wschodniej, pretendujących do członkostwa w Sojuszu.

Rys. 13. Ćwiczenia realizowane w ramach „PdP”

Udział Sił Zbrojnych RP w programie „PdP” miał olbrzymi wpływ na przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP.

Znaczącą rolę w realizacji tego szkolenia w ramach „Partnerstwa dla Pokoju” odgrywa lotnictwo ze składu Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Jego udział w ćwiczeniach „Compact Guard – 96”, Orli Szpon – 97”, Cooperative Chance – 98”, oraz wielu innych wspólnych ćwiczeniach, z jednej strony potwierdził znaczną zdolność polskich pododdziałów lotniczych do współdziałania z lotnictwem NATO, ale również przedstawił obszary, w których niemożliwe jest osiągnięcie pełnej kompatybilności i interoperacyjności.

„Compact Guard-96”

„W Euskirchen pod Bonn odbyły się, pierwsze w historii Paktu Północnoatlantyckiego, wspólne ćwiczenia oficerów jedenastu państw NATO i oficerów z dziesięciu krajów członkowskich Partnerstwa dla Pokoju. (...) Polak dowodził ćwiczeniami NATO ...”. Taką informację podała prasa polska w czasie trwania dyplomatycznych sporów na temat rozszerzenia NATO, a zwłaszcza przystąpienia Polski do jego europejskich struktur. Podkreślenie udziału dwunastu polskich oficerów w tych ćwiczeniach oraz osadzenie pięciu z nich na etatowych funkcjach sztabowych, świadczy niewątpliwie o uznaniu – przez dowództwo NATO – wysokich kwalifikacji Polaków, a także przyszłej znaczącej roli Polski w Partnerstwie dla Pokoju.

Ćwiczenie *Compact Guard-96* było, do tej chwili, najważniejszym ćwiczeniem dowódczo-sztabowym NATO i państw Partnerstwa dla Pokoju. Było też pierwszym testem i sprawdzianem możliwości prowadzenia wspólnych operacji pokojowych.

W ćwiczeniu *Compact guard-96* uczestniczyło 12 polskich oficerów, oddelegowanych z Ministerstwa Obrony Narodowej, Straży Granicznej, Dowództwa Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej oraz Dowództwa Marynarki Wojennej.

Oficerowie polscy zajmowali ważne stanowiska funkcyjne w sztabie, między innymi zastępców: dowódcy ds. wsparcia, szefa logistyki, szefa łączności i informatyki, szefa pionu budżetowo-finansowego i szefa komórki do spraw operacji specjalnych.

Scenariusz ćwiczeń opracowany był na podstawie sytuacji polityczno-militarnej, zbliżonej do istniejącej w tym czasie na Bałkanach.

Ćwiczenia trwały od 21 do 28 marca 1996r., w czasie rzeczywistym, bez przeskoków i przerw operacyjnych.

Czterysta akcji incydentalnych (wprowadzanych przez zespoły kontrolno-podgrywające) sprawiło, iż ćwiczenie było bardzo realistyczne i bardzo dynamiczne, a szybkość podejmowanych decyzji udowodniła dużą sprawność uczestniczących w ćwiczeniu wojsk.

Bardzo mocno podkreślono i oceniono stały kontakt dowództwa z wszelkiego rodzaju mediami, które miały uzyskiwać poparcie opinii światowej dla prowadzonej pokojowej operacji wojskowej. W zasadzie ćwiczenie przeprowadzono „z marszu”, bowiem jednodniowego ćwiczenia wprowadzającego w tak rozległej i trudnej operacji, nie można nazwać przygotowaniem.

Dokumenty operacyjno-planistyczne, które były przygotowywane to;

- Rozkaz Operacyjny (Exercise Operation Order),
- Regulamin Operacyjny Sztabu (Peace Keeping Force HQ Operations Manual),
- Połączony Plan Operacyjny (Joint Operation Plan),
- Dyrektywa i wytyczne dowódcy oraz wzory meldunków i zasady wykonywania i dystrybucji.

Do najważniejszych dokumentów należały:

- mapa sytuacyjne, znajdująca się w centrum planowania operacyjnego;
- mapa informacyjna w sali odpraw szefa sztabu i dowódcy;

- rozkazy specjalne (Fragmentary Orders), dobowe meldunki sytuacyjne z przebiegu operacji, dobowe meldunki sytuacyjne o stanie sił własnych oraz meldunki doraźne.

Strukturalnie, ćwiczenie Compact Guard-96 składało się z 4 podstawowych elementów:

- kierownictwo ćwiczenia;
- grupa podgrywająca wyższe szczeble dowodzenia i kierowania;
- ćwiczący Sztab Wielonarodowych Połączonych Sił Pokojowych;
- grupa podgrywająca niższe szczeble dowodzenia (grająca rolę podległych sztabowi komponentów – sił lądowych, powietrznych, morskich, specjalnych i międzynarodowych połączonych sił logistycznych).

Ćwiczenie Compact Guard-96 było dla samego Paktu Północnoatlantyckiego sprawdzianem możliwości prowadzenia wspólnych operacji pokojowych z państwami Partnerstwa dla Pokoju. W efekcie, wykazano nie tylko możliwość takiej współpracy, ale także jej wysoką skuteczność. Dla polskich oficerów ćwiczenie Compact guard-96 było doskonałą okazją do zapoznania się z obowiązującymi w NATO procedurami sztabowymi, zasadami i sposobami planowania operacji pokojowych, systemami dowodzenia, kierowania i łączności, organizacją poszczególnych komórek sztabowych, procesem wypracowania decyzji, zapoznania się z nomenklaturą i słownictwem wojskowym. Było też okazją do nawiązania kontaktów osobistych, tak ważnych w procesie integracyjnym.

Eagle's Talon – 97

Ćwiczenie EAGLE'S TALON – 97 było największym i najbardziej złożonym ćwiczeniem powietrznym, jakie dotychczas przeprowadzono w ramach programu PdP. Zaplanowane i zrealizowane, w toku ćwiczenia, operacje były wyzwaniem dla obu ćwiczących stron. Dla nas były także początkiem drogi do pełnej integracji naszego

lotnictwa ze strukturami NATO. Pozwoliły określić miejsce, w którym się aktualnie znajdujemy, a także wytyczyć kierunki dalszej, racjonalnej działalności w osiągnięciu tego, wcale niełatwego, celu.

W toku przygotowania ćwiczenia, planiści mogli zapoznać się z procedurami planowania, obowiązującymi w NATO. Piloci, nawigatorzy i służby logistyczne mieli możliwość wspólnej pracy na równorzędnych stanowiskach, zyskując niezbędne doświadczenie i wiedzę. Ze względu na przeprowadzenie wszystkich przedsięwzięć w kraju, ich koszt był mniejszy, zatem więcej polskich oficerów mogło w nim uczestniczyć.

Zdobyte doświadczenia wskazują wyraźne kierunki dalszego dostosowywania naszego personelu oraz infrastruktury do NATO.

Ćwiczenie EAGLE'S TALON – 97 osiągnęło zakładane cele szkoleniowe i zakończyło się sukcesem. Jego wyjątkowość polegała na dynamicznym, wymagających intensywnych działań, planie operacyjnym. Pod tym względem ćwiczenie było najbardziej interesującym, jakie do tej pory przeprowadzono w ramach programu PdP. Przygotowanie i przeprowadzenie tak złożonego przedsięwzięcia było znakomitym przykładem profesjonalizmu wszystkich jego uczestników. Wiele wysiłku wymagało zbliżenie struktur WLOP i USAF, tak niegdyś odległych, w celu wspólnego i efektywnego działania.

„Cooperative Chance ‘98”

W dniach od 3 do 11 lipca 1998r. Odbyło się w Słowacji, w ramach „Partnerstwa dla Pokoju”, ćwiczenie lotnicze pod kryptonimem „Cooperative Chance ‘98”. Do udziału w ćwiczeniu wydzielone zostały siły i środki z 1plm:

- 29 osób personelu kierowniczego, latającego i zabezpieczającego;
- 2 samoloty MiG-29.

Instytucją bezpośrednio odpowiedzialną za organizację ćwiczenia, z ramienia NATO, było Dowództwo Rejonu Środkowej Europy AIRCENT.

Ćwiczenie składało się z dwóch odrębnych podćwiczeń: CPX (Command Post Exercise) – ćwiczenia dowódczo-sztabowego bez udziału wojsk oraz LIVEX (Live Exercise) – ćwiczenia z udziałem wojsk (odrębny scenariusz).

Obydwa ćwiczenia przeprowadzone były w ramach pokojowej operacji (PSO – Peace Support Operation), połączonej z pomocą humanitarną – na wypadek klęsk i katastrof ekologicznych (Humanitarian Aid / Disaster Relief Operation – HADRO). Koncepcja ćwiczenia przewidywała realizację scenariusza, typowego dla operacji pokojowych: rozwój konfliktu etnicznego w hipotetycznym państwie GEM, które rozpadło się na pięć niepodległych państw. Organizacje międzynarodowe doprowadzają do przerwania walk i kierują, do spornego rejonu, siły pokojowe, mające za zadanie rozdzielenie zwaśnionych stron i nadzorowanie przestrzegania warunków układu pokojowego.

Główne cele ćwiczenia „Cooperative Chance ‘98”:

- rozwijanie interoperacyjności sił zbrojnych NATO i państw uczestniczących w programie PdP;
- poprawienie zdolności do prowadzenia międzynarodowych operacji pokojowych, poprzez lepsze poznanie, zrozumienie i stosowanie wspólnych procedur na szczeblu taktycznym.

W ćwiczeniu uczestniczyły siły:

- NATO – Kanady, Danii, Włoch, Holandii, Francji, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych;
- PdP – Austrii, Czech, Węgier, Mołdawii, Rumunii, Szwecji, Bułgarii, Finlandii, Macedonii, Polski, Słowacji i Ukrainy.

Podczas ćwiczenia dowódczo-sztabowego CPX oficerowie wyznaczeni z PdP i NATO wykonywali wspólne zadania. Odrębny scenariusz ćwiczenia umożliwiał korygowanie oraz wprowadzenie dowolnych koncepcji rozwoju sytuacji, na podstawie dyrektywy operacyjnej (AOD – Air Operation Directive). Wszystkie misje były pod kontrolą powietrznego systemu wczesnego wykrywania i dowodzenia AWACS. Samoloty myśliwskie były również naprowadzane z naziemnego punktu dowodzenia GCI. Przygotowanie do lotów oraz organizacja działań odbywały się wg zasad obowiązujących w siłach powietrznych państw NATO.

Udział naszej ekipy w ćwiczeniu „Cooperative Chance ‘98” był ważnym przedsięwzięciem na drodze do członkostwa w NATO. Ćwiczenie umożliwiło weryfikację tego, co robimy w kraju. Udowodniona została przydatność posiadanego przez nas typu samolotu i potwierdziła się konieczność doposażenia go w urządzenia zapewniające bezpieczeństwo i komfort wykonywania wszystkich misji. Zdobyte doświadczenia wskazują na niezbędne zmiany w programie szkolenia lotniczego, w taktyce działania, ponadto wprowadzenie lotów w ugrupowaniach defensywnych – zmiany filozofii myślenia pilotów. Zasadne jest również wprowadzenie, w naszych warunkach, procedur i zasad ruchu lotniczego stosowanych w NATO, w języku angielskim. Konieczne jest polepszenie warunków pracy służby inżynierjno-lotniczej, przygotowującej samoloty do lotów. Możliwość wykorzystania samochodów osobowych, podczas ćwiczenia, znacznie usprawnia pracę służb lotniskowych. Należy wprowadzić system stałych służb lotów – profesjonalnych, ponoszących odpowiedzialność za podejmowane decyzje oraz zlikwidować etat kierownika lotów każdorazowo wydzielanego ze składu personelu latającego. Wskazane jest typowanie do tego rodzaju ćwiczeń, pilotów biegle mówiących po angielsku (z praktyką w państwach anglojęzycznych).

Głównymi celami ćwiczeń organizowanych w ramach „Partnerstwa dla Pokoju” były:

zapoznanie i przeszkolenie przedstawicieli państw partnerskich w zakresie stosowanych w siłach powietrznych NATO procedur sztabowych;

ocena stopnia osiągania wybranych elementów interoperacyjności przez siły powietrzne państw partnerskich oraz stopień ich integracji z lotnictwem NATO;

przygotowanie teoretyczne oficerów z państw biorących udział w ćwiczeniach w zakresie pracy (na stanowiskach) w połączonych międzynarodowych sztabach Sił Powietrznych NATO;

ocena i dopuszczenie oficerów do ćwiczeń tylko tych, którzy dobrze znają język angielski i procedury NATO-wskie.

Tematyka ćwiczeń w ramach „PdP” odnosiła się przede wszystkim do misji pokojowych, pomocy humanitarnej czy ratownictwa lotniczego. W tym aspekcie było też dobierane tło taktyczno-operacyjne danego ćwiczenia. Uczestnicy ćwiczeń mieli okazję poznać dokładnie strukturę Sztabu Wielonarodowych Połączonych Sił Powietrznych, obowiązki poszczególnych komórek sztabowych, regulaminy pracy sztabu i służb, wzory dokumentów bojowych oraz system łączności i obiegu informacji.

Dokumentem normatywnym, określającym podstawowe zasady i procedury, zgodnie, z którymi jednostki sił powietrznych wykonują wspólne zadania – w ramach ćwiczeń, szkoleń i treningów lub podczas działań bojowych – jest „Taktyczna Doktryna Powietrzna NATO” (ATP-33(B)).

Zawiera ona generalne ustalenia dotyczące zasad użycia sił powietrznych, definicje i precyzuje podstawowe sposoby działań lotnictwa, określa ich cele, a także ogólne zasady zabezpieczenia. Również w lotnictwie WLOP, przy zachowaniu określonej narodowej specyfiki szkolenia operacyjno-taktycznego konieczne będzie zastosowanie standardów, które są wspólne dla wszystkich państw tworzących koalicję. Ich dogłębne poznanie, a w niedalekiej przyszłości wdrożenie, będzie miernikiem osiągnięcia przez WLOP interoperacyjności z Siłami Powietrznymi NATO.

Doświadczenia z dotychczas przeprowadzonych ćwiczeń w ramach „PdP” dowodzą, że proces integracji lotnictwa WLOP z Siłami Powietrznymi państw NATO

będzie opierał się m.in. na rozszerzeniu udziału sił i środków WLOP we wspólnych zamierzeniach szkoleniowych, ale także w systematycznym dostosowywaniu do NATO-wskich standardów. Konieczne są zmiany w WLOP w zakresie osiągnięcia interoperacyjności z Siłami Powietrznymi NATO, które powinny objąć oprócz innych, zmiany w szkoleniu operacyjno-taktycznym.

W zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego celowym jest, aby zmiany objęły:

- regulaminy i instrukcje w zakresie dostosowania do wymogów teoretycznego przygotowania oficerów WLOP zgodnie z zasadami obowiązującymi w NATO;
- uwzględnienie w metodyce szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP standardów obowiązujących w siłach powietrznych NATO;
- dostosowanie szkolenia programowego pododdziałów lotniczych, sztabów i wojsk do realizacji zadań w układzie koalicyjnym.

Proces dostosowywania, jak wskazują przykłady Portugalii czy Hiszpanii może być dość długi, osiągnięcie przez te kraje pełnej interoperacyjności w dalszym ciągu wydaje się mocno wątpliwe.

ZAKOŃCZENIE

Koniec XX wieku przyniósł daleko idące zmiany na polityczno-militarnej mapie świata. Polska stała się członkiem NATO i stowarzyszyła się z Unią Zachodnioeuropejską. Powoduje to, że nasz kraj i siły zbrojne będą musiały spełnić szereg wymagań wynikających z uczestnictwa w wymienionych organizacjach. Dotyczy to w równym stopniu potrzeby reorganizacji gospodarki jak i sił zbrojnych w celu dostosowania do standardów zachodnioeuropejskich. Siły zbrojne muszą spełniać nie tylko kryterium interoperacyjności, ale również być przygotowane do wykorzystania zgodnie z ogólnymi zasadami obowiązującymi wszystkie państwa członkowskie Paktu Północnoatlantyckiego. Zatem, pierwszym krokiem jest poznanie teoretycznych zasad użycia sił zbrojnych NATO, a w szczególności zasad użycia sił powietrznych, następnym – taka reorganizacja procesu szkolenia, aby sprostać wymaganiom – standardom wyszkolenia bojowego i operacyjno-taktycznego Sojuszu.

Siły powietrzne jako pierwsze muszą przeciwstawić się agresji potencjalnego przeciwnika, nie mogą pozwolić mu na uzyskanie przewagi w powietrzu, a tym samym stworzyć dogodne warunki do prowadzenia walki wojskom własnym i wykonywać uderzenia na infrastrukturę przeciwnika. Aby zrealizować powyższe zadania siły zbrojne muszą dysponować nowoczesnym uzbrojeniem i dobrze wyszkolonym potencjałem ludzkim. Wprowadzanie samolotów najnowszej generacji z bogatym wyposażeniem elektronicznym oraz nowoczesnym i wysoce skutecznym uzbrojeniem pociąga za sobą potrzebę przygotowania żołnierzy, którzy w niekorzystnej dla siebie sytuacji taktycznej, w strachu, bólu i wyczerpaniu potrafią połączyć swoje doświadczenie z możliwościami środków bojowych do odniesienia zwycięstwa.

Ćwiczenia w każdej armii świata stanowią podstawową formę szkolenia wojsk. Ich istotą jest zawsze zespół czynności wykonywanych i powtarzanych przez żołnierzy, pododdziały, oddziały i związki taktyczne oraz sztaby wszystkich szczebli

organizacyjnych sił zbrojnych dla zdobycia wprawy w określonym działaniu. Celem natomiast jest praktyczne przygotowanie wojsk do możliwych sposobów ich użycia w przewidywanej wojnie. Z tych też względów zakres i formy ich prowadzenia są bardzo zróżnicowane. Obowiązujące założenia strategii i doktryny wojennej, są podstawą dla stworzenia stosownego tła do prowadzenia ćwiczeń. Na każdym szczeblu rozgrywane są sytuacje, które zdaniem organizatorów ćwiczenia powinny doprowadzać, w rzeczywistych działaniach wojennych, do uzyskania zwycięstwa nad konkretnie zorganizowanym i uzbrojonym przeciwnikiem.

Obecne zmiany w obszarze zarządzania państwem i siłami zbrojnymi mają wymiar cywilizacyjny i wymagają nowego spojrzenia na przygotowanie i prowadzenie przedsięwzięć szkoleniowych sił zbrojnych - w tym szczególnie ćwiczeń w siłach powietrznych.

BIBLIOGRAFIA

- 1) Dulęba A., Konopka L., Osiąganie celów interoperacyjności w Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej, Przegl. WLOP 8/98
- 2) Ciszewski M., Eagle's Talon'97, Przegl. WLOP 1/98
- 3) Grzebiński R., Cooperative Chance 98, Przegl. WLOP 1/99
- 4) Pietrzak T., Ćwiczenia taktyczne w siłach powietrznych wybranych państw NATO, praca dyplomowa, AON, Warszawa 1997
- 5) Rak M., Szkolenie operacyjno-taktyczne lotnictwa sił powietrznych Rzeczypospolitej Polskiej w aspekcie osiągnięcia interoperacyjności z siłami powietrznymi NATO, praca dyplomowa, AON, Warszawa 1999
- 6) Walentynowicz M., Compact Guard - 96, Przegl. WLOP 9/96
- 7) Załęski K., Szkolenie operacyjno-taktyczne dziś a jutro, Przegl. WLOP 8/98
- 8) Analiza wniosków i doświadczeń z ćwiczeń prowadzonych w latach 1997-1999 w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju”, Sztab Gen. WP, Warszawa 1999
- 9) Ćwiczenia szczebla operacyjno-taktycznego w systemie szkolenia Sił Zbrojnych wybranych państw NATO, Sztab Gen. WP, Warszawa 1996
- 10) Metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego WLOP, DWLOP, Poznań 1997

WYKAZ SKRÓTÓW I AKRONIMÓW

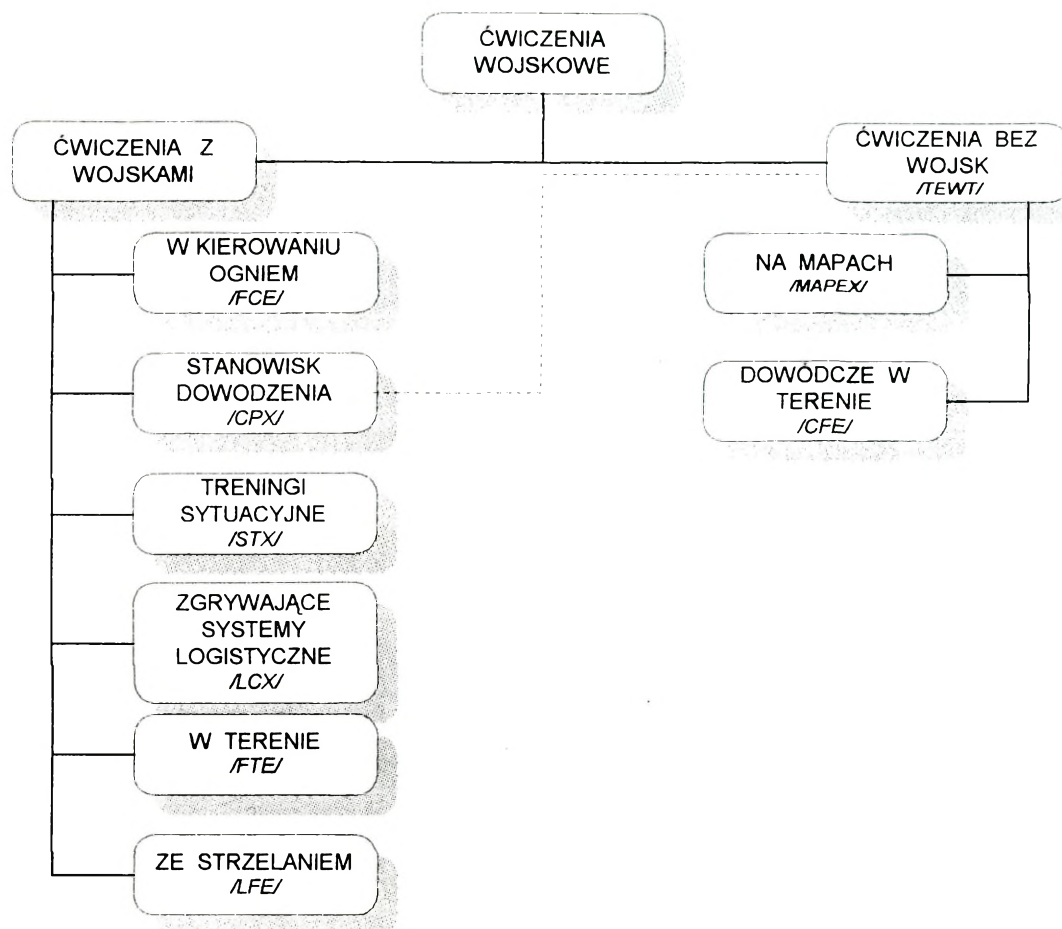
- - **AI (Air Interdiction)**- izolacja lotnicza rozumiana jako lotnicza izolacja rejonów działań bojowych;
- - **AR (Air Reconnaissance)**-rozpoznanie powietrzne;
- - **Arbeitsplan des Leitenden für die Anlage einer Truppenübung** - plan pracy kierownika do przygotowania oraz przeprowadzenia ćwiczeń taktycznych;
- - **Ausgangssituation** - sytuacja wyjściową do ćwiczenia;
- - **BAI (Battlefield Air Interdiction)**-izolacja pola walki;
- - **Befehl für den Leitungs - und Schiedsrichterdienst** - rozkaz dla służby kierowniczej i rozjemczej;
- - **Befehl für die Übung** - rozkaz do ćwiczeń;
- - **BR (Battlefield Reconnaissance)**-rozpoznanie powietrzne;
- - **CA (Counter Air)**-walka o przewagę w powietrzu;
- - **CALFEX (COMBINED ARMS LIVE FIRE EXERCISE)**-ćwiczenie z ostrym strzelaniem broni połączonych,;
- - **CAS (Close Air Support)**-bezpośrednie wsparcie lotnicze;
- - **CFX (COMMAND FIELD EXERCISE)**-ćwiczenia dowódcze w terenie;
- - **CPX (COMMAND POST EXERCISE)**-ćwiczenia stanowisk dowodzenia;
- - **CTX (COMBINED TRAINING EXERCISE)**-ćwiczenia międzysojusznicze;
- - **DCA (Defensive Counter Air)**-defensywną (obronną) walkę ze środkami napadu powietrznego w powietrzu;
- - **DEPEX (DEPLOYMENT EXERCISE)**-ćwiczenia w przegrupowaniu;
- - **DISTAFF INSTR (Directing Staff Instructions)**-rozkaz operacyjny dotyczący organizacji ćwiczenia;
- - **EW (Electronic Warfare)**-walkę radioelektroniczną;
- - **EXOPORD (Exercise Operation Order)**-dyrektywa operacyjna do opracowania prowadzenia ćwiczenia;

- - **EXSPEC** (Exercise Specification)-dyrektywa planowania ćwiczenia;
- - **FCX** (FIRE COORDINATION EXERCISE)-ćwiczenia w kierowaniu ogniu
- - **FLAG** - program szkolenia SP USA /NATO/;
- - **FLOT** (Forward Line of Own Troops)-przednia linia wojsk własnych;
- - **FSCL** (Fire Support Coordination Line)-linia koordynacji wsparcia ogniw
- - **FTX** (FIELD TRAINING EXERCISE)-ćwiczenia w terenie;
- - **FÜHRUNGSÜBUNGEN** -ćwiczenia dowódcze:
 - PLANÜBUNGEN - na mapach;
 - GELÄNDEBESPRECHUNGEN - praca terenie /rekonesans/;
 - ÜBUNGSREISEN - podróże szkoleniowe;
- - **GAP** (Gesamtausbildungsplan)-programach szkolenia sił zbrojnych Niemiec
- - **Gedachter Verlauf** - plan przebieg ćwiczenia;
- - **LCX** (LOGISTICAL COORDINATION EXERCISE)-ćwiczenia zgrywajstemy logistyczne;
- - **LFX** (LIVE FIRE EXERCISE)-ćwiczenia ze strzelaniem;
- - **MAPEX** (MAP EXERCISE)-ćwiczenia na mapach;
- - **MDS** (Measurement and Debriefing System)-system pomiarowo-kontrolny
- - **METL** (Mission Essential Task List)-wykaz głównych zadań jednostki;
- - **METT-T** (Mission, Enemy, Terrain, Troops-Time)-zadanie teren, przeciwwojska własne, czas wykonania;
- - **OAS** (Offensive Air Support)-ofensywne wsparcie lotnicze, rozumiane jakarcie lotnicze sił lądowych;
- - **OCA** (Offensive Counter Air)-ofensywną (zaczepną) walkę z siłami powieni przeciwnika;
- - **RIPL** (Reconnaissance and Interdiction Planning Line)-linia koordynacji roania i izolowania;
- - **SEAD** (Suppresion of Enemy Air Defences)- obezwładnianie środków przeciwlotniczych przeciwnika;

- **STX** (SITUATIONAL TRAINING EXERCISE)-trening sytuacyjny;
- **TASMO** (Tactical Air Support for Maritime Operations)- taktyczne wsparcie lotnicze
- **TEWT** (TACTICAL EXERCISE WITHOUT TROOPS)-ćwiczenia taktyczne bez wojsk;
- **TRUPPENÜBUNGEN** - ćwiczenia z wojskami;
 - **GEECHTSÜBUNGEN** - taktyczne;
 - **LOGISTICHE und SANITATSÜBUNGEN** - logistyki i służby sanitarnej;
 - **LEHRÜBUNGEN** - szkoleniowe;
 - **VERSCHSÜBUNGEN** - badawcze;
 - **ALARMÜBUNGEN** - alarmowe;
 - **MOBILMACHUNGSÜBUNGEN** - mobilizacyjne;
 - **RAHMENÜBUNGEN** - szkieletowe;
- **Vorbefehl für Übungen** - rozkaz wstępny do organizacji ćwiczeń;
- **Vorbefehle des Leitenden** - rozkaz wstępny kierownictwa do ćwiczenia;

Załącznik 1

RODZAJE ĆWICZEŃ WYSTĘPUJĄCE W PROCESIE SZKOLENIA SZ USA

Ćwiczenie na mapach / Mapex /

Ćwiczenia te pozwalają doskonalić umiejętności kadry dowódczej i sztabowej w zakresie nanoszenia i odzwierciedlania na mapach sytuacji taktycznych. Wymagają niewielkiej ilości personelu pomocniczego, mogą być prowadzone w pomieszczeniach i w terenie. Jeżeli prowadzone są w pomieszczeniach są o wiele tańsze, gdyż nie wymagają nakładu środków finansowych i materiałowych. Są doskonałą formą uzyskania jedności pododdziału. Mogą być w nich wykorzystywane środki łączności. Ćwiczenia te pomagają dowódcy szkolić swój sztab i podległych dowódców w planowaniu, koordynowaniu i realizacji zadań taktycznych na mapach, tablicach, makietach i stołach plastycznych. Są

one doskonałym narzędziem do szkolenia przed udziałem w innych bardziej kosztownych rodzajach ćwiczeń. Umożliwiają realizację następujących zagadnień:

- zgrywanie zespołów roboczych;
- wymianę i obieg informacji;
- dokonywanie kalkulacji czasowo-przestrzennych;
- wykonywanie ocen wartościujących;
- przygotowywanie danych i podejmowanie decyzji;
- przygotowywanie planów użycia wojsk;
- stawianie zadań;
- kontrolę wykonywania postawionych zadań.

Ćwiczenie taktyczne bez wojsk /TEWT/

Ćwiczenia tego typu są prowadzone w realnym terenie. Uczestniczą w nim dowódcy pododdziałów i sztaby. Umożliwia ono na szkolenie sztabu i podległych dowódców w zakresie doskonalenia umiejętności pracy w zespole, podczas prowadzenia różnego rodzaju działań bojowych. Ćwiczenie to umożliwia ponadto przerabianie zagadnień związanych z analizą zadania, oceną sytuacji, planowania działań i pokazanie jak mogłyby przebiegać działania w określonym rejonie. Zazwyczaj ćwiczenia tego typu są prowadzone przez dowódców, w których uczestniczą podległe im bezpośrednio sztaby rodzajów wojsk. Dlatego też zaangażowane są jedynie sztaby ćwiczącego oddziału (pododdziału) oraz wybrany personel jednostek wsparcia. Dzięki temu ćwiczenia te są tanim rodzajem szkolenia pozwalającym na dobre zapoznanie się z terenem działań bojowych.

Ćwiczenia te stosuje się do szkolenia kadry w zakresie:

- oceny terenu;
- rozmieszczania pododdziałów zgodnie z oceną terenu;
- organizacji systemu ognia;
- przygotowywania harmonogramu przedsięwzięć do wykonania;
- planowania wsparcia i zabezpieczenia działań bojowych.

Ćwiczenia w kierowaniu ogniem /FCE/

Ćwiczenia tego typu wykorzystuje się w szkoleniu zespołów broni połączonych do doskonalenia kierowania ogniem na polu walki. W ćwiczeniach tych stosuje się powszechnie figury bojowe (tarcze) i makiety sprzętu o zmniejszonej wielkości, umiejscowione na zmniejszonych odległościach. System dowodzenia w takim ćwiczeniu musi odpowiadać realnym warunkom dowodzenia w zakresie prowadzenia manewru wojsk, jak też odpowiadać stosowanym technikom i procedurom koordynacji ognia. Każdy z pododdziałów reprezentowany jest przez pojedynczy egzemplarz systemu uzbrojenia (może być on wyposażony we wkładkę lufową zmniejszającą kaliber) dowodzony bezpośrednio przez dowódcę plutonu lub drużyny.

Dowódcy wykorzystują ćwiczenia tego typu do:

- doskonalenia systemu dowodzenia w grupie bojowej;
- synchronizacji zadań ogniowych broni połączonych w grupie bojowej;
- szkolenia elementów systemu dowodzenia przed udziałem w ćwiczeniach ze strzelaniem amunicją bojową;
- szkolenia elementów systemu łączności;
- wspomagania integracji nowych systemów uzbrojenia;
- doskonalenia systemu dowodzenia w reakcji na gwałtowne zmiany sytuacji bojowej.

Trening sytuacyjny /STX/

Trening sytuacji (STX) jest ograniczonym ćwiczeniem o zbliżonych celach do poprzednich form szkolenia. Przeznaczony jest do przeszkolenia ćwiczących w oparciu o jedną założoną sytuację lub grupie problemów dotyczących danego rodzaju działań bojowych. Ćwiczenia te są praktycznym treningiem zespołów ludzkich, których wysiłek nakierowany został na wypracowanie decyzji dotyczącej jednego problemu. Jego

uczestnicy doskonalą swoje umiejętności w realizacji standardowych czynności i zadań zalecanych przez przełożonych. Mogą być modyfikowane, uwzględniają jednak listę zadań jednostki (METL) lub wychodzą naprzeciw możliwym zadaniom specjalnym. W celu zapewnienia jednolitości wykonywania przez oficerów sztabu czynności standardowych, w uczelniach wojskowych ćwiczenia te wykorzystuje się do nauczania ich zgodnie z obowiązującą doktryną szkoleniową. Dowódca kompanii prowadzi STX i tym podobne ćwiczenia podczas prowadzenia działań bojowych przez plutony i podczas treningów załóg i obsługi. Dowódca batalionu robi to samo wykorzystując ćwiczenia kompanijne. Wykorzystuje on swój sztab do nadzorowania i oceny tych ćwiczeń. Ostatecznym celem ćwiczeń typu STX jest przygotowanie pododdziału do udziału w ćwiczeniach wyższego szczebla. Szkolenie poprzedzające STX jest stopniowane z położeniem głównego nacisku na praktyczne przerabianie zagadnień szkoleniowych. Po szkoleniu programowym następują treningi w prowadzeniu działań bojowych przy wykorzystaniu systemu MILES. Wykorzystując w ćwiczeniach typu TEWT, stoły plastyczne i symulację komputerową osiąga się wysoki poziom w zakresie dowodzenia. Ćwiczenia STX mogą być realizowane podobnie jak CFX. Grupy manewrowe składają się z wyznaczonych elementów struktury organizacyjnej, reprezentowanych przez ograniczone ilości sił i środków wchodzących w ich skład. Przykładowo bateria artylerii może być reprezentowana przez pojedynczą haubicę i centrum kierowania ogniem. Pododdziały kawalerii powietrznej mogą być reprezentowane przez dwa lub trzy śmigłowce. Wszystkie te elementy muszą współdziałać tak, jak by to czyniły na realnym polu walki. W ćwiczeniach typu STX nie obowiązują żadne ograniczenia administracyjne. Pojazdy uznane za uszkodzone lub zniszczone muszą być ewakuowane zgodnie z zasadami obowiązującymi na polu walki. Wezwanie wsparcia ogniowego z pola walki musi być dokładnie skalkulowane, a strzelania prowadzone przy zachowaniu niezbędnych zabezpieczeń lub przy użyciu amunicji do luf wkładkowych.

Ćwiczenie dowódcze w terenie /CFE/

Ćwiczenia tego typu ze względu na zastosowany w nich realizm ćwiczenia lokują się pomiędzy CPX a FTX. Miejsce to wynika z ilości środków materiałowych, jakie w nim powszechnie się stosuje. Do ćwiczenia typu CFX powraca się, jeżeli w przeprowadzonym ćwiczeniu FTX nie osiągnięto wszystkich celów szkoleniowych w nauce prowadzenia manewru. Prowadzi się je także, gdy nie można przeprowadzić ćwiczeń typu FTX z powodu niewłaściwej pogody lub innych przyczyn. Ćwiczenie tego typu różni się od ćwiczenia FTX jedynie ilością zaangażowanych pododdziałów i sprzętu przy pełnej realizacji problematyki dowodzenia, wsparcia i zabezpieczenia prowadzonych działań bojowych. Przykładowo dowódca plutonu ze swoim wozem bojowym reprezentuje cały pluton, lub dowództwo baterii, centrum kierowania ogniem oraz jedno działo reprezentuje strzelającą baterię artylerii. Ćwiczenia CFX są doskonałym sposobem szkolenia dowódców i sztabów przy pełnym wykorzystaniu systemów dowodzenia, łączności i zabezpieczenia logistycznego. Są to ćwiczenia wymagające większych w stosunku do poprzednio omówionych nakładów, włączenia w system ćwiczeń oraz realnych odległości. Pozwalają doskonalić umiejętności w takich dziedzinach jak: rozpoznanie, wsparcie ogniowe, częściowe zgrywanie, zabezpieczenie działań bojowych, zapoznanie z obszarem prowadzonych działań bojowych, dowodzenie i łączność. W ćwiczeniach tego typu sytuacja operacyjno-taktyczna nie musi być zbyt eksponowana. Uzależnia się to od oceny dowódcy i założonych celów szkoleniowych.

Ćwiczenie zgrywające systemy logistyczne /LCX/

Ćwiczenie to pozwala dowódcom doskonalić własne umiejętności w kierowaniu działaniami bojowymi swojego pododdziału w zakresie: zaopatrzenia, transportu, zabezpieczenia medycznego, prowadzenia uzupełnień, organizacji grzebania poległych. LCX zapewniają bezpośrednie porównanie możliwości prowadzenia działań z konkretnych warunkach pola walki. Najważniejsze jest jednak to, iż umożliwiają ćwiczącym dowódcom i sztabom doskonalenie podstawowych procedur działania oraz doskonalenie umiejętności w ich praktycznej realizacji. W ćwiczeniach tych przerabiane są zagadnienia dotyczące:

- organizacji pracy zasadniczych elementów systemu logistyki;
- prowadzenia działań zgodnie z założoną sytuacją logistyczną;
- rozwiązywania metodą gry wojennej problemów logistycznych przy założeniu występowania niedoboru środków materiałowych;
- oceny działania elementów systemu logistycznego;
- doskonalenia pracy na środkach łączności.

Najistotniejsze w tym ćwiczeniu jest to, że rozgrywając problematykę zabezpieczenia działań bojowych można dokładnie sprawdzić, na ile działanie elementów logistycznych byłoby skuteczne w praktycznym działaniu, zabezpieczając walczące wojska. Podstawowe procedury działania obowiązujące w pododdziałach logistycznych mogą być sprawdzone, zmodyfikowane i rozwijane w zależności od założonej sytuacji taktyczno-operacyjnej. Ponieważ osiągana jest w nich sprawność systemów logistycznych, ćwiczenia te można łączyć z innymi rodzajami ćwiczeń zgrupowania bojowego dla zgrywania problematyki zabezpieczenia prowadzonych działań bojowych w różnych sytuacjach taktycznych.

Ćwiczenia w terenie /FTE/

Ćwiczenia te prowadzi się w terenie przy pozorowaniu warunków panujących na rzeczywistym polu walki. Zapewniają one pełne zgranie pododdziału w warunkach współczesnego pola walki. Wymagają zaangażowania sprzętu bojowego i uzbrojenia oraz pododdziałów wsparcia i zabezpieczenia. Zapewniają one również doskonalenie umiejętności w takich dziedzinach jak: prowadzenie działań bojowych i działanie załóg (obsług) oraz treningi sytuacyjne /STX/. Doskonałą stopień zgrania zespołów i pojedynczych żołnierzy. Są wykorzystywane do szkolenia dowódców, sztabów, pododdziałów i wybranych elementów ugrupowania bojowego w:

- wykonywaniu przez pododdziały rzeczywistych przegrupowań i manewrów;
- efektywnym wykorzystaniu posiadanych systemów uzbrojenia;
- tworzeniu zespołów roboczych i doskonaleniu ich pracy;

- planowaniu i koordynacji wsparcia ogniowego;
- planowaniu i koordynacji działalności logistycznej oraz zabezpieczającej prowadzenie działań bojowych.

Ćwiczenie ze strzelaniem /LFE/

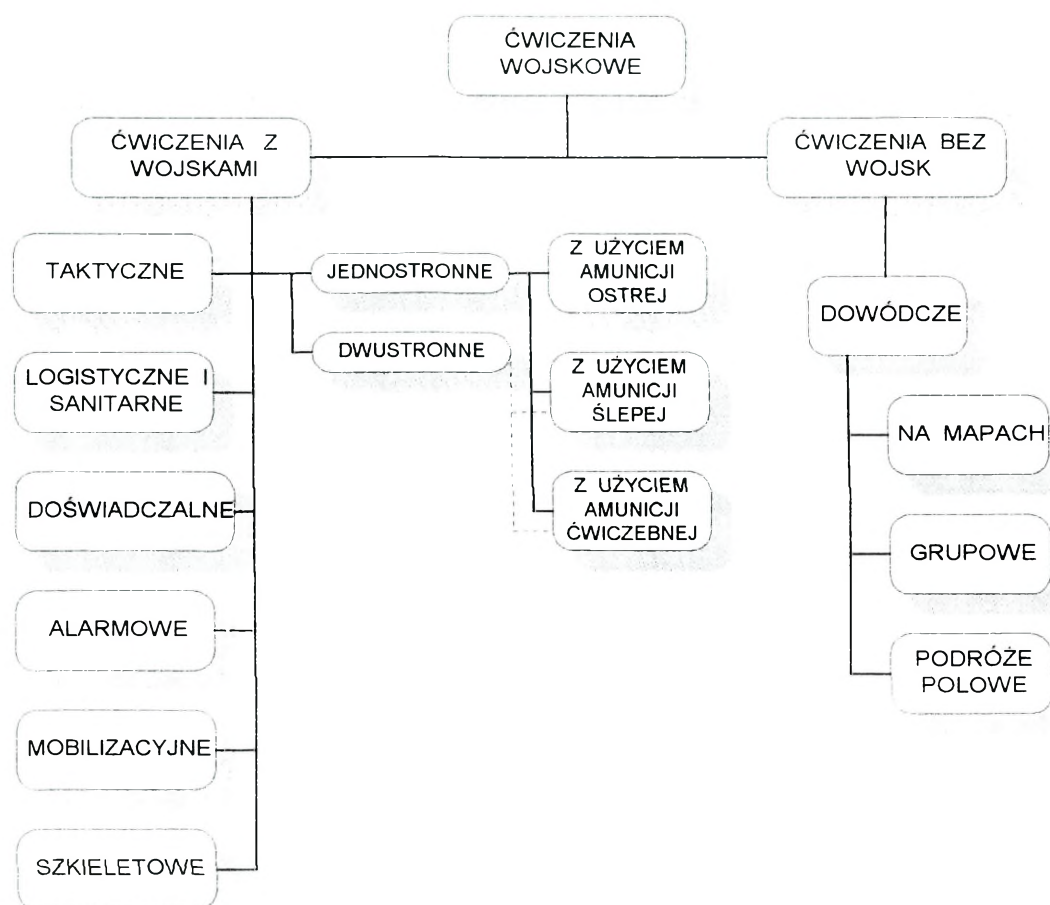
Ćwiczenie to wymaga zaangażowania znacznej ilości środków materiałowych, zapewnienia uczestniczącym w nim pododdziałom swobody manewru oraz możliwości wykorzystania organicznych i wspierających systemów uzbrojenia (z użyciem amunicji bojowej włącznie). Umożliwiają one zgrywanie wszystkich ćwiczących pododdziałów (bojowych, wsparcia i zabezpieczenia). Duże wymagania pod względem zabezpieczenia materiałowego i nakładów finansowych ograniczają możliwość ich prowadzenia na wyższych szczeblach dowodzenia. Stosuje się je najczęściej na szczeblu plutonu i kompanii. Z tego też powodu ich głównym celem jest zgranie pododdziałów i systemów uzbrojenia występującego w kompanijnej grupie bojowej. Zapewniają realistyczne doskonalenie umiejętności pojedynczych żołnierzy i zespołów w takich dziedzinach jak:

- przygotowanie i kierowanie ogniem;
- dowodzenie w warunkach realnego pola walki (hałas, zakłócenia);
- doskonalenie techniki indywidualnego przemieszczania się na polu walki;
- zgrywanie wszystkich przedsięwzięć wsparcia ogniowego;
- nauczanie taktyki działania małych pododdziałów;
- praktyczne użycie sprzętu uzbrojenia, wykonywanie niszczeń itp.

Załącznik 2

RODZAJE ĆWICZEŃ WYSTĘPUJĄCE W PROCESIE SZKOLENIA SZ NIEMIEC.

Zasady organizacji, sposoby i warunki prowadzenia ćwiczeń w Bundeswehrze określają dwa regulaminy: HDV 101/200 oraz HDV 101/300. Zgodnie z nimi, w niemieckich siłach zbrojnych prowadzone są następujące rodzaje ćwiczeń:

Ćwiczenia taktyczne /GEFECHTSÜBUNGEN/

Prowadzone są od szczebla plutonu. Mogą one być jednostronne lub dwustronne oraz połączone strzelaniem amunicją bojową. Są podstawowym rodzajem ćwiczeń z wojskami, prowadzone w terenie, w warunkach zbliżonych do realnego pola walki. Ćwiczenia te często nazywane są ćwiczeniami o tzw. wolnym przebiegu, które prowadzone są według

decyzji dowódców ćwiczących w nich stron. Charakteryzują się stosunkowo niewielką liczbą ograniczeń w ich przebiegu (do pozostałych rodzajów ćwiczeń) oraz nieszablonowym przebiegiem. Głównym celem tych ćwiczeń jest szkolenie dowódców wszystkich szczebli oraz sztabów w kierowaniu walką, jak również doskonalenie wojsk w praktycznym działaniu w terenie według zasad prowadzenia walki.

Ćwiczenia logistyczne i służby sanitarnej

/LOGISTICHE und SANITÄTSÜBUNGEN/

Prowadzone są przez pododdziały i oddziały logistyczne i sanitarne jak również ogólnowojskowe. Głównym ich celem jest doskonalenie współdziałania między rodzajami wojsk, również wypracowanie nowych metod działania służb wsparcia logistycznego w różnych sytuacjach bojowych. Ten rodzaj ćwiczeń spełnia coraz większą rolę w szkoleniu wojsk pododdziałów tyłowych. Wiąże się to z rolą, jaką odgrywa wsparcie logistyczne w czasie prowadzenia określonych sytuacji bojowych. Często ten rodzaj ćwiczeń prowadzony jest w połączeniu z innymi rodzajami lub może być którymś z etapów prowadzonych ćwiczeń przy udziale większej ilości wojsk od szczebla brygady wzwyż.

Ćwiczenia szkoleniowe /LEHRÜBUNGEN/

Jest to rodzaj ćwiczeń, w którym powinno ukazywać się właściwy przebieg oraz określone postępowania na polu walki¹⁸. Aby mogły być przeprowadzone muszą być poprzedzone innymi rodzajami ćwiczeń, takimi jak: ćwiczenia na mapie, ćwiczenia szkieletowe. Warunkami do udanego przebiegu takich ćwiczeń jest odpowiednio wybrany teren. Ćwiczenia szkoleniowe mogą być prowadzone przy użyciu pozoracji pola walki. Efekty szkoleniowe, które uzyskiwane są w tego rodzaju ćwiczeniach są niewspółmierne do nakładów finansowych przeznaczonych na te ćwiczenia. Dlatego ćwiczenia te są bardzo częstą formą szkolenia taktycznego.

¹⁸ Arbeitsunderlage, Anlage von Plan, Stabsübungen an der FüAkBW, Hamburg 1987.

Ćwiczenia badawcze /VERSCHSÜBUNGEN/

Ćwiczenia te organizowane są w celu wypracowania nowych metod i zasad prowadzenia działań bojowych, a także w celu sprawdzenia nowego rodzaju sprzętu i uzbrojenia w określonych działaniach bojowych. Kierownikiem w tego rodzaju ćwiczeniach jest z reguły bezpośredni przełożony lub wyższy. Przeprowadzane są na zlecenie odpowiednich urzędów i instytucji wojskowych. Po ćwiczeniach tych sporządza się określoną dokumentację dla instytucji lub urzędu, które zleciło ich przeprowadzenie. W dokumentacji tej przedstawia się ocenę działania nowych rodzajów środków walki lub zasad prowadzenia działań bojowych podczas ćwiczeń badawczych¹⁹.

Ćwiczenia alarmowe /ALARMÜBUNGEN/

Celem tych ćwiczeń jest sprawdzenie osiągania przez oddziały (pododdziały) wyższych stanów gotowości bojowej, doskonalenie procesu alarmowania oraz usunięcie ewentualnych usterek w tym zakresie. Ponad to mają na celu sprawdzenie funkcjonowania i zabezpieczania rejonów wojskowych po opuszczeniu ich przez ćwiczące wojska. Swoim charakterem ich rozegrania zbliżone są do ćwiczeń mobilizacyjnych, jednak zważywszy na cele szkoleniowe, które zakłada się w tego rodzaju ćwiczeniach oraz sposobach przeprowadzania, są one oddzielnym rodzajem ćwiczeń. Ćwiczenia alarmowe mogą być przeprowadzane w ramach innych ćwiczeń.

Ćwiczenia mobilizacyjne /MOBILMACHUNGSÜBUNGEN/

Organizowane są w celu sprawdzenia możliwości szybkiego mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek oraz przeszkolenia żołnierzy rezerwy w zakresie obowiązków na planowanym stanowisku. W ćwiczeniach tych są realizowane zagadnienia w zakresie zgrywania i doskonalenia współdziałania żołnierzy służby czynnej (okresowej) i żołnierzy rezerwy. Kierownikiem w tych ćwiczeniach jest przełożony o jeden szczebel wyżej. Propozycje dotyczące wariantu przebiegu ćwiczenia mobilizacyjnego mają przede wszystkim

¹⁹ D. Brand, Das Ziel bestimmt bei Übungsart, „Truppenpraxis”, nr 3, 1989.

uwzględnić przewidywany charakter działań bojowych na przyszłym polu walki, możliwy do symulowania w okresie pokoju. W takich właśnie warunkach może być sprawdzone przygotowanie żołnierzy rezerwy do wykonywania zadań w okresie wojny²⁰.

Ćwiczenia szkieletowe /RAHMENÜBUNGEN/

Ćwiczenia szkieletowe są ćwiczeniami szczególnie efektywnymi w procesie szkolenia dowódców i sztabów oraz wszystkich szczebli, w których występują elementy dowodzenia. Na tak wysoką rangę tych ćwiczeń w procesie szkolenia wpłynęło głównie to, że dają one możliwość zgrywania ogólnej organizacji dowodzenia na kilku szczeblach jednocześnie, a oprócz tego do ich przeprowadzenia wymagana jest określona liczba osób w grupie kierownictwa, rozjemców oraz zabezpieczających pododdziałów.

Ćwiczenia szkieletowe wymagają wysokiego poziomu wyszkolenia wojsk biorących w nich udział. Powinny być one poprzedzone ćwiczeniami przygotowawczymi sztabów, łączności oraz kierowania ogniem.

Ćwiczenia na mapach /PLANÜBUNGEN/

Ćwiczenia na mapach nie odbywają się w terenie, lecz podstawą ich rozegrania jest mapa lub plan przy wykorzystaniu środków łączności i systemów komputerowych. Ich celem jest doskonalenie dowództw i sztabów w zakresie planowania, organizacji oraz prowadzenia działań bojowych. Podczas ćwiczeń na mapach kierownik ćwiczenia jednocześnie sprawuje funkcję nadrzędnego dowódcy. Koordynuje on działanie przeciwnika, podejmuje decyzje i występuje jednocześnie w roli nauczającego²¹. W ćwiczeniach na mapach dopuszczalne jest stosowanie przeskoków czasowych i lokalizacyjnych. Stosowanie tego rodzaju form umożliwia dalsze ćwiczenie zagadnień w innym przedziale czasowym oraz innym terenie z inną grupą ludzi, pododdziałem lub oddziałem.

²⁰ K. D. Schneider, Einatzorientierte Mob-Übungen von Bataillon, „Wehrdusbildung”, nr 5, 1987.

²¹ K. O. Behrendt, Das gecheft im Hörsaal, „Truppenpraxis”, nr 9, 1983.

Praca w terenie /GELÄNDEBESPRECHUNGEN/

Rekonesans ma na celu doskonalenie dowódców i oficerów sztabu w rozwiązywaniu problemów taktycznych, z wykorzystaniem naturalnych warunków terenowych. W ćwiczeniach tych biorą udział elementy sztabu, łączności, rozpoznania i zaopatrzenia. Kierownikiem ćwiczenia jest dowódca ćwiczącego szczebla lub o jeden szczebel wyższy. Rekonesans jest prowadzony z reguły do szczebla batalionu. W brygadzie i dywizji możliwości prowadzenia rekonesansu są ograniczane ponieważ rejony działań bojowych tych jednostek są zbyt rozległe, aby można było je objąć wzrokiem z jednego punktu terenowego. W takiej sytuacji od szczebla brygady wzwyż omówienie sytuacji bojowej i wpływające z niej decyzje mogą być podejmowane z mapy²².

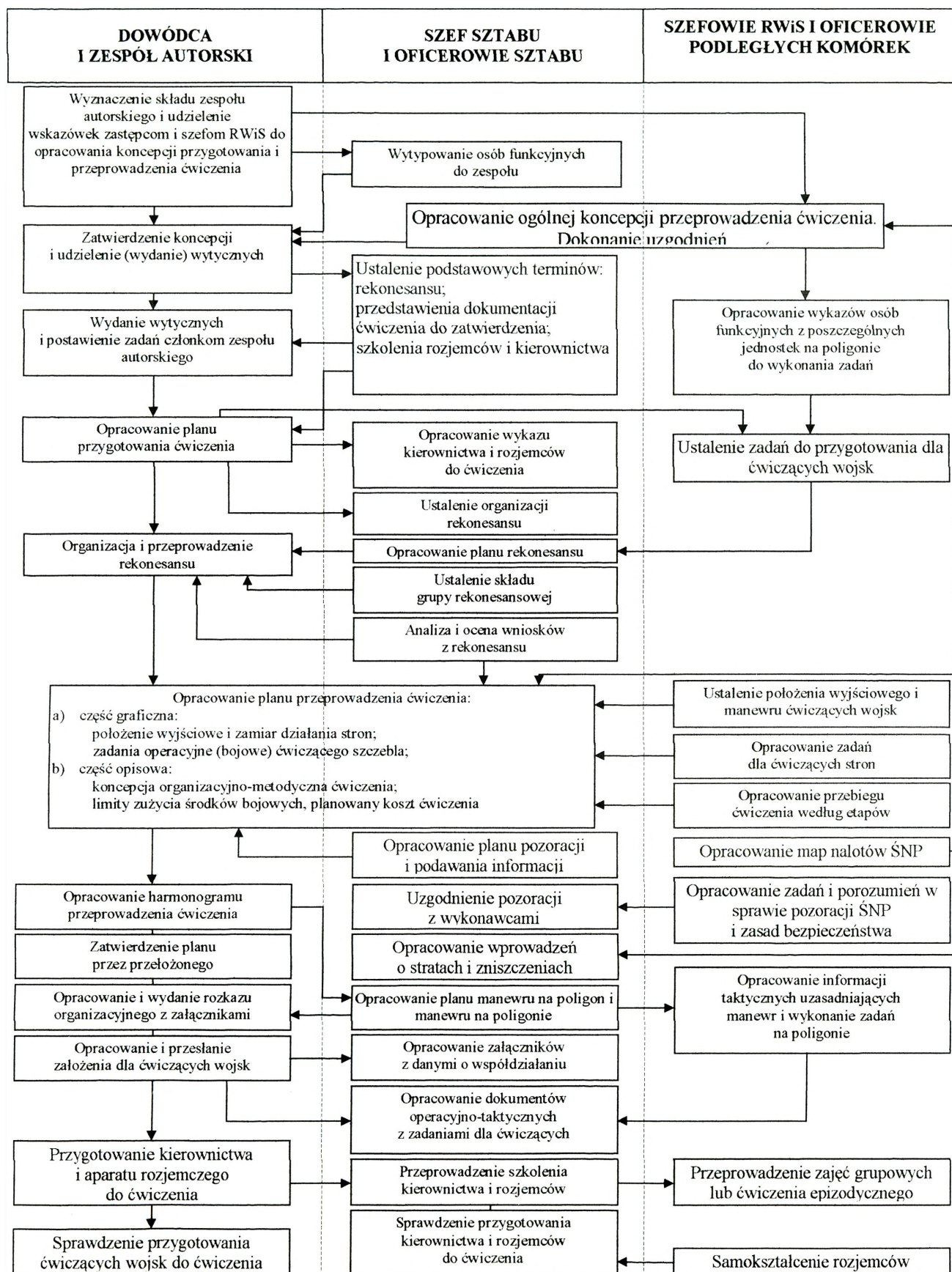
Podróże szkoleniowe /ÜBUNGSREISEN/

Podróże szkoleniowe są organizowane w formie wycieczek autokarowych do miejsc historycznych, gdzie były rozgrywane ważne bitwy. Biorący udział w podróży oficerowie rozwiązują problemy taktyczne, podejmują decyzje oparte na danych historycznych oraz wzbogacone o analizy możliwości użycia najnowszego sprzętu. Podróże szkoleniowe prowadzone są od szczebla dywizji (z udziałem dowódców brygad). Podczas organizowania ćwiczeń tego typu starannie przygotowuje się system dogodnych punktów obserwacyjnych w terenie.

²² W. Lange, Geländebeschreibungen, „Truppenpraxis”, nr 2, 1989.,

Załącznik 3

ALGORYTM OPRACOWANIA ĆWICZENIA

Spis treści

Wstęp	3
Rozdział I. PODSTAWY SZKOLENIA WOJSKOWEGO.....	5
1.1. Istota i cel szkolenia wojskowego	5
1.2. Zasady szkolenia wojskowego stosowane w NATO	7
1.3. Funkcje i cele ćwiczeń taktycznych.....	12
1.4. Ogólne założenia szkolenia operacyjno-taktycznego jednostek WLOP.....	15
Rozdział II. CHARAKTERYSTYKA PROCESU SZKOLENIA SIŁ POWIETRZNYCH NATO	20
2.1. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne realizowane w siłach powietrznych NATO	20
2.1.1. Rodzaje ćwiczeń taktycznych	20
2.1.2. Cele ćwiczeń w siłach powietrznych NATO	27
2.2. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne jednostek WLOP.....	28
2.3. Baza szkoleniowa sił powietrznych NATO	40
Rozdział III. PRZYGOTOWANIE ĆWICZEŃ.....	43
3.1. Cykl organizacyjny ćwiczeń w siłach powietrznych NATO	44
3.1.1. Planowanie ćwiczenia.....	48
3.2. Proces planowania szkolenia operacyjno-taktycznego w polskich siłach powietrznych	58
Rozdział IV. PROWADZENIE ĆWICZEŃ.....	61
Rozdział V. OCENA ĆWICZEŃ I OPRACOWANIE WNIOSKÓW DO SZKOLENIA.....	75
5.1. Ocenianie ćwiczeń	76
5.2. Sprawozdania z przebiegu ćwiczeń	83
5.3. Wdrażanie wniosków z ćwiczeń.....	85
Rozdział VI. ĆWICZENIA REALIZOWANE W RAMACH „PDP”	91
6.1. Cykl organizacyjny ćwiczeń „PdP”	91
6.1.1. Planowanie ćwiczeń	91
6.1.2. Prowadzenie ćwiczeń.....	96
6.1.3. Struktura organizacyjna i zadania kierownictwa ćwiczenia	98
6.1.4. Zadania osób funkcyjnych	100
6.1.5. Zasady prowadzenia poszczególnych rodzajów ćwiczeń.....	103
6.1.6. Procedury pracy sztabowej	107
6.2. Ćwiczenia wojskowe realizowane w ramach PdP.....	109
6.3. Udział jednostek WLiOP w programie „Partnerstwo dla Pokoju”	121
ZAKOŃCZENIE.....	131
BIBLIOGRAFIA.....	133
WYKAZ SKRÓTÓW I AKRONIMÓW.....	134
Załącznik 1.....	137
Załącznik 2.....	144
Załącznik 3.....	149

